

БИБЛИОТЕКА
ЗА ЕВРОПЕЙСКА
СРЕДНО-
ВЕКОВНА
ЛИТЕРАТУРА
АРЦЕЛ
НАРОДНА
КУЛТУРА

КРЕТИЕН ДЪО ТРОА

ЛАНСЕЛОТ,
РИЦАРЯ
НА КАРУЦАТА

КРЕТИЕН ДЪО ТРОА ЛАНСЕЛОТ, РИЦАРЯТ НА КАРУЦАТА

Превод: Димитър Стефанов, Стефан Бъчваров, Валентин Маринов

chitanka.info

СИМЕОН ХАДЖИКОСЕВ

ПРЕДГОВОР

КЪМ РОМАНА „ЛАНСЕЛОТ, РИЦАРЯТ НА КАРУЦАТА“

Сред най-продуктивните и най-дълго устоялите жанрове на европейската средновековна литература се откроява рицарският роман. Неговата история започва около средата на XII век, само няколко десетилетия след Първия кръстоносен поход, и завършва в началото на XVII в., когато след появата на „Дон Кихот“ от Сервантес най-сетне секва модата на това любимо на много поколения четиво.

Макар че се характеризира с относителна жанрова стабилност, рицарският роман не е монолитно явление. Началото му отвежда към френско-нормандски автори, духовници и историографи, които с еднаква ревност обслужват културните потребности на английската династия на Плантадженетите и на френските Капетинги. Чак до началото на XIII в. романът е предимно северно-френско явление, за да се прехвърли след това и в западнонемските земи. По-късно рицарският роман получава солидни позиции и на Пиренейския полуостров в испанската и португалската литература.

Нееднозначен е рицарският роман и като жанрова структура. През периода на ранния му разцвет (втората половина на XII в.) преобладава стихотворната форма със съседни рими, а по-късно започва да се налага прозаичната форма. Своеобразен връх в развитието на стихотворния рицарски роман е „Парцифал“ (XIII в.) на немца Волфрам фон Ешенбах. Твърде интересна е еволюцията на жанра, която може да се проследи в многобройните интерпретации на келтската тема за Тристан и Изолда. Първите обработки са дело на френско-нормандски автори от втората половина на XII в. — Томас и Берул, и са направени в стихове. По-късно се появяват прозаичните версии на легендата, които я правят широко популярна. През първата

половина на XIII в. Люс и Ели дьо Борон написват в проза „Роман за Тристан“, който лежи в основата на всички последвали 77 средновековни преписа на творбата. В началото на XX в. видният френски медиевист Жозер Бедие предлага своята „възобновена“ версия на романа въз основа на щателен анализ и подбор на многобройните ръкописни варианти. Неотдавна този вариант на Ж. Бедие се появи в превод на български език („Тристан и Изолда“, НК, 1985).

Своеобразен свод на келтските сказания, дали живот на цикъла романи за крал Артур и рицарите на Кръглата маса, е прозаичният роман на англичанина Томас Малори „Смъртта на Артур“ (1402). Така през късното средновековие постепенно се налага прозаичната форма на рицарския роман. През ренесансовия XVI в. в Испания и Португалия на особен успех се радват полуанонимните „Амадис де Гаула“ и „Палмейрим Английски“, единствените, които свещеникът и бакалавърът пощадяват при „чистката“ на рицарските романи в библиотеката на дон Алонсо Кихано, самонарекъл се дон Кихот.

Но рицарският роман не се изчерпва с тези две най-съществени жанрови разновидности. Широка популярност завоюва във Франция още през XII в. анонимната повест „Окасен и Николета“, чиято форма напомня за някои дофеодални героически сказания от типа на келтския Уладски цикъл. „Окасен и Николета“ е написана в проза с многобройни стихотворни „вставки“ и това е свидетелство за древност на повествователната форма, напомняща за античното „амъобейно“ (подхващащо) изпълнение на двойка разказвачи.

Средновековните рицарски романи се различават и с оглед на принадлежността им към определен тематичен цикъл. Най-общо казано, съществуват три сюжетно-тематични цикъла, около които се групират всички рицарски романи — античен, византийски и бретонски. Началото на жанра е свързано с античните сюжети, достигнали до късното средновековие чрез посредничеството на различни латински обработки. Към античния цикъл принадлежат романите от т.нар. триада — „Роман за Брут“ от нормандеца Вас, „Роман за Троя“ от придворния хронист на Хенри II Плантадженет Беноа дьо Сен Мор и полуанонимният „Роман за Александър“ (започнат от провансалеца Алберик дьо Бриансон и продължен от няколко неизвестни автори). Към тази триада прибавят и анонимния „Роман за Тива“, който възхожда към Тиванския митологически цикъл,

разработван в трагедиите на Есхил и Софокъл, но не се опира на тях, а на латинската поема на Стадий, популярна през средновековието.

Най-внушителен по обем е „Роман за Троя“ (около 1155–1160 г.), който съдържа над 30 хиляди стиха (само за сравнение нека посочим, че общият обем на „Илиада“ и „Одисея“ възлиза на малко повече от 28 хиляди стиха). Придворният хронист на Хенри II не е могъл да използва направо Омировия епос и затова е преразказал повечето от събитията от т.нар. Троянски цикъл чрез посредничеството на латински хроники (Псевдо-Дарет от Фригия и Диктис от Крит). Беноа дьо Сен Мор се спира подробно и на предисторията на Троянската война — похода на аргонавтите, любовта на Язон и Медея, отвличането на Елена и т.н. Особено интересни са женските образи в романа, сред които се откроява лекомислената Бризеида. Чрез посредничеството на Джефри Чосър темата става известна и на Шекспир, който в началото на XVII в. я разработва в драмата си „Троил и Кресида“.

Ала кръстник на новия жанр става роденият на о-в Джързи англо-нормандски поет Робърт Вас (Уенс), който по същото време написва своя „Роман за Брут“ („История на бретонците“), стихотворен преразказ на латинската хроника на историографа Галфрид Монмутски. В сюжетно-тематичен план най-голям интерес представя преливането на античните митологически сказания (по-точно модернизиратата идея за произхода на англо-нормандската аристокрация от потомците на древните троянци) в келтекия митологически цикъл за крал Артур и неговите рицари. Р. Вас за първи път въвежда мотива за Кръглата маса, чрез който крал Артур става „първи между равни“ (*primus inter pares*), като тази материализирана метафора очевидно е отговаряла и на действителното състояние на нещата при управлението на първите Плантадженети. Във финала на „Роман за Брут“. Вас припомня, че е написал „жеста (т.е. епическата поема — б.м., С.Х.) за бретонците и за рода на бароните, който иде от Брутовия род“. Заключителното двустийшие гласи:

*Mil e cent cinquante e cinc anz
Fist mestre Wace cest romanz.*

*(Та във хиляда сто и петдесет и пета този роман
написа метр Вас поета.)*

Новоизкованият от Р. Вас термин roman (роман) първоначално е означавал произведение, написано на романски език, а не на латински. По-късно, когато античните сюжети биват постепенно изоставени от авторите на рицарски романи, понятието естествено се превръща в жанрово обозначение и чрез посредничеството на литературата на Ренесанса се свързва и с новия европейски роман.

Романите от гръко-византийския цикъл оформят поредица от творби, възникнали под въздействието не само на елинистическия роман (Лонг, Хелиодор, Ахил Таций), но и на византийски автори (Теодор Продром, Никита Евгениан и Евматий Макремволит). Като пример за въздействието на този дял от античната и средновековната традиция върху западноевропейския рицарски роман може да послужи стихотворната повест на Кретиен дьо Троа „Вилхелм Английски“, несъмнено силно повлияна от анонимния роман „Историята на Аполоний, цар на Тир“ (II в., латинска преработка от VI в.). Колко силно е влиянието на този сюжетно-тематичен цикъл свидетелствува въздействието на романа за Аполоний Тирски върху Шекспировите „романси“ от началото на XVII в. (драмата „Перикъл“ възхожда към този изключително популярен сюжет).

Келтско-бретонският тематичен цикъл за крал Артур и рицарите на Кръглата маса се налага в средновековния рицарски роман през втората половина на XII в. в творчеството на Кретиен дьо Троа. Изследователите на старофренската литература са прави в твърдението си, че написаният почти по времето на първите романи на Кретиен дьо Троа анонимен „Роман за Еней“ бележи прехода към ново литературно качество, достигнало връхната си точка в творчеството на придворния разказвач на Мари дьо Шампан. В „Роман за Еней“, изграден главно върху сюжета, разработен от Вергилий в „Енеида“, акцентът се премества от историко-приключенското начало, присъщо на романите от „триадата“, към авантюрното и любовното начало. Голямото внимание, отделено от анонимния автор на описанието на два типа любов — нещастна (Дидона и Еней) и щастлива (Лавиния и Еней), вече подсказва порасналите възможности за аналитична

интерпретация на любовното чувство в сравнение с „физиологическия“ психологизъм на предходните романи. „Роман за Еней“ е първата творба от този жанр, в която доминира идеята за куртоазната любов, повлияна и от широко популярните в Северна Франция Amores на Овидий.

Въпреки несъмненото въздействие на античната латинска и гръко-византийската повествователна традиция, възникването на средновековния рицарски роман около средата на XII в. е свързано със специфичните обстоятелства, при които се развива западното феодално общество през този период. А той се характеризира със забележителен подем на градските общини (главно във Франция), свързан с възхода на занаятчийските корпорации, търговията и на богатите вилани, предходници на буржоазията. Силен тласък получава по това време теологическата мисъл чрез създаването на първите университети и укрепването на манастирските културни средища (достатъчно е да споменем само Сорбоната и прочутото абатство в Клуни). По същото време неотклонно възраства интересът към историята и поезията в дворовете на феодалната аристокрация, която постепенно се превръща в образован меценат и покровител на изкуствата. Тези взаимосвързани процеси дават основание на някои френски и английски учени да говорят за Ренесанс като културно явление още през XII в., но това едва ли е достатъчно обосновано, тъй като разглежданият културен подем протича изцяло в рамките на феодалната обществена формация и не довежда до радикално преосмисляне и подкопаване на средновековния теоцентристки мироглед.

Северът и Югът си „поделят“ приоритета в утвърждаването на новите литературни тенденции. Прованс (но също така и графство Тулуза и Поату в областта Аквитания, и графство Барселона в Каталония) става родина на т.нар. окситанска поезия (по-популярна у нас под наименованието провансалска лирика), първата светска поезия в средновековна Европа, вдъхновена от куртоазния идеал за служене на „дамата на сърцето“. Рицарският роман възниква при двора на английските крале от династията на Плантадженетите (Робърт Вас, Беноа дьо Сен Мор). Куртоазният идеал получава по-силно развитие на юг, където се кодифицира в различните жанрове на провансалската лирика, докато в рицарския роман той има сравнително по-ограничено

приложение. Разбира се, процесите в развитието на културата на Севера и Юга са били до голяма степен взаимосвързани. Обединяваща фигура в двете култури е внучката на първия трубадур Гийем IX дьо Поатие, която е била последователно съпруга на френския крал Луи VII и на английския крал Хенри II. Провансалски трубадури посещават двора на Плантадженетите в свитата на Алиенор. По-късно, през втората половина на XII в., в аристократическите дворове на дъщерите на Алиенор Аквитанска — Мари дьо Шампан и Аелис дьо Блоа Шартър, биват задълбочени и доразвити традициите на модната тогава куртоазна любов (от фр. *court* — двор, но и дворцово общество). Не случайно именно при Мари дьо Шампан творят Андре Капелан, авторът на теоретическото съчинение „De amore“, и най-значителната фигура на ранния рицарски роман — Кретиен дьо Троя.

Рицарският роман се появява в онази епоха, за да отговори на културните потребности на меценатстващото аристократическо общество, а и на рицарството, което се утвърждава като важна социална прослойка по време на кръстоносните походи (1096–1270 г.). Твърде нееднородно в социално и класово отношение, рицарството се оформя като „Христово войнство“ по време на походите за отвоюването на „гроба господен“, чиято благородна цел всъщност прикрива експанзионистичните намерения на западноевропейския феодализъм, породени от раздробяването на онаследяваните родови имения. Значителна част от рицарите, участвали в походите, не са притежавали нищо друго освен бойното си снаряжение и отвоюването на „гроба господен“ е криело за тях и други примамки освен тържеството на християнската вяра. Така преди да се появи в рицарския роман, в живота се е утвърдил статутът на странстващия рицар, който пътува, за да дири подвизи и приключения. Тъкмо тази устойчива сюжетна схема пародира и Сервантес в своя гениален роман.

В съответствие с идеологическите потребности на епохата рицарството си изработва строго определен свод от ритуали и правила за общуване (включително посвещението в рицарство, отношенията с избраната дама на сърцето, поведението по време на поход и т.н.), които до голяма степен прикриват с идеализирания си характер прозаичните цели на реално съществуващите рицари. Ако съдим за обобщения образ на рицаря по романовите образци на епохата, той е

предан на рицарския идеал, който го задължава да търси подвизи и слава в името на дамата на сърцето, а пътят е длъжен да помага на беззащитни деца, вдовици и (твърде често) девизи, да освобождава невинните пленници на жестоки рицари или митически чудовища.

Твърде съществена черта на рицарството от онази епоха е възприемането му като наднационално явление с универсален и извънвременен характер. За средновековните автори рицари са били и Александър Велики, и Еней, и останалите герои от Троянския цикъл. В ранната фаза от развитието на рицарския роман тези популярни герои са били по своему актуализирани, като античните сюжети са били претълкувани в духа на установяващите се рицарски ритуали и добродетели.

Еднотипността и космополитичността на рицарството са допринесли за бързото прехвърляне на и без това твърде неустановените по онова време граници, като в началото на XIII в. келтско-бретонските сюжети се разработват с увлечение и от германски автори, а по-късно преминават и в Испания и Португалия. Всичко това в значителна степен предопределя сюжетостроенето и оформянето на време-пространството в рицарския роман. Централен е мотивът за пътуването, но за разлика от античния елинистически роман, където е резултат от превратностите на съдбата, в рицарския роман той е съзнателен избор на централния герой, който търси подвизи и приключения. Що се отнася до времето и пространството в средновековния рицарски роман, и те могат да бъдат сведени до определени устойчиви схеми. Пространството, където се развива действието, може да бъде приказно неопределено, когато е свързано с легендарното кралство на Артур, но то с лекота може да преминава в не по-малко неопределените пространства на Изтока, с които рицарите се запознават по време на кръстоносните походи. Тясно свързано с неопределеността на времето и пространството в рицарските романи е и наличието на фантастичния елемент в тях. Но фантастичното не се дължи само на източната екзотика, макар в анонимния „Роман за Александър“ несъмнено да има твърде много от източните легенди и предания. То присъства и в келтските мотиви, където действието се развива в легендарната страна Логр, владяна от крал Артур. Изобилието от фантастични мотиви е особено характерно за романите на Кретиен дьо Троя. В „Ивен, Рицаря на лъва“ фантастичното е

постоянен сюжетно-образуващ елемент, съдържа се още в разказа на Калогренант за странното произшествие, случило му се преди години край извора в Броселиандската гора. Едва дочул разказа му, Ивен се отправя в омагьосания лес с намерението да предизвика непознатия рицар. След сражението с Ескалдос Рижия той преследва смъртно ранения рицар чак до неговия замък, където става неволен пленник, търсят го заради убийството на господаря, но получава вълшебен пръстен, който го прави невидим, и т.н.

Френският изследовател А. Фурие разграничава два типа рицарски романи — „роман-бягство“ (roman-evasion) и „роман-огледало“ („roman-miroir“). Според определението, дадено от него на тези два типа, романите на Кр. дьо Троя несъмнено принадлежат към „романа-бягство“, „увличайки въображението на читателя с тайнствена иреалност“. Без да обсъждаме въпроса доколко е основателно това противопоставяне между рицарския роман с фантастична доминанта и романа с по-реалистична фактура, няма съмнение, че фантастичното и екзотичното са важен елемент от художествения свят на Кр. дьо Троя.

Друга особеност на пространството в рицарските романи е това, че привидно линейното движение на героя (и свързаната с него функция на пътя като сюжетоорганизиращ елемент) в края се превръща в затворено кръгово движение със завръщане в изходната точка. Каквото и да прави героят рицар, накрая той се завръща там, откъдето е тръгнал (в творбите на Кр. Дьо Троя обикновено в двореца на крал Артур, чиито барони са Ивен, Ланселот, Персевал и др.). Подобна кръгова цикличност се забелязва и в гениалния роман-пародия на Сервантес „Дон Кихот“, където всеки един от трите похода на героя затваря като в концентричен кръг предишния, но неизменно завършва в неназованото от писателя село на дон Кихот в Ла Манча.

Още по-сложен е въпросът за времепротичането в рицарския роман. С основание изследователите на творчеството на Кр. дьо Троя посочват, че поначало времето в цялата „артуриана“ е не линейно, а циклическо и поради това то има крайно неопределен характер и в неговите романи. Ако до известна степен опростим картината на различните видове времепротичане, бихме могли да говорим за авторово време (т.е. такова, което е определено от гледната точка на разказвача), фантастично време и реално време, като последните две твърде често влизат в противоречие, тъй като фантастичното проявява

тенденция към спиране. Подобен мотив откриваме в романа на Кр. дьо Троя „Персевал“ в краткия епизод, когато рицарят Говен попада в омагьосания замък на Иджерна, майката на крал Артур, която го е построила на висока скала след смъртта на съпруга си и оттогава времето е спряло за нея. Иджерна е все още млада и прекрасна, докато синът и Артур е остарял. (Впрочем подобно противоречие между фантастичното (митическо) и реално време откриваме не само в езическите келтски сказания, но и в християнската митология. Достатъчно е да си спомним за най-прочутите варианти на мотива Pieta, разработен от Микеланджело, в които божията майка изглежда като дете пред своя син, понесъл страшното бреме на страданието заради човечеството.)

Фантастичното време се определя от изследователите като терминално (А. Д. Михайлов), тъй като за него е характерно преминаването в реално време чрез твърде често срещания мотив за преодоляване на някакво магическо заклинание, чрез което времепротичането е спряло.

Много съществена е разликата между протичането на времето в античния елинистически и в средновековния рицарски роман. Както вярно твърди М. Бахтин, развитието на сюжета в античния роман е „извънвременен зев между два момента на биографичното време“. В него героите не се променят, не остаряват. И ако това важи и за физиката на рицаря в средновековния роман, времепротичането е твърде съществено за духовната му биография. Идейният мотив за инициацията (посвещението) играе много важна роля в рицарския роман, сюжетното развитие и приключенията, през които минава героят, не са само увлекателни произшествия, а трябва да укрепят съзнанието и репутацията му на идеален рицар в духа на разбиранията на епохата. В този смисъл рицарският роман е крачка напред в сравнение с античния, където традиционният хепиенд не преследва подобни внушения. За това допринася и обстоятелството, че рядко рицарският роман е зареден със символични стойности, както в многобройните интерпретации на темата за търсенето на Светия Граал. Както убедително доказва Цв. Тодоров в анализа си на средновековния анонимен роман „Търсенето на Светия Граал“, в подобни творби „всяко събитие има буквален и алегоричен смисъл“. Що се отнася до

времепротичането, Цв. Тодоров също посочва циклическия му характер, като го назовава „логика на вечното завръщане“ (курс. Ц. Т.).

Повечето от разглежданите особености са характерни и за романите на Кр. дьо Троя. Всъщност за него е невъзможно да се говори в биографичен план, тъй като не ни е известно нищо за живота му. Най-вероятно и името му е псевдоним, означаващ Християнина от Троя. За това свидетелства изборият от негов съвременник противоположен псевдоним — Пайен дьо Мезиер (Езичника от Мезиер), чиито творби с основание се разглеждат като пародии на вече утвърдили се по онова време стихотворен тип рицарски роман.

Единственото, по което досега медиевистите са постигнали единомислие, е приблизителното време на написването на петте романа на Кр. дьо Троя — в двадесетилетието между 1170–1191 г. Една по-точна датировка би изглеждала така: „Ерек и Енида“ (1170), „Клижес“ (1176), „Ивен“ и „Ланселот“ (между 1176–1181) и „Персевал“ (между 1181–1191).

Неоспоримо е мнението, че още с първия си роман, написан по същото време, когато се появяват „Роман за Еней“, „Флоар и Бланшфлор“ и Томасовата версия на темата за Тристан и Изолда, Кр. дьо Троя се налага като новатор. Неговата интерпретация на съпружеската любов влиза в драстично противоречие с разработваната по същото време при двора на Мари дьо Шампан доктрина на куртоазната любов. Авторът на латинския трактат „De amore“ Андре Капелан определя куртоазната любов като адюлтерна (т.е. свързана с прелюбодеяние), тъй като смята, че любов между законни съпрузи е невъзможна. С „Ерек и Енида“ Кр. дьо Троя се опитва да внуши, че съпадението между дамата на сърцето и законната съпруга е напълно възможно. В романа се прокрадва и един стихийен демократизъм, който навежда на предположението, че авторът може да е от незнатен произход. Твърде необичайно е началото на романа, в което се разказва за брака между Енида, дъщеря на беден благородник, и Ерек, който принадлежи към кръга на висшата аристокрация около крал Артур. Може би още с неочаквания избор на брачните партньори Кр. дьо Троя е искал да влезе в полемика със средновековната традиция, според която бракът е бил имуществена сделка между семейства с еднакво обществено положение и любовта между съпрузите също е била съпътстващо, най-често случайно обстоятелство. Бракът на Ерек е

съюз по любов, а не по сметка и поради това се оказва щастлив, но когато младият рицар забравя заради любовните наслади задълженията на воините от „Христовото войнство“, Енида е първата, която го укорява.

Във втората част на романа Ерек тръгва по широкия път в търсене на подвизи, като се съгласява да вземе със себе си и Енида при условие, че тя се движи пред него и не го предупреждава за опасностите, които го заплашват. В тази част, където доминира приключенският елемент, интересът към занимателната фабула е подсилен от обвързаността между героите. Заstrasен се оказва не само Ерек, но и Енида, когато потъпкалият чест и достойнство граф решава да убие своя гост, за да обсеби съпругата му.

Следващият роман на Кр. дьо Троя продължава неговата полемика с вече утвърдения кодекс на куртоазната любов. Но „Клижес“ се отличава от останалите романи на писателя и в сюжетно-тематично отношение: в него има много топографска достоверност, действието се развива на различни места в средновековна Европа — Константинопол, Лондон, Кентърбъри, Кьолн, Рим и др. Това дава основание на някои френски изследователи да причислят „Клижес“ към „реалистичното“ направление в рицарския роман (или към „романа-огледало“, според терминологията на А. Фурие).

На твърде голяма популярност се радва предположението, че Кр. дьо Троя е замислил и написал „Клижес“ като своеобразна полемика със създадения по същото време „Роман за Тристан“ от Томас. Вярно е, че между двете творби съществува известен паралелизъм в сюжетно-тематичното изграждане. Чрез брака между византийския император Александър и сестрата на рицаря Говен Сордамора в „Клижес“ са свързани Изтокът и Западът. И „Роман за Тристан“ започва с предисторията на героя, т.е. с брака на неговите родители. Много по-определено се откроява обаче друг паралелизъм, който ни заставя да си спомним за романа на Томас. Любовният триъгълник в „Клижес“ твърде много напомня за ситуацията в „Роман за Тристан“. Младият Клижес е влюбен в жената на своя чичо, завзел междуременно престола на брат си в Константинопол. Както и у Томас, любовта между Клижес и Фениса е взаимна, но нататък Кр. дьо Троя предлага друг фабулен вариант, за да избегне мотива за адюлтера (прелюбодеянието). За разлика от Изолда, която твърде дълго време е

любовница на Тристан и същевременно е съпруга на крал Марк, Фениса не желае да мами съпруга си и затова измисля едно мнимо погребение, което ѝ позволява да избяга от двореца и да се уедини с любимия Клижес. (Има предположение, че големият интерес към темата за адюлтера в рицарските романи от онова време е свързан с любовната връзка на английския крал Хенри II с Роземонд Клифърд.)

Различието в интерпретацията на любовната тема в следващите два романа на Кр. дьо Троя, писани по едно и също време, е ролково голямо, че закономерно възниква въпросът дали писателят не е променил разбиранията си за куртоазната любов. Всъщност отговорът е по-прост — като придворен писател, Кр. дьо Троя е написал „Ланселот, Рицаря на каруцата“ по поръчка на своята меценатка Мари дьо Шампан, която поискала от него да изобрази поведението на рицаря, въодушевен от куртоазната любов. Вероятно тази поръчка не е била много присърце на вече популярния автор, защото той оставил романа недовършен.

Ролята на завръзка в „Ланселот“ играе внезапното изчезване на кралица Гениевра. Право да я намерят и върнат в двореца на крал Артур получават само доблестните рицари Ланселот и Говен. По такъв начин се оформя един от твърде интересните типови сюжети на рицарския роман, свързан с паралелно движение към една и съща цел. Двамата герои са представени като противоположни: Ланселот е импулсивен, докато Говен е разсъдъчен. Освен това първият е ръководен от любовта си (па макар и куртоазна), докато другият изпълнява само васалния си дълг. И за най-неподготвения читател става ясно, че тъкмо Ланселот ще преодолее всички препятствия и ще върне кралицата. Но този устойчив сюжетен паралелизъм има не само фабулни основания. В своето сериозно изследване „Гърсенето на разказа: «Светият Граал»“ (из книгата „Поетика на прозата“) Цв. Тодоров с основание твърди, че разглежданият от него средновековен рицарски роман се гради върху напрежението между повествователна и ритуална логика. Испитанията, през които трябва да премине Галахад, са ритуални, защото героят само „следва ритуала, който му е предписан“, докато испитанията пред другите рицари са повествователни, т.е. те могат да успеят, но нерядко претърпяват провал. Подобен конфликт между повествователна и ритуална логика откриваме и в романа на Кр. дьо Троя: Ланселот следва ритуалната

логика на събитията, нему е съдено да извърши всички подвизи, защото той е въодушевен от идеалите на куртоазната любов. Тази логика предопределя и традиционния за рицарските романи хепиенд: смъртта на главния герой е извън конвенцията на жанра.

Това съвсем не означава обаче, че Ланселот е щастливец, закрилян от съдбата, комуто се удава лесно всичко. По-точно казано, макар да преминава с лекота през всички трудности и изпитания, кралица Гениевра не му се отплаща с безкрайна доброта. Тъкмо напротив, тя е жестока, капризна и своенравна в духа на куртоазната доктрина на Андре Капелан. Дълго време Гениевра не може да прости на Ланселот, загдето се е замислил, преди да приеме унизителното предложение на джуджето да се качи при него в каруцата, ако иска да узнае къде се намира кралицата. И на пищния рицарски турнир Ланселот е верен куртоазен любовник, който винаги изпълнява повелите на дамата на сърцето си, дори когато тя му нарежда да бъде слаб и вял боец. Всичко това придава прекалена условност на образа на героя, прави го по-малко жив и реален в сравнение с Ерек, Клижес и Ивен. Не бива да се мисли обаче, че куртоазната любов изключва адюлтера. Колкото и сложен да е бил неговият ритуал, той е имал предвид и плътската любов, разбира се, по благоволение на дамата на сърцето. Вероятно Мари дьо Шампан е споделяла убеждението, че капризите на дамата на сърцето само разпалват любовната страст на куртоазния рицар, но изглежда, тази постановка на темата за любовта е била чужда на натюрела на Кр. дьо Троя, щом като не е дописал романа си.

Впрочем рицарските романи обикновено имат „отворена“ композиция. Въпреки че времето в тях има цикличен характер и в последна сметка образува затворен кръг, между началната и крайната точка на рицарското пътуване могат да бъдат вместени неограничен брой приключения. И тъй като авантюрният характер на рицарските романи безспорно е привличал и поддържал читателския интерес, редица автори не са устоявали на изкушението да „раздуват“ обема на творбите си чрез нови приключения. В това отношение Кр. дьо Троя отново се е изявил като забележителен майстор. И „Ерек и Енида“, и „Клижес“ наброяват под 7000 стиха всеки, а „Ланселот, Рицаря на каруцата“ е изоставен малко след преминаването на тази граница. Края на романа той доверил на своя ученик и помощник Годфроа дьо Лани.

Единственият реално „отворен“ роман на Кретиен дьо Троа се оказва „Персевал, Повестта за Граал“, който останал недовършен. В него водещ е мотивът за търсенето на Светия Граал, един твърде неясен символ на християнството и на мъченичеството на Христос, чрез който повествованието придобива подчертано мистичен и алегоричен смисъл. Твърде вероятно е тази символична утежненост на темата също да не е допадала много на писателя със спонтанни демократични тежнения. Не е изключено и предположението, че преждевременната смърт му е попречила да го завърши. По-важно е да се отбележи обаче, че в различно време няколко автори продължават романа на Кретиен дьо Троа и го довършват, като пълният му обем достига около 50 000 стиха.

Романът „Ланселот, Рицаря на каруцата“ се появява за първи път на български език. Убеден съм, че ще предизвика интерес у читателите, че ще доведе и до други подобни преводи. Чрез този роман българската културна общественост се приобщава към непреходни и съвсем непознати доскоро шедьоври на средновековната френска литература.

Любезна дама от Шампан^[1]
от мене пожела роман.
Ще почна, над перото сведен,
като човек изцяло предан,
с каквото може в тоя свят
и с безкористие богат.
Упрекнат ли го, че това е
с едничка цел — да я ласкае,
ще потвърдим и той, и аз:
стои със знатност тя над нас,
а и над всички дами тук,
тъй както полъхът от юг
над хладната априлска сприя.
Повярвайте, не съм от тия,
ласкаещите своята дама.
Да кажа: „Диамантът няма
как да не заслепи рубина,
тъй както моята графиня
красиците“ — ала защо,
без мене истина е то.
А всички нейни препоръки
са по-добри от моите мъки
и смисъла, избран от мен.

Започва книга Кретиен
за рицар на една каруца,
след препоръките скрибуца перото,
няма миг покой —
и нищо не прибавя той
освен усърдие и бдение.^[2]

И казва, че на Възнесение^[3]
бе двора крал Артур събрал,^[4]
тъй както редно е за крал
с богата и красива свита.^[5]

След яденето до насита
на масата остана краля.
Кралицата стоеше в зала^[6]
с барони надошли безброй,
край тях пък се въртяха рой
създания с вълшебства женски,
говорещи добре на френски.
А след шетнята Ке седеше,^[7]
до конетаблите ядеше.^[8]
Над този благороден мъж
яви се рицар изведнъж,
добре облечен, притъкмен,
а и добре въоръжен.
И рицаря с одежди скъпи
след миг пред краля се изстъпи
и нито него поздрави,
ни свитата, а заяви:
„Кралю, аз хвърлил съм в затвор
от твоите земи и двор
девици, рицари и дами.
Ала за тях не е речта ми,
не ще ги пусне мойта стража.
По-скоро искам да ти кажа:
не можеш ни с пари, ни с власт
да си ги върнеш ти при вас.
И знай, така ще си умреш,
без помощ ти да им дадеш.“
Отвърна кралят, че тежи му
и страда той неутешимо,
задето е безсилен вече.
Тогавя рицарят понечи
уж да си тръгне, в тая скръб
обръщайки на краля гръб,
и стигна досами вратата.
Не слезе той по стъпалата.
„Кралю — извърна се назад, —
ти рицар имаш ли сърцат,

комуто сам да се решиш
кralицата да повериш?
В гората да я заведе
след мен — ще види накъде.
Ще чакам с копие в ръката
и обещавам да ти пратя
затворниците, ако той
кralицата спечели в бой
и тук я върне след това.“
А който дръзките слова
не чу, не се учуди само.
И Ке изслуша ги през рамо,
до кralските сержанти седнал,^[9]
и яденето непогледнал,
пред кralя той застава прав,
изглежда, бе обзет от гняв:
„Кralю, аз служих ти до днес
добре и с цялата си чест.
Сбогувам се и си отивам,
желанието си не скривам:
оттук нататък нито час
при тебе да не служа аз.“
На кralя дотежса му, даже,
не знаейки какво да каже,
така му рече начаса:
„Това пък глуми да не са?“
Отвърна Ке: „Кralю честити,
сега не ми е до шегите,
напускам безусловно, друга
не искам никаква услуга
и дарове за верността.
Дори сега ми се прищя
веднага аз да си изляза.“
„Поради гняв или омраза
към мене сте го пожелали?
Недейте, драги сенешале,^[10]
във двора ми си останете,

че няма нещо, запомнете,
което аз не бих ви дал,
да бъдете при своя крал.“
„Сир — каза Ке, — ще си замина^[11]
и да ми давате по крина
най-чисто злато всеки ден.“
А краля твърде бе смутен
и при кралицата отиде:
„Госпожо, но какво обиди,
да сте разбрали, сенешала?
Да търси с моя двор раздяла
не знам причината каква е.
За мен каквото не желае,
за вас ще го направи, знам,
но помолете го, мадам.
След просбите ми да остане
е ред на вашите покани,
паднете му на колене,
спокоен аз да съм поне,
че ще е в моите палати.“
Кралицата при него прати.
А сенешала тя откри
при сътрапезници добри
и рече му с горчивина:
„Тъй много, Ке, ми домъчня,
когато чух за вас, уви,
какво от всички се мълви.
Тежи ми много мисълта ви
тук краля да се изостави.
С кой ум това решихте, питам.
За мъдър няма да ви считам,
ни за любезен както вчера.
С молбата си не лицемеря:
Ке, останете с нас ведно!“
„Благодаря, госпожо, но
не мога вече да остана.“
И тя молбите си подхвана,

след нея — рицари накуп.
А Ке, но без да бъде груб,
й рече грижа да си няма.
И падна тази първа дама
в нозете му без колебание,
но Ке помоли я да стане.
Отвърна му да я остави,
че ще склони да се изправи,
но увещае ли го тя.
Тогава Ке й обеща
да не помисля за раздяла,
ако не го възпират краля
и тя, реши ли нещо сам.
„Каквото и да бъде, знам,
че никой няма да ви пречи,
елате да му кажем вече:
оставате при краля свой.“
С кралицата отиде той.
Застанаха пред краля:
„Сир — му рече тя, —
Ке най-подир едва
предумах да остане,
предавам ви го с обещание
молбата му да уважите.“
Въздишка облекчи гърдите
на краля — ще му обещае,
каквото и да пожелае.
„Сир — каза Ке, — но да посочим
дарът какъв е, който впрочем
ми обещахте в този час.
Щастлив безкрайно ще съм аз,
като получа милостта ви.
Кралицата да се избави,
на мен сега я поверете
да я опазя от несрети,
нас чака рицарят в гората.“
Не знаеше да се отмята

от думата си кралят, но
тук огорчение едно
му пролича и гневен млъкна.
Кралицата — и тя помръкна,
за всички гости стана видно,
че горделиво и обидно
държал се беше Ке така.
И кралят хвана за ръка
кралицата и промълви ѝ:
„Госпожо, не спорете вие
и непременно с Ке тръгнете.“
„Кралю, на мен я поверете
без страх — продума Ке тогава, —
ще ви я върна аз по-здрава
и читава от днес дори.“
И кралят му я повери.
А всички тръгнаха след тях,
обхванати от смут и страх.
На двора Ке им се изпречи
въоръжен до зъби, вече
и конят боен беше тук.
Доведоха на двора друг,
какъвто за кралица бива,
спокоен, с кротост незлоблива.
Кралицата — сломена, бледна —
до коня спря и го възседна.
С една въздишка тиха тя,
за да не чуят, прошептя:
„Кралю, на себе си да бяхте,
на Ке да тръгне с мен не щяхте
да позволите крачка даже.“
И тихо уж да си го каже,
но граф Гинабъл чу това^[12]
и сведе наскърбен глава.
И всички с жал се разделиха,
дочули тъжбата ѝ тиха,
като че от ковчег дошла.

Не вярвах, че би могла
да се завърне вече жива.
А Ке със дързост горделива
към оня я поведе пак.
И домъчня им, но пък чак
да я последват този ден!
Единствен бе месир Говен.^[13]
На краля, своя чичо, рече:
„Сгрешихте, сир, детински вече,
от смайване съм цял обзет,
но слушайте от мен съвет:
докато близо са, без страх
да тръгнем двамата след тях,
които щат — да ни сподирят.
Усецам — сили в мен напират,
не мога да не тръгна аз
и неприлично е от нас
да не помръднем пръст съвсем,
след тях поне ще разберем
с кралицата какво ще стане,
как сенешалът ще я брани.“
„Да, племеннико — каза краля, —
достойни думи за похвала!
И щом заехте се, кажете
за нас да доведат конете,
да не възсядаме, преди
седла да сложат и юзди.“
Доведоха конете врани
оправени и оседлани,
бе първи кралят притъкмен,
а после и месир Говен,
и всички, в този тежък път
решили да ги придружат.
И всеки тръгва както може:
кой меч и ризница ще сложи,
кой нищо подръка си няма.
А на оръженосци двама

месир Говен нарежда ясно
да водят два коня отдясно.
Когато стигнаха гората,
оттам изскочи лудешката
на сенешала коня боен,
юздата с ремъка ѝ двоен
бе скъсал той. Видяха там
и че препуска коня
сам с окървавено покривало,
и че не е седлото цяло —
строшен му е лъкът отзад.
Намигна не един злорад,
а друг побутна свой съсед.
Пред всички доста по-напред,
не дръпна тутакси юзда
месир Говен, като видя
да идва рицар с кон, потънал^[14]
във пяна, потен врат опънал
и от умора запъхтян.
А рицарят изправи стан
и поздрави месир Говен,
а после гой бе поздравен.
И спря се рицарят, защото
месир Говен върху седлото
позна, и рече: „Сир, ами
не виждате ли, че дими
съсипан коня, цял е в пяна?
Навярно тези два за смяна
са ваши, затова ви моля:
предайте ми по своя воля
единия от тях, макар
на заем или като дар —
и всичко имате в отплата.“
Отвърна сир Говен: „От двата
вземете, който ви се нрави.“
А другият не се забави,
не заизбира в улисия

по-хубавия, по-добрия;
на който бе, кажи-речи,
досами него се качи
и тутакси пришпори коня.
А тука мъртъв падна оня,
измъченият от езда,
от днешна някаква беда.
И рицарят не се обърна,
направо през гората свърна.
Последва го месир Говен,
преследва го разгорещен,
докато хълма превалят.
След като мина доста път,
той коня, който беше дал,
намери, само че умрял.
От люта бран видя следите,
и леш, и щитове пробити,
строшени копия безброй —
разбра, че воден бил е бой
от рицарите неотдавна.
Ядоса се, че битка славна
изпуснал е, и то каква!
Почака малко, след това
по-бързичко подкара коня,
докато не съгледа оня
незнаен рицар, тук спешен,
с поставен шлем, въоръжен
със щит на шия, с меч по мярка.^[15]
Там имаше и колесарка.
Да, служеше една такава
вместо позорен стълб тогава.
В град по-голям (да има той
поне три хиляди на брой)
за всички жители една
бе през ония времена,
тъй както стълб позорен днес
е за грабители без чест,

за тез, двубой които губят,^[16]
които ближния си скубят
с измама или с нож го спират
на пътя, за да го обират.
В злодейства всички уличени,
на колесарката качени,
развеждали ги по стъгдите.
От чест лишени, във дворците
мълчало се за тях без жал,
на гости никой ги не щял.
Че всявали са страхове
ония колелета две,
от тези думи се разбира:
„Срещни от колесарка диря
и прекръсти се ти, защото
поглеж, че те споходи злото.“
А рицарят незнаен пеши
след колесарката вървеше.
Едно джудже върху стърката
държеше пръчка във ръката,
тъй както простите мъже.
И рече рицарят: „Джудже,
за бога, зърна ли тядява
една кралица да минава?“
А то, от долен произход,
направи мълчалив обход
на чаканата вест, ала му рече:
„В моята кола до мен
качи се, ако щеш до утре
сам да разбереш какво
с кралицата ти стана.“
На тая негова подкана
отказа рицарят. Но там
след малко го обхвана срам,
че тутакси не се качи,
и нещо взе да му горчи.
А Разумът се отличава

от Любовта — и да внимава
на всекиго напомня все,
защото после да не се
окаже сам в беда велика.
И не в сърцето — на езика
е Разумът, словата дете
му шепне. Любовта в сърцето
нарежда му да замълчи,
в двуколката да се качи.
Не дава Любовта покой,
качи се, не помисли той
за срам, тъй иска Любовта.
А към колата полетя
месир Говен, пришпорил коня.
Като съгледа в нея оня
достоеен мъж с незнайно име,
зачуди се: „Джудже, кажи ми
за нашата кралица вест.“
Джуджето рече: „Ако днес
и ти ламтиш за новини,
до рицаря и ти седни,
ще ви откарам с него аз.“
Месир Говен почти на глас
помисли си, че е глупак,
и каза му, че няма как
размяната му да не куца —
кон да заменя за каруца!
„Но карай, накъдето щеш,
ще следвам мудния вървеж.“
И тръгват, други избор няма:
на кон — един, в каруца — двама,
и пътя заедно делят.
До залез слънце този път
и тримата отведе в град,
отворил порти и богат.
Зачуди се в града тълпата,
че рицарят седи в колата

с джуджето, мало и голямо
излезе, взе да вика само,
развързаха езици зли,
един дори не се смиле.
Не бяха се за рицар чули
обиди толкова и хули.
И питаха: „Каква ли казън
очаква рицаря омразен?
Кажу, джудже: бесило, клада,
бичуване ли му се пада?
Къде го караш тоя ден,
в какви злини е уличен?
Крадец, убиец ли е той,
или изгубил е в двубой?“
До рицаря джуджето горе
на никого не отговори.
За двама търсеше подслон,
след тях — Говен на своя кон.
Накрай града стоеше замък
и кули вдигаше от камък,
с една поляна отстрана,
а пък самата твърдина
бе стъпила върху скалата,
отвесна откъм долината.
След колесарката с онези
дойде на кон Говен и влезе.
А вътре срещнаха девица
изящна, знатна, хубавица —
не бяха виждали такава.
Дойдоха още две тогава,
любезни, мили, с чар смирен.
Съзряха монсеньор Говен,
зарадваха му се от прага
и поздравиха го веднага.
Пред рицаря се спря едната:
„Джудже, каква му е вината,
че да го караш тъй позорно?“

А то с безмълвие притворно
пред тях на рицаря посочи
от колесарката да скочи,
само си тръгна с вид студен.
От коня слезе и Говен.
А пажове отде се взеха —
доспехите им в миг поеха.
Госпожицата им предложи
наметки, подплатени с кожи.
На двамата предложи тя
вечеря, вкусни ястия.
До монсеньор Говен встрани
девицата се настани.
Да, своите домакини мили
не биха двамата сменили.
И уважиха ги мнозина,
приятно времето им мина
с госпожицата вечерта.

След угощението тя
постели две им беше дала
в една голяма дълга зала.
До двете имаше легло —
по-хубаво не би могло,
и лесно бе да се научи:
наслада всеки ще получи,
преспи ли в него. А когато
напредна времето крилато,
тя с двамата си гости стана
и за ръце сама ги хвана,
показа в този нощен час
удобните легла: „За вас
направени са тук и двете,
а онова там, запомнете,
за вас не е, защото то е
за този, който е достоен.“
Отвърна онзи рицар, дето

докаран беше от джуджето,
приел като обида тежка
презрителната ѝ насмешка:
„Кое за вашата забрана,
кажете ни, причина стана?“
А мисъл, на обида равна,
премислила бе тя отдавна:
„Не, работа не ви е то
да ме разпитвате защо.
От каруцарски рицар аз
не търся нито чест, ни свят.
Такъв нещата все оплита
или пък като вас ще пита
кой на това легло ще ляга.
Ще си изпати той веднага.
Не слагах аз завивки шити,
че в него вие да лежите.
Не, много скъпо ще ви струва
и мисъл там да се ношува.“
„Ще видим, време ни остава.“
„Да видя аз ли?“ — „Да.“ —
„Тогава ще прокълнете този ден.“
„Не знам, но се кълна, решен
дори да будя чувство зло,
да легна на това легло,
да спя, докато искам само.“

И на леглото, по-голямо
от другите, кажи го, с лакът,
не ги остави да го чакат.
Във жълтосвилена постилка
втъкана беше златна жилка.
Завивка кожена си метна —
и кожата не бе безцветна,
проскубана, а от самур.
Достойна бе за крал Артур.
И меко бе — отдолу няма

сено, рогозка или слама.
А в полунощ през балдахина
светкавица като че мина —
не, остро копие едва
в постилките не прикова
гръдта на рицаря, защото
се беше настанил в леглото.
На копието остро стяга
от пламък бе обзет веднага,
а после огънят обхвана
постилката златотъкана.
И копието тънкостволо
до рицаря се бе заболо
и го ожули отстрани,
но не успя да го рани.
Той стъпка пламъка е нозе,
а после копието взе
и насред залата тогава
го хвърли, ала без да става.
Отново дрямка го обори
и той заспа, тъй както стори
в леглото малко по-преди...

Когато съмна, нареди
госпожицата за ония
двамина гости литургия,
след като станаха от сън.
След литургията навън
се бе загледал към полето
замисленият рицар, дете
на колесарка бе седял,
сега в мечти потънал цял.
А на прозореца съседен
месир Говен стои загледан.
Девицата до него спря,
но никой тука не разбра
прошепнатите думи, нито

какво говориха си скрито.
И докато така стояха,
накрай поляната видяха
как там по речен пясък мек
понесли са един ковчег.
Починал рицар бе това,
край него крачеха едва
от мъка три девици бледи.
А след ковчеза му в безредие
тълпа, която мудно ходи,
пред нея едър рицар води
отляво дама най-прекрасна.
А истината беше ясна
и през прозореца тогава:
отвън кралицата минава.
И дълго рицарят отгоре
я гледа с потъмнели взори.
От погледа му щом се скри,
надвеси се, готов дори
да падне там като несвестен.
Като го зърна тъй надвесен
месир Говен назад с ръка
го дръпна, рече му така:
„Недейте, сир, това е грях,
от бога нямате ли страх
сега за лудост като тази?
Недейте тъй живота мрази.“
Момата рече: „По-добре,
тъй няма кой да разбере,
че колесарката докара
не рицаря, а каруцаря.
Самият той ще е щастлив,
ако не бъде вече жив —
живота му от този ден
презрян е и опозорен.“
А те облякоха тогава
доспехи както подобава.

Девицата с любезност ведра
показа се дори и щедра:
след като с рицаря сама
се подигра и го осмя,
му даде копие и кон
със предан и учтив поклон.
И рицарите вѣн на двора,
възпитани, почтени хора,
накрая с девата си взеха
любезно сбогом и поеха,
където виеше се друма,
а никой дума не продума
от замѣка, като че ням.
Веднага трѣгнаха — натам
кralицата се беше скрила.
Далеч от пътя с пълна сила
препуснаха в една ливада,
а после през една ограда —
по път един широк и плочест,
вървяха из гората почас,
докато беше свеж денят,
а след това на кръстопът
една девица те откриха.
И двамата я поздравиха
и всеки я попита, даже
примоли ѝ се да им каже
къде кralицата отиде.
Припряността не я обиди
и рече: „Щом ми се вретете,
ще ви посоча както щете
и пътя верен, и местата
и ще ви назова земята
и рицаря, отвел я в плен.
И само който е решен
на всичко, той ще влезе там,
но с мъка и със риск голям.“
Месир Говен реши веднага:

„Девице, бог да ми помага,
желания аз нямам други
и съм на вашите услуги
с каквото мога, позволете,
но истината ми кажете.“
До него другия тогава
й каза, че не предоставя
каквото може, а неща,
с които прави Любовта
човека по-богат и смел,
и че едничката му цел
е той за всички изпитния
на нея да се подчини.
„Ще ви разкажа“ — рече тя.
Напусто тя не обеща;
„Кълна се, че Мелеаган,
не рицар — просто великан
и кралски син, насила взе я,
затвори в кралство Гор и нея.^[17]
Задържа всички власт могъща
и ни един не се завръща,
оттам за милост няма знак.“
Месир Говен попита пак:
„Страната Гор къде е впрочем
и как натам да се насочим?“
Отвърна тя: „Ще разберете,
но ви очакват и несрети,
а и места, коварни доста,
съвсем не е задача проста
да стигнеш в оня край далечен
на краля, Бадмагю наречен.
Два пътя водят, при това
опасни много, и през два
опасни прохода. И тоз
единият е Воден мост,
защото цял е под водата
и го обгръща тя самата

отдолу, колкото отгоре,
по-точно е да се говори:
насред самата дълбина.
А пък и на широчина
две стъпки моста няма даже —
човек съвсем да се откаже.
По-безопасен мост е този,
а има още две угрози,
но аз ще замълча за тях.
От другия да ви е страх,
че гибел страшна предвещава,
по него никой не минава,
сам той е остър като меч,
познат наблизко и далеч
на всички като Мост на меча..
Не се опитах да попреча
на истината страховита.“
И пак месир Говен попита:
„А двата пътя тук нима
не ще посочите сама?“
Отвърна тя: „Направо тоз
отвежда ви при Воден мост,
а онзи, който вдясно кривва,
към Мост на меча той отива.“
И каза онзи рицар, дето
в каруца беше при джуджето:
„Учтиво, сир, ще ви отстъпя
единия от двата пътя,
по избор ваш определен,
а другия ще е за мен.“
„За бога — сир Говен му рече,
заплахи много стават вече
по този и по онзи път,
не ги побира чак умът.
Не зная просто кой да хвана,
но нямам право да остана,
нали избирам преди вас:

към Воден мост отивам аз.“
„Тогавя ще вървя надясно
към Мост на меча — то е ясно,
че тръгвам, смелостта е тиха.“
И тримата се разделиха
и всеки се помоли богу
за другите, загрижен много..
Девицата се натъжи
и рече: „Всеки ми дължи
едно желание, каквото
ще ви поискам за доброто.
Но засега да го оставим.“
„Приятелко, не ще забравим“ —
и двамата ѝ се кълнат,
поели вече своя път.
А оня, в колесарка возен,
от мисъл зла не е тормозен —
от Любовта е завладян.
Такъв е неговият блян,
че себе си дори забрави,
какво наистина да прави,
а името си пък съвсем,
дали е с копие и шлем,
отде дойде, къде отива,
и всяка мисъл разсъдлива
освен една — и няма той
от нея нито миг покой.
Не слуша нищо, в тая мисъл:
и сляп, и глух се е улисал.
А конят не запени гръд
по лъкатушеция път —
напряко стигна до една
най-ненадейна долина,
където спря забързан ход.
Там имаше река и брод,
и рицар също от онази
страна зад брода, да го пази.

До него млада хубавица —
на коня си една девица.
Към залез слънцето клонеше,^[18]
а още рицарят не беше
от мислите си уморен.
Под него конят изпотен
със жад към бистрата вода
се впусна, като я видя.
А онзи там оттатък каза:
„Хей, рицарю, аз брода пазя
да минете посмейте само!“
А този тука дързостта му
не чу, потънал в мисли цял.
Летеше конят зажаднял
със всички сили към водата.
А онзи викаше оттатък:
„Ехей, от брода се махни,
минава пътя по-встрани.“
С длан на сърцето се закле:
нагази ли, ще пати зле.
Не го и чу замислен той,
а конят му за водопой
чак до гърди се потопи
и жадно от водата пи.
А онзи с думи най-свирепи
щита му, викна, ще разцепи
и ризницата ще разпори.
Веднага коня си пришпори
в галоп и с копие в ръка
го блъсна, ръгна го така,
да цопне в речните води —
оттам го пъдеше преди.
След копието и щита
му падна мигом от врата.
Потръпна този от водата,
замаян после се замята
и заоглежда: кой без жал

да го удари е успял?
И оногова той за пръв
път зърна днес: „Васал такъв,^[19]
ударихте ме настървен,
без да застанете пред мен
и без да съм ви сторил зло?“
„Кълна се, сторихте. Било
е то нарочно, че едва ли
не сте ме никак тук видяли.
Три пъти сам намерих сгода
да ви предупредя за брода,
със всички сили виках аз.
Добре сте чули моя глас
три пъти или само два
и в брода въпреки това
нагазихте, пък аз ви бях
дал дума за един пердах.“
Отвърна рицарят тогава:
„Проклет да съм, ако се правя,
че нито чул съм, ни видял!
Наистина не съм разбрал,
че брода сте ми забранили.
От удара изгубих сили.
За миг юздата ви да хвана —
ще видите една закана.“
А рече другият: „Ами!
Опитай се и я вземи —
поука ще ти дам добра.
Не давам пукната пара
за твоята заплаха дръзка.“
Отвърна му: „Ще ме насъска
нахалството ви към разплата,
да хвана най-напред юздата!“
Дойде сред брода онзи. Тук
отляво рицарят в юмрук
юздата стисна му, защото
отдясно сграбчи му бедрото,

задърпа с мощ ожесточена,
пазачът-рицар чак застана —
изтръгват, стори му се, цяло
парче от неговото тяло.
Помоли го да го остави:
„Я според рицарските нрави —
да бъдем като равен с равен —
вземи щита и коня славен,
и копието за двубой.“
„Кълна се, не — отвърна той, —
че пуснеш ли такъв, веднага
от теб страхливо ще избяга.“
А онзи се засегна много:
„Качи се, рицарю, ей богу,
на коня, здраво възседни го.
Заклевам се в честта си мигом,
че няма да се втурна в бяг.
Обиди ме, и още как.“
Отново рицарят му рече:
„Закле ми се в честта си вече,
но още ще се закълнеш —
за бягство нямаш скрит стремеж.
и няма да ме пипнеш с пръст,
ще си далече, честен кръст,
докато седна на седлото.
Това за теб е най-доброто,
ще си изпатиш инак зле.“
И другият му се закле.
Намери си щита, дори
и копието си откри —
видя да плават във водата
и ги отнасяше реката
на по-далечно разстояние.
Отиде коня си да хване.
Когато вклеци го с нозе,
щита за ремъците взе,
на хълбок — копието. Тук

пришпориха един към друг
конете с бясна бързина.
Пазачът-рицар, ето на,
във пристъпа си изпревари,
с такава сила го удари,
че копие то си строши.
А този пък го съкруши —
на брода с удар го запрати,
в дълбокото и той да пати.
От коня слезе след това
и на брега го призова
да тръгне с него в плен далеч.
Извади после своя меч,
а онзи пък изтегли своя,
стоманен и блестящ, за боя,
кръстосаха ги несмирени.
Със щитовете позлатени
отбиха всякаква заплаха.
Те мечове добре въртяха,
не ги оставяха на мира —
и удар удара сподиря.
А рицарят насред двубоя
усети вдън душата своя
голяма мъка и уви,
си каза той, май зле върви
по пътя си избран, за жалост,
щом хвърля времето нахалост
сам рицар тук да победи.
Да бе го срещнал по-преди,
не би помислил здрав тогава
със него да се занимава,
обзе го затова тъга,
че се хаби ранен сега,
а си отива тоя ден.
Нахвърли се ожесточен.
Пазача тук на бяг удари
да мине брода, но не свари,

преследван по петите той,
и свърши целия двубой,
че по очи беглецът падна.
Над него клетва безпощадна
изрече рицарят — та оня
сред брода блъсна го от коня,
от мислите го отклони!
Госпожицата отстрани,
видяла всичко, дето стана,
чу тази негова закана.
Помоли с просба трепетлива
пред нея да не го убива.
Но рече той, че би могъл
към него да е само зъл —
не го е мъчил друг така.
Към него тръгна с меч в ръка..
А оня сгърчи се в тревога:
„Към мене в името на бога
бъдете милостив, ви моля.“
„Свидетел ми е бог, че воля
по-зла от твоята не знам,
от бога после нямаш срам —
да те щадят за твойто зло.
Това и с други е било.
Така и с тебе ще направя,
защото милостта се дава,
след като я измолиш ти.
Ала едно запамети:
Да идеш, та макар без стража,
като затворник, дето кажа.“
И тук нещастникът закле се.
Госпожицата се намеси:
„Достойни рицарю, в честта ти
заклевам те, на виновати
щом можеш милост да дадеш,
не му гласи затвор зловец,
затворника на мене дай —

на неговия ходатай,
пък аз все някога макар
ще те даря, какъвто дар
от мен и да си пожелал.“
Признанието ѝ разбрал
по думите и по гласа,
освободи го начаса.
Смутена, взе да се терзае,
че може той да я познае,
а тя не искаше това.
И тръгна рицарят. Слова
за сбогом двамата мълвят:
„Да ви помага бог из път.“
И язди дълго. Ето на,
че срещна той по здрачина
отново някаква девица,
прекрасна млада хубавица,
нагиздена, сама върви.
Девицата го поздрави
съвсем според добрите нрави,
а той отвърна: „Много здраве
бог нека ви дари с добро.“
Тя рече му: „Сир, моят дом
съвсем наблизо нагласен е
за вас, със ваше позволение.
Там вие ще сте приютен,
но ако легнете до мен.
Това предлагам и ви каня.“
За други би била желана
такава дързост спрямо мъж,
а той помръкна изведнъж
и отговори ѝ веднага:
„От вас подслон ми се предлага,
дойде ми толкова добре то,
но ако може без спането
да минем в тази нощ прекрасна.“
„Не, иначе не съм съгласна,

по-скоро нека ослепея.“
И той се съгласи със нея —
смрачи се, няма накъде.
Сърцето си да ѝ даде —
това най-много го болеше
и затова тъй тъжен беше.
Ще е нещастна, без надежда
онази, дето го отвежда —
надява се на любовта
и сам не го оставя тя.
Понеже бе ѝ обещал,
че в нейна власт се е предал,
поведе го към крепост бяла,
каквато няма до Тесалия —
отвсякъде стени високи,
наоколо води дълбоки.
В покоите ѝ няма кой
да бъде друг — единствен той.
За госта, както тя желае,
пригответни са много стаи,
голяма и просторна зала.
И край реката зашумяла
дойдоха яздешком до замък,
а там под кулата от камък
бе спуснат здрав подвижен мост.
Напред поведе своя гост.
Натам към залата отиде,
покрита впрочем с керемиди,
и през отворена врата
видяха маса с две места,
с покривка бяла и голяма,
върху ѝ просто място няма:
и ястия, почти горещи,
и свещници с пламтящи свещи,
потири, от сребро ковани,
и две искрящи пълни кани
с черничево и бяло вино.

До масата на пейка чинно
ги чакат купите — и двете
с водата топла за ръцете.
Ръка изкусна е тъкала
кенарената кърпа бяла,
стои тя метната встрани.
Ни пажове, ни стража, ни
оръженосци. От врата
свали си рицаря щита,
подир го закачи на кука,
а копието сложи тука
над него на една полица.
А тази млада хубавица
след рицаря от коня скочи,
дойде по каменните плочи
при него бързо тя, защото
не го дочака на седлото.
И тутакси, без да се бави,
та нещо май да не забрави
от стаите, натам отмина.
С наметка къса от коприна
обгърна мъжки рамена.
И не от звездна светлина
бе светла вече тази зала —
от свещници бе засияла,
по тях големи вощеници
блещукаха като звездици.
Наметката отпред му върза:
„Приятелю, с услуга бърза
вода и кърпа тук сега
не ще ви подаде слуга,
защото съм сама. Ръцете
измийте си и там седнете,
тъй както вам е по-уместно.
А яденето е чудесно,
тъй както сте видели сам.
Измийте се, седнете там.“

„Ще ми е драго.“ Както може
до него тя се разположи.
А после ядоха и пиха
чак докато се умориха.
От масата когато стана,
изрече тя една подкана:
„Сир, направете вие вънка
разходка малка за разсънка,
не се обиждайте, а там
почакайте, докато сам
решите: легнала е тя.
Да ви не мъчи тегота,
че ще ви чакам чак тогава
и тъй да ми се обещава.“
Отвърна той: „Ще ида вън
и ще се прибера за сън,
когато сметна, че е време.“
Излезе вън, за да поеме
дъха на нощния покой,
стоя на двора доста той,
тъй както беше пожелала.
И върна се в оная зала,
но зад отворените двери
приятелката не намери.
И тук като не я видя,
си каза: „Нейната следа
ще търся и ще я открия“ —
решен на всичко той самия,
защото бе ѝ обещал.
И в близка стая връхлетял,
дочу момински силен вик,
позна го още в тоя миг —
това бе девата в беда.
И друга стая той видя
с врата откряната и там
насреща зърна срам голям:
как рицар я държеше яко,

съборил беше я напъряко
в леглото, в пълна голота.
А пък надяваше се тя,
надала вик за помощ, че
на помощ ще се притече:
„Спаси ме, гостенино, с думи
и меч от този тук върху ми,
че той ще ме озлочести.
А трябваше да легнеш ти
и обещал ми бе дори.
Нима да ме опозори
пред твоите очи решил е?
О, рицарю, ти имаш сили,
сега ме избави от злото!“
Съзря как грубо на леглото
държи я оня здравеняк,
разголил я до пъпа чак.
Бе срамен този произвол —
допираше се онзи гол —
без тя сега да го желае,
без що е ревност той да знае.
А достъп до вратата няма,
че рицари я пазят двама
и всеки своя меч обнажи.
Зад тях пък четирима стражи,
и всеки с брадва, но такава,
че да разсича цяла крава
наполовина отведнъж,
като че ли сече камъш
или пък някаква салата.
И спря се досами вратата
и рече: „Боже, що да правя?
Не, жалък съм за цел такава
като кралица Гениевра.
Сърцето ми щом потреперва,
как нея да я търся аз?
Щом Подлостта предлага страст,

със щения да ме разнежи,
ще секнат моите стремежи,
позор е, че дотука спирам.
И идва ми да се презирам,
че мога да остана тука.
Сърцето ми от скръб се пука.
От срам и жал да се смиря —
не, по-добре е да умра,
задържан вече от унилоост.
Да няма бог към мене Милост,
щом гордостта у мен се свре,
не, да умра е по-добре,
отколкото живот позорен.
И ако пътят бе отворен
пред мен, дали печеля чест?
И ако позволяха тез
да мина тук без много шум?
Ще вляза, нека нямам ум,
не съм за истината глух,
от тази пленница дочух
молби за помощ и стенание,
припомни мойто обещание
и с право ме упрекна тя.“
Дойде до стайната врата,
прозорчето ѝ той отвори,
плещите си промуши горе:
пред него меч до меча светна.
Изтръгна ги, встрани ги метна.
И рицарите от уплаха
на блъсъка не издържаха,
а мечовете им, и двата,
пречупиха се на земята.
След мечовете им ковани
бе лесно брадвите да хване,
по-малко вече бе го страх.
И после скочи между тях,
ударя стражник, после друг.

Най-близо дето бяха тук,
с пестници, с лакти ги подбра,
та чак и двамата простря.
Замахна третият нахалост,
ала четвъртият, за жалост,
го връхлетя, дори разкъса
след миг наметката му къса
и рамото — и зашуртя
от бялата му плът кръвта.
Решеният на всичко вече
от раната си не понечи
да се оплаква. С крачка смела
той стигна срамната постеля,
насилника докопа здраво.
Сега най-сетне има право
изцяло да се заплати.
И стисна го като в клещи.
Но незабавно оня трети
го бе последвал и в ръцете
издигна брадвата си пак,
главата му да сцеди чак
до зъбите с дълбока рана.
А рицарят в добра отбрана
към него хванатия тласна
и брадвата така го хрясна,
че с раменете му вратът
ведно бе за последен път.
И рицарят със мощ спокойна
изтръгна брадвата му бойна
и пусна сам трупа тогава —
бе нужно да се защитава,
защото рицари и стражи
настъпваха към него, даже
нахвърлиха се с ярост те
и той отскочи, ще не ще,
между леглото и стената
и рече: „Хайде, кой се смята

за смел? Да дойде по-насам,
на всички ви ще смогна сам,
убежището ми го бива
за неуморна съпротива.“
И каза девата: „С око
да не прогледна аз, ако
с вас имам нужда от охрана.“
Отпрати всички, като стана:
и рицари, и верни стражи,
без никой думица да каже,
излязоха си без омраза.
И пак девицата му каза:
„Сир, бранихте ме с неуморни
дела от моите придворни.
Сега подайте ми ръка.“
Към залата вървят така,
но рицарят е мълчалив,
би бил без нея по-щастлив.
Сред залата — едно легло:
по-чисто и не би могло,
платна по-тънки друго няма.
Постелята не е от слама,
не е дюшекът никак твърд.
Завивки две с атлаз горят,
отпред отгърнати едвам.
Госпожицата легна там,
без риза да свали. И цял
потъна рицаря в печал,
събу се, дълго се съблича,
цял потен, взе да се зарича.
Освен че беше притеснен,
той на обета беше в плен.
Насила хубост? Не, ще види.
Все пак насила ще отиде
да легне с нея. Да, с обета
е властно мисълта обзета.
Накрая легна, но нали

той ризата си не свали,
и тя това не го направи.
За нея сякаш че забрави,
отдръпна се по гръб сега
и онемя като слуга,
комуто страшно е било,
изпънат в нейното легло.
И взор не можеше да спре
на нея също. По-добре
не би могъл да го направи.
Защо? Щом се самозабрави
сърцето със стремеж по-друг,
не му е нужно нищо тук,
което другите владее.
А рицарят с едно сърце е
и то не му принадлежи,
на друга то обет дължи
и даже повече не може
той другаде да го предложи.
Любов царува над сърцата —
които знаят си цената,
но повече ценят сърцето
на влюбения, над което
си има тя права, дори
над всички ще го възцари,
ще му даде такава власт,
че даже нежелана страст
тя няма да му забранява —
и да не ѝ се подчинява.
Девицата добре разбра,
че тя му е като сестра.
Не впила взор, а и защо ли,
за нищо няма да я моли,
не я докосва той с ръка.
„Ще ви обидя ли така,
ако си тръгна, сир, от вас?
Ще легна в стаята си аз

и хем ще ви е по-удобно,
и хем ще ви е по-угодно
от слабостта да ви развличам.
Тъй както мисля го изричам,
по-дързък смисъл не търсете.
От мъките си починете,
че всичко свършихте го нещо,
дори едно-едничко нещо
от вас не искам за оброк.
И нека да ви пази бог.
Аз си отивам“ — стана тя.
Заклучи рицарят уста
и погледът му беше сведен
като човек, изцяло предан
на друга. Девата, добре
успяла да го разбере,
отиде си по своя воля
и в стаята си легна гола
и каза си с език такъв:
„Откакто своя рицар пръв
познах, аз ни един не знам,
за който бих могла да дам —
освен за този — пукнат грош.^[20]
Не се показва никак лош,
преследва той голяма цел,
не би се никой друг заел,
а гибел дебне го оттука.
Но бог да му даде сполука.“
Унесе я тогава сън
и спа, докато съмна вън.
Щом се разпукна заревото,
веднага стана от леглото.
И рицарят, събуден вече,
надигна се и се облече,
взе сам доспехи да надява.
Дойде девицата тогава,
видя го, че е притъкмен.

„Добър да ви е този ден“ —
му рече тя със бодър глас.
„Госпожице, а и на вас“ —
отвърна рицарят. И рече,
че много закъснява вече.
и конят ще му трябва пак.
Госпожицата даде знак
и каза: „Сир, дойде мигът
да тръгна с вас на дълъг път,
ако все пак се осмелите
ведно със мене да вървите
по обичаи и привички,
познати тъй добре на всички
във кралство Логър отпреди.“^[21]
Привички, нрави, свободи
такива имало отдавна:
ако девица благонравна
я срещне рицарят сама,
и да пропадне вдън земя,
отдава почести дължими,
за да спечели честно име.
Насили ли я той, с позор
покрит ще е във всеки двор.
Но води ли я рицар друг,
а нему се прииска тук
да влезе с него във двубой
и с меч да я спечели той —
каквото иска с нея прави
и всичко е в добрите нрави.
Затуй бе казала дали
ще иска да се осмели,
навсякъде като я води.
До него никакви несгоди
не би й никой причинил.
„И знам, не би се и решил,
че с мен проклетника проклет
ще се разправя най-напред.“

„Това желаех, да вървим!“
И рече коня ѝ любим
да оседляят. Нейни хора
изведоха ѝ го на двора
след рицарския боен кон.
И се качиха напокон.
В галоп поеха след това.
Сега към нейните слова
внимание не прояви,
ни дума той не промълви:
не му тежеше мисълта.
Отворила бе Любовта
дълбока рана в него, боже,
превръзка никаква не сложи,
за да му мине, да е здрав,
той беше рицар с нрав корав —
с превръзка, с цяр да се теши,
щом раната му се влоши!
Понасяше я драговолно.
Ту пряко, ту заобиколно
по пътя верен те вървяха.
Встрани една чешма видяха.
Насред поляна бе чешмата
с една полица простовата,
отгоре гребен стародавен,
от кост и злато, бе забравен.
От времето — и знам добре —
на великана Изоре^[22]
не е намиран по-красив.
Блестяха в гребена коси,
останали дори до днеска
от женска някаква прическа.
Съгледа нашата девица
чешмата с простата полица.
Решила да го отклони,
от пътя свърна настрани.
А рицарят, като преживя

все мисълта си най-щастлива,
не забеляза въобще
от пътя как отбиха те.
Това когато забеляза,
не че е сбъркал сам си каза —
реши, че тя встрани е свила,
от пътя им се е отбила
и от опасности познати.
„Госпожице, насам елате,
посоката ви е погрешна,
целта ни става безуспешна
встрани от правилния път.
«Сир, по-добре по този рът,
посоката чудесно зная.»
Отвърна ѝ: «Не ще гадая,
госпожице, сега каква е
мисълта ви, но това е
пътят верен, там зад нас.
По него щом съм тръгнал аз,
не ща посоки непознати.
И моля ви, насам елате,
поемам аз по път познат!»
И стигнаха така назад
чешмата с гребена отгоре.
«Със сигурност — той проговори
не съм до днеска виждал гребен
такъв красив, почти вълшебен.»
«О, моля, дайте го на мене!»
«Тогава ваш е без съмнение.»
Наведе се от коня, взе го.
Подавайки го, дълго в него
се взира. И в косите. В тях.
Девицата избухна в смях.
Какво ѝ става, за какво ли
се смее? После я помоли,
а тя му каза: «Замълчете»
от мен не ще го разберете!»

„Защо?“ — „Защото ми додея.“
А той като я чу, закле я
като човек, повярвал свято
в едно приятелство, когато
на думата си то държи:
„Обичате ли без лъжи,
въпия тази ви любов,
да коленича съм готов:
не крийте повече от мен.“
„Щом тъй ме молите смирен,
тогава ще ви кажа, няма
за нищо аз да ви измамя:
да, гребена изкусно правен
е от кралицата оставен.
И още нещо, сир — косите,
които виждате увити
по зъбите му, тъй златисти,
тъй нежни, толкова искристи,
са от главата ѝ красива —
не са израсли в друга нива.“
„Крале, кралици доста има,
не са ни двама, нито трима.
Коя е, боже, най-подир?“
„Кълна ви се — тя каза, — сир,
на крал Артур е тя жена.“
На рицаря му премаля,
изгуби сили, но добре,
че сети се да се подпре
върз лъка преден на седлото.
А удиви се тя, защото
без мисли някакви злорадни
реши, че той след миг ще падне.
Уплаши се, не я корете,
че от припадък той обзет е.
На него тъй му стана зле, че
като припаднал беше вече,
в сърцето — скръб като олово,

изгуби зрение и слово,
а и за времето представа.
От коня слезе тя тогава,
до рицаря се приближи
веднага, да го задържи —
как да го види тя самата
от нищо паднал на земята!
Засрамен той очи отваря
и казва ѝ: „Какво ви кара
да дойдете така при мене?“
Девицата сега с умение
причината не му откри —
той би се притеснил, дори
обида страшна ще съзре,
щом истината разбере.
Жена възпитана бе тази,
от истината се опази:
„Дойдох за гребена у вас
и на земята слязох аз.
На вас мечтата си дължа,
не мога да се удържа.“
Той гребена желан ѝ даде,
но златните коси извади
тѝй нежно, че не скъса косъм.
До почит ако се докоснем,
това ще е до този миг:
възрадва им се яснолик,
сто пъти ги допря съдбовно
до своето чело, гальовно —
до своите очи и устни,
без миг на радост да изпусне.
Над туй съкровище въздъхна
и до сърцето си го пѝхна
под ризата, на гола плът.
Рубини куп да му дадат,
косите вместо тях запазва.
От болест и от гнойна язва

го пазят радости душевни.
Презря сега рецепти древни,^[23]
срещу плеврит мехлема благ,
светиите Мартин и Жак.^[24]
Защо ли му е помощта им
след талисмана обождаем?
Да продължим за него пак.
И за лъжец, и за глупак
все някой ще ме набеди:
на панаира във Ланди^[25] —
да кажа с пълна яснота —
за най-разкошните неща,
тъй както всеки би решил,
косите той не би сменил.
Правдивостта е нещо свято:
и чистото, пречисто злато,
топено сто пъти в пещта,
еднакво тъмно е с нощта,
сравнена с летен ден прекрасен
и през годината най-ясен —
така и вие ще решите,
сравните ли го със косите.
Но всъщност що за дълго слово?
Качи се девата отново,
все в гребена бе взряна май.
Щастлив бе рицарят безкрай,
бе до сърцето му косата.
Те стигнаха след долината
в гора, висока отстрани,
и скоро пътя се стесни.
Те яздеха един след друг,
защото двата коня тук
не можеха да крачат редом.
Девицата по път неведом
отпред направо се насочи.
А там в най-тясното изскочи
с кон рицар, с копие и меч.

Госпожицата отдалеч
видя го и го разпозна
и рече тъй с горчивина:
„Сир рицарю, я вижте оня,
насреща който язди коня,
въоръжен, готов за бой!
Ще иска да ме вземе той
със себе си. Безсилна аз,
познавам неговата страст,
обича ме, ох, аз си знам,
и с пратеници, а и сам
жела с молби да ме примами.
Не е за него любовта ми,
не бих могла да го обикна,
умряла бих, преди да свикна,
да ми помага бог кажете.
И знам, че той сега обзет е
от радост; кой да му попречи,
като че негова съм вече.
Какво ще сторите? Какво
е истинското мъжество
сега ще видя — в изпитните
как вие ще ме защитите.
А стигне ли ви днес куража,
ще мога с право да ви кажа,
че смел сте — няма накъде.“
А той ѝ рече: „Хайде де!“
И в думите не бе престижа,
а смисълът: „Не ме е грижа,
напразна е боязънта
за тези всичките неща.“
Тъй разговаряха си там.
Срещу им оня рицар сам
не идваше едва-едва,
ами препусна презглава.
Харесваше му то, изглежда,
а и таеше той надежда,

от щастие нададе вик,
съзрял един обичан лик.
И поздрави я начаса
в сърцето с трепет и в гласа:
„Донася образа ти скъп
по-малко радост, много скръб,
но ти бъди добре дошла.“
Тя отговор не би могла
да каже със сърдечен трепет,
но можеше поне със шепот
да поздрави, и то привидно.
За рицаря било би свидно
девицата да отговори,
но тя уста и не отвори
за лесна дума най-подир.
Ако на някакъв турнир
с победа в бой се бе сдобил,
не би я толкова ценил,
не би помислил даже днес
така за слава и за чест.
И в нея влюбен лудешката,
й хвана коня за юздата:
„Отвеждам ви сега. Без страх
с попътен вятър днеска бях
и ето ме на пристан тих.
Сега от всичко се спасих:
и вместо гибел срещнах кей,
и вместо буря — слънце грей,
и вместо болка — вечно здраве.
Мечтата сбъдна се наяве,
защото тъй до вас седя
и мога да ви отведа
оттук веднага, с честни сили.“
А тя му каза: „А не ви ли
се струва, че съм с рицар друг?“
„Без друго зле ви води тук,
веднага с вас ще си замина.

А сол му трябва цяла крина
на този рицар да изближе,
преди за вас да се погрижи.
От жив човек не се страхувам,
вас трябва ли да завоювам.
Щом благосклонна сте към мене,
на него да му е за мрене,
отвеждам ви, да побеснее,
а да се махне най-добре е.“
А рицарят не се ядоса —
надменните слова какво са!
Не почна с присмех той да спори,
без самохвалство заговори:
„Недейте бърза, сир, недейте,
и думите не си пилейте,
с известна мярка говорете.
На правото ви, запомнете,
не бих посегнал ни веднъж.
Закрила на достоен мъж
от тази дева бе желана.
Пуснете я, че много стана,
без някой тук да я закриля.“
Отвърна той, че няма сила,
която може да го спре.
Но рече му: „Не е добре
да тръгнете да ви оставя.
Ще се сражавам с вас тогава.
Но ако искаме съвсем
на боя да се отдадем,
на друго място незабавно
да идем, и да бъде равно —
ливада или пък поляна.“
Доволен другият остана:
„Съгласен съм, и не грешите
от тесен път да се боите,
дори на мен ми е в ума, че
тук коня ми ще се измъчи

да се обърне като как,
боя се да не счупи крак.“
Едвам, полека, настрани —
но коня си не нарани
и с него път пое назад:
„Да, знайте, много ме е яд,
че не попаднахме за спора
на по-широко и пред хора,
та да ни видят в този час
кой по-добрият е от нас.
Но да потърсим място сгодно,
хем по-широко, хем свободно,
хем по-наблизо да се пада.“
Тъй стигнаха една ливада.
На нея рицари, девици,
прекрасни млади хубавици,
играеха си най-различно.
Да, място, ще река, отлично.
И сериозно, и на смях
играеха на табла, шах,
със зар в ръката,
с ум в главата,
и бяха радостни лицата.
А имаше край тях такива,
по-друго дете им отива:
или детинската игра,
или пък танци и хора,
премятат се и скачат, пеят,
в борбата хватките владеят.
А рицар, той на възраст беше,
накрай поляната стоеше
на коня си испански, алест.^[26]
Бе златен конският зъбалец.
Прошарена му е косата.
На хълбок си държи ръката —
по-достолепно тъй излиза.
Стои, че топло е, по риза,

в игрите вдаден е изцяло,
и алее наметало,
за да изтъкне знатността му.
А на коне ирландски само^[27]
куп рицари насреща има —
на брой са двадесет и трима.
Щом тримата се появиха,
играта всички прекратиха
и се провикнаха отвред:
„Я вижте, рицаря проклет
от колесарката това е.
Не бива никой да играе,
докато той е между нас,
и всеки да го хване бяс,
игра започне ли напук,
докато той е още тук.“
Завърнал беше се от път
на белокосия синът —
девицата възлюбил, тоя,
помислилият я за своя.
Той рече: „Как се радвам, сир,
да чуят всички най-подир:
желал съм цял живот, с което
най-сетне ме дари небето.
И бог по-малко би ми дал,
да беше ме направил крал,
не щях да съм от тая заран
спечелил тъй и благодарен.
И дял не искам по-голям.“
„Но твоя ли е тя, не знам“ —
бащата рече на сина си.
Синът обаче вежди свъси:
„Защо е вашата тревога?
Не се съмнявайте, за бога,
нали до мен е тя самата.
Самичък срещнах я в гората,
тъй както си вървеше там.

И бог ми я доведе сам:
така аз взех я като моя.“
„Не знам ще я даде ли тоя
до тебе, нищо не говори,
но сякаш ще ти я оспори.“
Докато тѣй си хоратаха,
хора и танци спрени бяха
заради рицаря пред тях,
оставиха игри и смях
от злост към него и омраза.
А рицарят тогава каза
на двамата зад гърбовете:
„Госпожицата оставете,
че нямате над нея власт.
Ако посмеете, от вас
закрила ще ѝ дам веднага.“
„Не знаех ли, че се налага
и няма без това да мине?
Я остави, добри ми сине,
девицата да си върви.“
Синът му се възпротиви
и мрачно се закле тогава:
„Бог радост нека ми не дава,
ако я някому дължа.
Държа я и ще я държа
подвластна, докато реша сам.
И ремъци на щит ще скъсам —
и за врата, и за ръката,
ще си ударя в зид главата,
ще счупя копие, а меч
сам ще захвърля надалеч,
любимата ли изоставя.“
Бащата рече му тогава:
„Това ти няма да направиш.
На смелостта си се надяваш,
но в бой не влизай, синко драг.“
Синът отвърна ето как:

„Дете ли съм да се страхувам?
От себе си не се срамувам,
че вече няма рицар чак
до морския далечен бряг
така добър, че да не смея
да го ударя и за нея
в двубоя да не го сразя.“
„Аз, синко, ще ти възразя,
почакай, имам бели власи:
ти вярваш много в храбростта си.
Не ща ни тоя ден, ни друг
ти да се биеш с този тук.“
„Да бъде всеки тук проклет,
послушал вашия съвет,
и който се признава с мен
заради вас за победен,
и с мен на бой не се ли хваща.
Приятелството зло се плаща.
Тогава ще се пазаря,
измама търсите с мира.
Е, да, по чуждите места
ценят по-лесно смелостта.
Човек далечен и немил
така не би се противил,
тъй както пречите ми вие.
Не от възможни поразии —
от укора се притесних.
Но който укорява лих
едно желание голямо —
разпалва огъня му само.
Послушам ли ви аз, тогава
бог няма радост да ми дава.
Ще вляза в бой“ — реши сина.
„В апостол Петър се кълна —
бащата рече, — виждам как
не чини мойта реч петак.
Възпирах ли те, сине мил?

По-скоро съм те насърчил.
И рицаря не ще помръднат
словата ми, а ще се сбъднат,
защото ще те победи.“
На рицарите нареди
пред него всички да застанат
и заповяда им да хванат
сина му заядлив по-бърже.
„По-скоро трябва да се върже,
а не да му търпя позора.
Да, вие тук сте мои хора,
дължите ми любов и вяра,
и в името на вяност стара
ви заповядвам и ви моля.
Той прави глупости от гола
хлапашка горделивост. Тя
причина е за дързостта.“
Отвърнаха, че ще го вържат
или с ръце ще го задържат
и няма, укротен, да може
да влезе в бой, ще се наложи
девицата да върне после.
Да става тука на въпрос ли,
че могат да го изтърват?
„Не ти ли изветря умът? —
бащата рече. — Казвам аз:
ти нямаш сила, нито власт
да накърниш честта томува,
каквото то и да ти струва
и да те мъчи безизходно.
На мен което е угодно,
това ти мъдро обещавай.
И волята ми ти узнай:
Ще тръгнем двама — ти и аз, та
сам да начешеш своята краста —
след рицаря в нощта дори
и през поля, и през гори

конете ще вървят в раван.
По начин и от теб желан
ще сме след него. Можеш, мили
ми сине, да изпробваш сили
във битка, почне ли такава.“
Синът се съгласи тогава,
но по принуда. А баща му,
видял това, му каза само,
че ще го придружи, обаче
от него помощ да не рачи.
Когато случката видяха
ония, дете тука бяха,
си казаха: „Отсъди царски.
За онзи рицар каруцарски
навярно е щастлив деня,
възлюблената на сина
отвежда, а и господаря.
Как на сина да имаш вяра,
той няма качества, изглежда,
щом рицарят му я отвежда —
проклет да е от небесата,
заради него спря играта.
Да почнем нашата игра!“
Извиха танци и хора.
И тръгна рицаря тогава
и взе да се отдалечава.
Госпожицата не остана,
след него тръгна без подкана.
Вървяха те по своя път.
Отзад бащата и синът
ги следваха. До вечерта
видяха прелестни места.
Покрай ограда най-подир
те стигнаха до манастир
и гробище със зид висок.
И не като глупак убог
постъпи рицарят — пешком

той влезе в този божии дом.
Госпожицата пред вратата
държи на коня му юздата.
Помоли се, излезе той
от манастирския покой.
И се зададе срещу тях,
да го пресрещне, стар монах.
Смирено рицарят замоли
монаха да рече какво ли
таи се зад зида голям.
Чу отговор, че има там
гробове. И реши завчас:
„Водете ме. И бог е с вас.“
„На драго сърце, сир.“ Отпреде
към гробището го поведе
покрай гробове в пустош няма,
красиви — и такива няма
до Донб и до Памплоната даже;^[28]
ту надпис скръбен му покаже,
ту му посочи имената
на тези, дето са в земята.
Взе рицарят да ги чете
и му се заредиха те:
„Тук ще почива сир Говен,
тук Леонес, а тук Ивен.“^[29]
И още саркофази той
видя на рицари безброй,
най-видните и най-добрите
от замъците и земите.
А между всички най-добри
най-хубавия той откри —
вълшебства мраморни блестяха.
Повика рицарят монаха:
„Какъв е този саркофаг?“
Монаха му отвърна благ:
„Видяхте буквите вдълбани.
Ако от вас са те разбрани,

сам вече сте си тълкувачът
и знаете какво те значат.“
„А тоз, от къс голям изсечен?“
Отшелникът тогава рече:
„Ще ви разкажа, няма как.
Това е чуден саркофаг
и с нищо несравним до днес,
богат и украсен с финес,
невиждан даже и насън,
красив отвътре и отвън.
Но забравете го. Защо?
Не е по силите ви то
да хвърлите взор вътре сам.
Човек се иска по-голям
и силен, за да го отвори,
да вдигне плочата отгоре
и в гроба да се озове.
И трябва за това не две
ръце, ами мъже седмина
и всеки да е юначина.
И надписа да ви посоча:
«Тоз, който вдигне тази плоча
със свои сили, ще избави
жените и мъжете здрави,
затворени в земи такива,
в които само се отива,
отдето учени и знатни
не знаят пътища обратни.
Там чужденците са в затвора,
а влизат всички местни хора
и си излизат по желание.»“
И рицарят без колебание,
щом хвана плочата, я вдигна,
дори окото му не мигна —
в миг, докато се разбере.
От десет души по-добре.
Монахът смаян впи очи

и му призля, кажи-речи,
и небесата призова,
че чудо хем като това
за цял живот не бе видял.
И рече му: „Сир, бих желал
да чуя аз сега поне
какво е името ви.“ — „Не,
кълна се, вече съм без име.“
„Наистина, това тежи ми,
но ако ми го назовете,
и полза тук ще извлечете,
и доброта ще ви пречисти.
Отде сте, от кои земи сте?“
„Че рицар съм, личи по мен,
и в кралство Логър съм роден.
Това са моите отвори,
а вие, моля ви, кажете
кой в гроба ще почива в мир.“
„Тоз, който ще избави, сир,
ония, хванати в капана
на кралството и на зандана.“
И рицарят му рече: много
за него ще се моли богу,
а и на всичките светии.
Едва след тези записии
при девата отиде той.
Навън до първия завой
изпратен беше от монаха.
А после, като взе да яха
девицата отново коня,
монахът каза ѝ за оня
какво е сторил и нехае.
Тя името му ако знае,
помоли я да му го каже,
а тя отвърна му, че даже
не го познава отпреди,
но смело може да твърди,

че няма рицар друг такъв,
надлъж и шир във всичко пръв.
След тези думи го остави,
след рицаря се тя отпрати.
Ония двамата след тях
видяха стария монах —
гласи се в църквата да влиза.
И оня рицар стар по риза
му рече: „Сир, отвънка бяхте
и рицар тук дали видяхте
с една девица отстрани?“
„Не, няма да ме затрудни
и няма думи да пожая
да кажа истината цяла:
току-що тръгнаха оттук.
А вътре той, не някой друг,
едно голямо чудо стори —
повдигна плочата нагоре
от мраморния саркофаг,
та и не се замисли чак —
нали я знаете, смълчани
сте чели буквите вдълбани.
Кралицата ни се гласи —
и всички други — да спаси
от безразсъдната злина.
До днес от мъж и от жена,
ни раждан бил е, ни прославян
е рицар друг, на него равен.“
Бащата рече на сина си:
„Е, синко, ти защо се свъси?
Храбрец е той с юнашки нрав.
Разбираш кой не беше прав
и по-неразсъдлив от мен,
И да ми дават Амиен,^[30]
не бих те пуснал с него в бой,
макар че рицари безброй
надвивал си не на шега.

Но да се върнем с теб сега,
безумство е да продължим
след тях глупашки да вървим.“
„Съгласен съм, не би могло то
от полза да ни е теглото.
Я да се върнем по-безшумно.“
Това те сториха го умно.
А тук до рицаря отдясно,
госпожицата всекичасно
взе да увърта и да суче,
та името му да научи.
С молби, с въпрос един и същ
тя питаше го неведнъж,
та той с досада чак ѝ рече:
„Отде съм, аз ви казах вече —
от царството на крал Артур.
И да ме правите на шур,
пак името си ще забравя.“
А тя помоли го тогава
да се сбогуват. Чест томува —
сърдечно с нея се сбогува.
Самичка върна се назад,
а той до късно следобяд
сам язди с крачка равномерна.
По залез слънце, след вечерня,
той рицар непознат съзря,
излязъл от една гора,
където ходил бе на лов.
И шлема си, лъщящо нов,
а пък и дивеча — каквото
бог дал, бе вързал за седлото
на сивия си бързоходник.
И този дребен благородник^[31]
към рицаря се отклони
с покана да го подслони:
„Нощта настъпва, сир, и време
е тук подслон да се приеме,

ако предлагат го с добром.
Съвсем наблизо имам дом,
където да ви заведе.
За госта, както е реда,
ще вложва сили и старание,
зарадвайте ме със внимание.“
„И аз от радост съм обзет.“
Изпрати своя син напред,
да сторят у дома веднага
за гост каквото се полага,
трапеза бързо да се сложи.
Синът му колкото се може
по-бързо и със лекота
изпълни му заповедта,
пришпори коня си натам.
А двамата едвам-едвам,
без грижи пътя извървяха
и в замъка най-после спряха.
На благородника жената
за дама с вкус е всепризната.
Те имат синове петима —
оръженосците са трима,^[32]
а рицарите млади — двама;
две щерки — по-красиви няма.
Не беше никой тук роден,
намираха се всички в плен,
като изгнани ги държаха
отдавна в замъка, а бяха
родени в кралство Логър чак.
А домакинът госта драг
въведе в двора. И не само
насреща им дойде жена му:
и синове, и дъщери
го поздравиха и дори
от коня леко го свалиха —
не чакат знак с покорност тиха
от господаря уважаем.

Те знаеха добре: баща им
за пример иска да ги сочат.
На госта радваха се с почит.
Доспехите му те поеха,
наметнаха му връхна дреха —
едната дъщеря нали
от плещите си я свали!
Че на вечеря бе обслужен —
това е разговор ненужен.
А пък след яденето чудно
ще кажа, че не беше трудно
и приказка да се навърви.
Започна домакинът първи —
отде ли гостът пътя бие,
какъв е, от кои земи е;
за името не спомена.
Отвърна му без суетня:
„От кралство Логър съм и тез
земи не знаех аз до днес.“
А благородникът сега
обхванат беше от тъга,
жена му, всичките деца
стояха с жалостни лица,
подхванаха един през друг:
„Сир, зле постъпили сте тук
и вас ви сполетя нещастие,
сега и вие като нас сте
в изгнание и вечен плен.“
„Отде дойдохте преди мен?“
„От вашите земи, ей богу.
Заточеници има много,
все смели хора тук страдаят.
Проклет да е и обичаят,
и всеки помагач-глупец:
щом дойде някой чужденец,
в страната трябва да остане
и мъката ще го обхване.

Тук влиза всеки, стар и млад,
но няма пътища назад.
Отнася се за вас самия,
не ще излезете, не крия.“
„Ще го направя, ще изляза.“
А благородникът му каза:
„Как? Може ли да се направи?“
„Да, ако богу се понрави,
ще вложа всичките си сили.“
„Изгнани, чужди и унили —
свободни ще са всички тези,
защото, щом един излезе
навън свободен от затвора,
без страх веднага всички хора
ще си излязат без забрана.“
И благородникът остана
замислен — беше чул вестта
за рицар с ведре доброта,
в страната силом се добрал —
тук в плен кралицата държал
Мелеаган, синът на краля.^[33]
„Откривам истината цяла —
помисли си, — това е той.“
И рече му: „О, сир, пред свой
за всичко разкажете сам,
добри съвети ще ви дам,
кълна се аз, каквито мога.
И полза имам, и тревога —
на всичко вие сте решен.
Разкрийте всичко сам пред мен
за ваше и за мое благо.
И зная, хич не ви е драго,
че е кралицата в затвора,
сред тези тъй нечестни хора,
по-лоши и от сарацини.“^[34]
Отвърна рицарят: „Мърцина
не бих дошъл — и друго няма.

Не зная где е мойта дама,
да ѝ помогна най-напред,
и имам нужда от съвет.
Кажете, знаете ли нещо?“
„Нататък става, сир, горещо,
поели сте опасен път,
заплахи много ви грозят
към Мост на меча, чак дотам.
Съвет полезен ще ви дам:
ако на мен се доверите,
към Мост на меча ще вървите
по път, по-сигурен от този,
след мен без никакви угрози.“
А страстно търсецията пак
попита: „Може би по-пряк
е оня път, от вас предложен?“
„По-дълъг е, но не тревожен,
по-безопасен ми се струва.“
„Съвсем не ме интересува.
За тоя дайте ми съвет,
избрал съм него занапред.“
„Не стигат, сир, и сили скрити
по пътя свой да продължите.
Ще стигнете до проход, гдето
не би могло да е по-зле то.
Той Камен проход се нарича.
От всеки камък там наднича
опасност. Конникът тъдява
през тясното едва минава,
не могат двама души тук
да се проврат един до друг.
И проходът се пази строго.
Свободен няма да сте много,
щом стигнете. В неравен бой
ви чакат удари безброй
и рани ще ви раздадат,
преди да минете отвъд.“

След разказа за тоя ад
напред излезе рицар млад,
на благородника синът:
„Ще тръгна с рицаря на път,
ако ми позволите, сир.“
И щитоносец млад подир:
„Аз също, хич не ще се бавя.“
Бащата пусна ги тогава,
разбрал копнежа им голям.
Тъй рицарят не тръгна сам,
благодари им със възхита —
обичаше езда със свита.
И разговорът спря веднага,
отиде гостът да си ляга.
И спа, докато пожела.
Зората вече бе дошла,
когато стана. И момците,
двамина спътници честити,
от него мигом пример взеха.
Оръжието си поеха,
сбогуваха се в пълен ред.
С оръженосеца отпред
вървяха заедно на поход,
докато стигнат Камен проход.
А утринната синева
изписа кула стражева.
Под кулата стоеше мъж.
Щом приближиха, изведнъж
съзря ги стражникът, възкликна
и с цяло гърло се провикна:
„Навън! Навън! Злодей пред мен!“
Пред кулата въоръжен
излезе рицар, върху коня
блестеше новата му броня,
до него стражници едни
държаха брадви отстрани.
Към него тоя рицар наш

се приближи. А оня страж
го подигра пред всички воини:
„Ти стори глупост, недостойни,
и луд си ти, защото в тези
земи на кралството ни влезе.
Не бива тук да идва този,
каруцата когото вози,
и бог ще го накаже тук.“
Пришпориха един към друг •
с голяма бързина конете.
На две пречупи се в ръцете
на онзи копието тънко
и на земята падна звънко.
А рицарят за миг сполучи —
в самото гърло го улучи,
отхвърли го през своя щит
досами каменния зид.
В миг с брадви стражата да скочи,
но се досети за добро, че
нито на коня би могло,
ни нему да се стори зло.
И рицарят добре видя,
че тук не го грози беда,
със зло не искат да му пречат.
Остана в ножницата мечът.
И без да ги смути, отмина
със своята мъничка дружина.
А спътниците млади тук
решиха, че ни рицар друг
такъв не знаят, ни двубой.
„Нима не стори чудо той,
тъй както силом мина вече?“
И рицарят на брат си рече:
„Прости ми, че те карам, братко?
върви и разкажи на татко
как през щита си го пренесе...“
Оръженосецът закле се,

че хич това не е повеля,
от рицаря не се отделя,
докато бъде посветен
от него в рицар някой ден..
„Баща ни ти ще известиш,
щом от желание гориш.“
И тримата поеха пак.
и яздиха до залез чак.
Но спря ги мъж и ги улиса —
попита ги учтив кои са.
„Ами че рицари сме трима,
наум по нещо всеки има.“
На рицаря човекът рече:
„Сир, време за «подслон е вече,
елате тримата у мене.»
Той беше преценил с умение
кому тук първенство отива.
Но каза рицарят: «Не бива
да търся аз подслон веднага,
защото лош е, който ляга
удобно в меките постели,
а нещо важно предприел е.
От своята цел аз нямам мира
и рано е подслон да диря.»
И рече му човекът: «Щом
не бързате, и моя дом
далече е, да си призная,
ала подслон ще обещаю
навреме, виждате сами:
дотоам съвсем ще се стъми.»
«Ще дойда, щом е тъй.» По друма
ги води казаната дума —
отпред човекът непознат,
а после тримата отзад,
След доста път от здрача ранен
изскочи щитоносец странен —
навярно беше с вест изпратен

в галоп на своя кон впрегатен,
окръглен като зряла диня.
Задъхан пред човека мина:
«Елате, сир, без суетня,
защото логърци война
са ни отворили, в страната
е вече почнала войната,
безредици и битки има,
навред за истина се взима,
че рицар се е появил,
в двубои много се е бил,
не могат да го отклонят.
сега от неговия път,
прегради всякакви минава.
Навред от всички се разправя,
че всички ще освободи,
от тях очакват ни беди.
Побързайте, опасно днес е.»
В галоп човекът се понесе,
за тях бе радостна разтуха,
защото всичко тука чува.
На помощ ще се притекат.
На благородника синът продума:
«Чухте, да решим,
сир, нашите да подкрепим,
че схватката ще бъде люта.»
Човекът хич не се и лута —
пред тях веднага се отпрати
напряко към стените здрави
на крепост връз скали големи
и стигна входа. Беше време
и те конете да пришпорят.
А заобиколен бе дворът
със ров — да те обземе страх
и зид. Щом влязоха, зад тях,
докато само се озърнат
и да не могат да се върнат,

решетка спуснаха. Сами
подтикнаха се те: «Ами
да продължим нататък, нека.»
Забързаха се след човека
и стигнаха до вход, оставен
и той така неохраняван.
Но влязоха ли, като в клетка
отново спуснаха решетка,
от тежки жлебове държана.
На всички тягостно им стана
помислиха си въобще,
че омагьосани са те.
Но рицарят, в делата кръстен,
на пръста имаше си пръстен.
А камъкът му бе от тия,
които всякаква магия
развалят, ако знак се стори.
Той вдигна пръстена нагоре,
погледна го и прошептя:
«Госпожо, майчице света,
преследват ме сега несрети,
на помощ ми се притечете!»
А тази дама беше фея
и пръстенът му бе от нея,
и дойка тя му е била.
Той вярваше, че би могла
да го избави от неволи,
където и да я замоли.
Видя след своите слова
по този камък, че това
не е магия, просто плен е
и всички тук са обградени,
затворен е след тях капана.
А във решетката кована
вратичка някой бе зажеглил.
И всеки своя меч изтеглил,
заудряха със сила лиха

и якото резе строшиха.
Извън до кулата се спряха,
огледаха се и видяха
отдолу ширната ливада
със рицари поне хиляда
отсам и толкова оттам,
войници прости — брой голям.
И слизайки без колебливост,
но с най-голяма предпазливост,
един от синовете рече:
«Преди врагът да се изпречи,
аз мисля, че е по-добре
един от нас да разбере
кои са нашите, къде са.
Не знам, но там ще се омеся,
да ида искате ли, сир?»
«О, да, вървете най-подир
по-бързо да научим где.»
Забърза, бързо си дойде:
«Добре, че там наблизко бях.
Отсам, с очите си видях,
са нашите.» Натам препусна
сам рицарят с езда изкусна
и в боя хвърли се със стръв.
И рицар му изскочи пръв,
но мъртъв просна го, защото
през шлема мушна го в окото.
Оръженосецът честит
взе рицарския кон и щит,
и нека бронята тежи —
умело се въоръжи.
Облечен яхна коня, ето —
и копието взе, което
бе дълго, остро и красиво.
Препаса меча горделиво —
лъщеше режещия хлад.
«Сподири после своя брат

и господаря — той отдавна
сражаваше се в битка славна,
разбиваше, за миг трошеше
и чупеше, без вик сечеше
я щит, я копия и брони.
Желязото — и то се рони...
Когото стигне, го стъписва
или от коня го провисва.
И сам за миг не се помая,
противниците си отчая.
Добре се справиха в шетнята
дошлите с него двама братя..
А логърци се удивиха
и просбата им беше тиха:
но кой е този непознат?
Не устоя добрия брат:
Сеньори, той ще ни избави
от тукашните странни нрави,
и от изгнание, неволи,
в които страдаме отколе.
Голяма почит заслужава.
Дошъл да ни освобождава,
позна премеждия безброй,
но ще познае още той.
И повече дела ще стори.»
Челата вдигнаха се горе,
че радостната новина
от всеки мъж се спомена.
И всички я възвеличиха.
А силите се умножиха
от нея, тъй се развъртяха,
че неизбежен стана краха
на много горци, с нова стръв
избиваха ги, щом такъв
безстрашен рицар бе сред тях“
Един — а всички нямат страх.
А да не бе нощта на път,

те щяха да ги разгромят.
Ала тъй черен пада мракът,
ще трябва до зори да чакат.
Изгнаници един през друг
при рицаря дойдоха тук,
от всички беше обкръжен,
като че хванаха го в плен,
и му говореха безспир:
„Добре дошли, прекрасни сир.“
И всеки рече: „Сир, ама
очакваме ви у дома!
Заклевам ви, след мен вървете,
подслон при други не търсете!“
Това, което всички викат,
го казва всеки — и старикът,
и младият — у тях да спре.
„У мене ще сте по-добре,
отколкото у всички други“ —
предлагат своите услуги.
Издърпват си го те без време,
че всеки иска да го вземе,
готова разпра, хем каква!
А той им каза, че това
е лудост, глупост, а и двете:
„Я спора глупав прекратете,
че той не става за опора,
не е добър за нас раздора,
по-нужна ни е помощта.
Да ме придумвате не ща,
подслон със свада не желяя,
позагрижете се накрая
тъй пътем да се настаня,
че хич да се не отклоня,
за всички ни това добре е.“
Но вика който как умее:
„Домът ми е натам.“ — „И моят.“
„Чудесно нещо е покоят,

млъкнете — той им рече пак, —
и мъдрият е тук глупак,
разбрах по вашата кавга.
С такава помощ аз сега
назад ще тръгна, не напред.
Ако един след друг, поред
ме бяхте всички уважили,
предложили услуги мили,
с каквито тъй сте щедри вие —
кълна се в римските светии,
признателен ще съм безкрай,
за добротата ви сполай,
ще сторя всекиму оброк.
И здраве да ми дава бог,
от радост аз обзет съм цял,
като че всеки ми е дал
каквато почит пожелая.
Това ви казвам аз накрая.“
Тъй ги смири и тъй ги хока.
При рицар в същата посока
предложиха му после стряха,
в услуга всички тук му бяха.
И всички тук го уважиха,
и радостта си не спестиха
до полунощ, кажи го, чак,
на всички беше мил и драг.
А в ранно утро, на раздяла,
тълна след него бе се сбрала,
за спътник всеки се предложи.
Ала не каза той, че може
да тръгне с него някой друг
освен ония двама тук,
с които вчера бе дошъл.
Да, с тези, с друг не би могъл.
Препускаха от сутринта
до залез слънце, а места
опасни нямаше за днес.

По здрач излязоха от лес,
но по-чевръсто яздешком.
Отпреде си видяха дом
на рицар — и една жена
седи до входа отстрана,
на вид и кротка, и добра.
И още като ги съзря,
с лице засмяно се изправи,
с привет според добрите нрави:
„Добре дошли и почетете
дома, слезнете от конете,
бъдете тука гости мили.“
„Госпожо, щом сте тъй решили,
благодарим ви, най-желана
за нас е вашата покана.“
Докато слязат, нареди
да хванат техните юзди —
тя люде имаше добри.
И синове, и дъщери
извика тя и надойдоха
девици в мила суматоха,
момци и рицари достойни.
Да отведат конете бойни,
седлата да свалят им рече,
и никой даже не понечи
да ѝ откаже. Стори път
доспехите им да внесат.
Девиците, по даден знак
излезли, върнаха се пак
с два къси плаща за плещите.
И най-подир за тях самите
домът красив врати отваря.
Не беше вътре господаря,
а в недалечни лесове
със двама свои синове.
Пристигна си, а челядта му,
като че ли слухтеше само,

вън се завтече презглава.
А дивеча му след това
отвързаха и откачиха
и всичко тѣй му известиха:
„Сир, сир! на гости са от час
двамина рицари у нас.“
„Хвала на бога до амина.“
И той, и двамата му сина
за миг от тях не се отделят.
И тук е цялата му челяд,
дори и малките деца
помагат с радостни лица:
наглеждат ястия горещи,
по свещниците палят, свещи,
и всичко вътре осветяват,
легенчета и кърпи дават,
вода за миене във съд —
а нея хич не я пестят.
И седнаха с ръце измити.
А всичко там, върху софрите
приготовено бе вкусно днес
Но им поднесоха и вест —
дошъл е рицар преди миг,
по-горделив дори от бик,
животно с нрав ожесточен.
До зъби бе въоръжен,
възседнал боен кон — и как,
е в стремето напъхал крак,
а другия си крак отпред
със жест изискан и превзет
е върху гривата праметнал!
И влезе той, дори несметнал
отмалко да ги зачете.
Надменни думи чуха те:
„Кой тук, да видим, се укрива
изпълнен с глупост горделива,
с глава обаче празновата?“

В страната е дошъл и смята
по Мост на меча да минава.
За глупотевина такава
напусто дълъг път е бил.“
А този, дето бе решил,
отвърна с твърд, спокоен глас:
„По този мост, ще мина аз.“
„А, ти ли? Как се осмели
да го помислиш и дали
е трябвало да се залавяш,
и накъде да продължаваш,
да спреш или със срам да креташи
особено ако се сетиш,
че ти в каруца на позора
със срам си се покрил пред хора,
защото там си се качил.
Комуто разумът е мил,
не би избрал голямо дело,
когато е с позорно чело.“
А рицарят речта му зла
да отрече не пожела.
Но домакинът, а и тия
наоколо, защо да крия,
учудиха се прекомерно:
„О, боже, всичко ли е верно?“
И всеки бе като в несвят:
„Проклет да бъде оня час,
когато на каруца сам
ще се покриеш с долен срам.
О, боже, бил е заловен?
И на каруцата качен?
За грях? Или за престъпление?
Кога е бил на заточение?
Невинен — както е сърцат,
то докато светува свят,
не би могло по никой начин:
да има рицар по-юначен

или да му прилича друг.
Да свика някой всички тук —
по-благородно засиял
наистина не би видял.“
Тъй мислеха си мълчаливо.
А оня твърде горделиво
речта си продължи отново:
„Чуй, рицарю, това ми слово:
през Мост на меча с мене можеш
да минеш, без да се тревожиш —
чудесно ще те облекча.
На кораб аз ще те кача.
за кратко ще съм ти водач.
Но вместо да ми плащаш, бач,^[35]
когато на брега те снema,
главата само ще ти взема,
не щеш ли милостта ми ти.“
А този каза, че почти
жадува за такава слука,
ала за зло или поука —
ще му стои главата здраво.
Отвърна другият направо:
„Това като не щеш да сториш,
от страх като така бърбориш,
навън излез и смел бъди
и бий се с мен гърди в гърди!“
А този се позабавлява:
„Да се откажа аз, тогава
ще бъде цяла леснотия.
Не, по-добре е да се бия,
че онова е наказание.“
От масата преди да стане,
където неми люде зърна,
към пажовете се обърна
седлото да му сложат бърже,
а после всичкото оръжие
веднага да му донесат.

Обажда се на меч звънът,
едни му носят щит и броня,
а други му извеждат коня.
Е да, не бе заслужил той —
тъй както бе на коня свой,
отляво с тежък меч провиснал
щита за ремъците стиснал,
до зъби чак въоръжен —
тук да не бъде приравнен
със най-добрия от добрите.
И коня целия с юздите
като за него бе избран,
а здраво с ремъци държан,
щитът по мярка бе съвсем.
А на глава бе вързал шлем,
добре стоеше му отгоре,
не би могло да ви се стори,
че той на заем го е взел.
Ще кажете: за тази цел
излят е, погледите парва.
Бих искал да ми се повярва.
Стоеше сред лъката тоя —
да, който искаше двубоя,
и му отправяше заплаха.
Навън когато се видяха,
препуснаха един към друг,
тъй силно сблъскаха се тук,
тъй удари си размениха,
че копията се строшиха
и разлетяха на парчета.
Със звек разсичат броня клета.
От шлем, от щит отломки ръсят.
Трошат дърво, желязо късат.
И си отварят много рани
с такива сякаш обещани
безбройни удари страхотни.
И хълбоците конски потни

нашарват мечове със стръв,
но те не се напиха с кръв,
не се ли впиха във ребрата.
Конете рухнаха, и двата.
И рицарите в миг спешени
нахвърлиха се настървени.
До смърт да бяха си немили,
така не биха те се били
със мечовете помежду си.
Нанасят удари изкусни —
игра на зарове това е,
но колкото и да играе,
играчът хвърля две и две.
А може да се назове
по-иначе играта кратка:
това е само славна схватка
на сили яростни, могъщи.
И наизлезли са от къщи
мъжът, жената, синовете
ведно със щерките напети,
навън е цялата гълчава
и всеки най-отпред застава
да види битката упорна
върху поляната просторна.
А с укор този рицар наш
се обвини веднъж и дважд:
не е способен за победа,
отдавна домакинът гледа!
За всички тук му стана жал.
И гневно потрепера цял.
Но трябва ли да победи,
ще губи време заради
това инатесто магаре!
Тогава страшно го удари,
изби му меча над главата
и се нахвърли лудешката.
Преследваше го, без да спира,

не го оставяше на мира,
не даде с меча островрѣх
ни миг да си поеме дѣх
и силица не му остави.
Та може ли да се забрави,
че за каруцата позорна
речта му беше най-злотворна.
Така отново го подхвана,
че възел даже не остана
на ризницата от яката.
Изби му шлема от главата,
отпред забралото строши му.
Измѣчва го неуморимо,
да иска милост му наложи.
Не, чучулигата не може
да устоява пред сокола,
не знае неговата воля,
понеже той е по-голям.
Тѣй този тук, за негов срам,
за милост молеше, защото
бе сложил край на мъжеството.
А рицарят, щом чу веднага,
че моли, спря да го налага:
„Ти искаш милост?“-, „В този час
най-мѣдро слово чух от вас
вместо обида. Тѣй горецо
до днес не съм поисквал нещо.
Аз моля милост, ако може.“
„Тогава ще ти се наложи
в каруца сам да се качиш.
Молби напразно да мѣлвиш
и да ми падаш в прахоляка,
каруцата със срам те чака,
че ти с език невъздържан
взе от каруцата катран.“
Отвърна рицарят убог:
„Не, да не пожелава бог.“

„Не искате? Но ще умрете.“
„Сир, мога, но ме разберете,
за бога, милост аз желая,
но само да не трябва в тая
каруца срамна да застана.
Аз бих понесъл всяка рана,
обаче не такава тежка.
Не ще направя тази грешка,
не, мъртъв май е по-добре.
Не може нищо да ме спре,
каквото щете, ще го сторя,
но ме спасете от позора.“
Докато тъй бе изтерзан,
зад тях зададе се в раван
напряко мястото просторно
девица с муле непокорно,
раздърпана, с изцапан лик.
Държеше тя в ръка камшик,
тъй с него мулето разтри,
че никой кон, в галоп дори,
сега по равната поляка
не би се мерил със равана.
На победителя тогава
тя рече: „Бог да ти дарява
със пълни шепи от което
най-радостно ти е сърцето.“
От все сърце я поздрави:
„Бог нека ви благослови
със здраве, радост, доброта.“
Молбата си откри му тя:
„При тебе отдалеч и чужда
дошла съм от голяма нужда —
ти дар да ме даруваш сам,
а за отплата по-голям
от мене ще ти е дарът.
Да ми помогнеш този път
ще трябва, както се надявам.“

„Това навярно ще направим.
Ако го имам, докато
ми кажете — е ваше то,
но трудно да не бъде много.“
„Главата е това, ей богу,
на рицаря, от теб сразен.
Тъй вероломен, непочтен
не би могло да има друг.
Ни грях, ни зло ще сториш тук,
а милостиня ще дадеш
от него да се отървеш —
от него няма по-безчестен.“
А победеният, безсвестен,
я чу и рече му: „На тази
не вярвайте, че тя ме мрази.
Но аз ви моля в изнемога
за милост в името на бога —
баща и син, а сам накрая
направил своя майка тая,
която бе му щерка вярна.“
„О, рицарю, в речта коварна
на подлия не вярвай днес.
И бог да ти въздава чест
голяма, колкото желаеш,
да ти даде да увенчаеш
и делото си най-опасно.“
Бе хванат рицарят натясно
и мисълта му ход забави,
не знаеше какво да прави —
на нея да даде главата,
или на него мълчешката
да му даде надежда близка.
Добро и ней, и нему иска
да стори, молиха го твърде.
И щедрост, а и милосърдие
не го съветваха против —
бе щедър той и милостив.

Ако молбата ѝ не скърши,
със милосърдието свърши.
Главата ли не вземе тя,
е свършено със щедростта.
От милостта е задържан
и щедростта в един капан
натясно — няма накъде.
Тя иска той да ѝ даде
главата и го умолява,
а где е доблестта тогава
и милосърдието где е?
Дали съвсем ще проумее
измолената милост той?
Да, нямаше ни миг покой —
до днес за никой враг немил,
след като го е победил
и към молба го е принудил,
веднъж така не бе се чудил
как милостта да му откаже.
А тук и друго има даже.
На този, дете тъй го моли,
не ще откаже, но с какво ли
той милостта си да потиска?
Девицата главата иска.
Да я получи? Ако може.
И рече му: „Ще се наложи
отново да се биеш с мен,
за теб съм омилостивен.
Главата да си защитиш,
вземи си шлема ти и виж
да се въоръжиш отново,
за стълкновение сурово
ти трябва по-добър тъкмеж.
Но знай, че вече ще умреш,
ако те победа накрая.“
„Повече аз и не желая,
от теб не искам милост друга.“

„Това е моята услуга —
му рече, — ще се бия с теб,
и да е боят най-свиреп,
оттук не мръдвам нито педя.“
Приготвен, онзи за победа
се хвърли в боя като луд,
но рицарят без много труд
отново тук го победи
дори по-лесно отпреди.
И викна девата: „Бъди
твърд, рицарю, не го щади.
Ако те беше победил,
той теб не би те пощадил,
каквото и да ти рече.
Повярваш ли му, знай си, че
ще те излъже, затова
ти най-безчестната глава
по всички земни кралства май
я отсеци и ми я дай.
Тогава, обещавам свято,
ще ти се отплатя богато
за нея още тези дни.
Ще те излъже, запомни,
сега отвори ли уста.“
А онзи, виждайки смъртта,
замоли с глас висок, обаче
това самото нищо значи,
и смут безкраен го обзема.
А той задърпа го за шлема,
подбрадника му скъса в миг,
а от главата му с пестник
събори тежкото забрало.
Завика онзи с гърло цяло:
„За бога, милост! Милост моля!“
„Ако — му каза — имах воля
и ум, не бих те съжалил,
веднъж молбата уважил.“

„Ах, грях ще сторите, на тая
повярвате ли ѝ накрая,
погубвате ме всуе само.“
А тази, искаща смъртта му,
на рицаря отново рече
главата да му вземе вече —
с лъжи устата му не млъкна.
Замахна той, главата хвъркна
насред широката поляна.
На девата добре ѝ стана.
Главата хвана за косите,
подаде ѝ я — да засити
доволството ѝ. Рече тя:
„Сърцето твое радостта
от обич нека да получи,
тъй както с моето се случи
да я постигне от ненавист.
Тъй страдах аз — не от дребнавост,
а от това, че той бе жив.
Дарът ми, твърде предвидлив,
за всичко ще ти отплати.
Направи ми услуга ти,
честит ще бъде твоят жребий.
Отивам си сега, за тебе
ще моля бога да те пази.“
И тръгна си тогава тази
девица, сбогом те си взеха.
А всички, с истинска утеха
видели битката желана,
голяма радост ги обхвана.
От рицаря в захлас набърже
свалиха брони и оръжие
и почестите не спестиха.
И пак ръцете си измиха,
да седнат пак и да ядат,
но по-засмени този път.
Чудесно веселбата мина.

А след вечеря домакина
обърна се в часа напреднал
към своя гост, до него седнал:
„Отдавна, сир, за мъки зли
от кралство Логър сме дошли.
Родени там, желаем вам
добро и само почит там,
а пък и ние в някой час
да видим полза тук от вас,
с добро и други да ви сочат,
да срещнете добро и почит
и там, а и по този път.“
Отвърна: „Да се наспорят!“
Така след веселата глума
отвори домакинът дума.
А пък синът подхвана друга:
„На вас ще трябва, сир, в услуга
и всички сили да предложим,
и да дадем, каквото можем.
Щом нужда имате от тях,
поискайте от нас без страх,
ще ги получите подир.
Недейте се тревожи, сир,
че коня ви умря. Поне
тук имаме добри коне.
Е да, ще имате, не крия,
не вашия, но най-добрия.
Ще имате от него нужда.“
Готовността не бе му чужда.
Застлаха им легла добри.
Преспаха. Станаха в зори,
застягаха се да вървят
и тръгнаха с добром на път.
И всеки поздравя повтаря
към дамата и господаря,
сбогуваха се най-горещо.
Но искам да ви кажа нещо,

ни мисли крия, ни дела:
не, рицарят не пожела
да яхне коня подарен,
вън до вратата притъкмен,
да се качи накара сам
един от рицарите там —
от малката дружина тяхна.
А той пък друг зад него яхна,
щом с опитно око погледна.
И всеки коня си възседна
и тримата на път далечен
поеха с благослов сърдечен
от домакина, който вложи
каквото в почитта си може.
И още бяха те на път,
когато догоря денят.
По залез както те вървяха,
до Мост на меча се добраха.
Спешиха се подир при моста,
наистина опасен доста.
Видяха те вода коварна,
поройна, черна и кошмарна,
тъй грозна, страшна без пощада,
като че да течеше в ада,
по-гибелна и по-дълбока
май няма в никаква посока
и не поглъща по-добре
самото ледено море.
Напряко мостът преминава,
от всички той се различава,
насън такъв не се и мярва,
и няма, нека ми се вярва,
по-лош наблизо и далеч —
един до бяло лъснат меч
опънат бе от бряг до бряг,
и мечът бе кален и як,
две копия на дължина.

Тук и от другата страна
забит бе в дънери грамадни.
Ще каже всеки, че ще падне,
като се счупи по средата,
не би познал, че тежината
изглежда само тъй голяма.
Обзе ги страх онези двама,
до третия които спряха.
И стори им се, че видяха
два лъва, може леопарди —
оттам брегът от тях се варди
и всеки по синджир опъва.
Водата, моста, двата лъва,
които им се провидяха,
съвсем ги хвърлиха в уплаха:
„Сир, чуйте нашия съвет
за туй, което е отпред,
че той ви е необходим.
Това е мост непроходим,
със зъл кроеж, за зла шега.
Не се ли върнете сега,
ще се разкайвате след време.
Добре си е човек да вземе
да гледа само онзи кът.
Че как ще минете отвъд —
това не бива да се случва.
Та кой ще вземе да заключва
бурана страшен — да не вее,
и птицата — да не запее,
когато вън е ясна заран,
та има ли човек, накаран
да се роди невръстен пак?
И да пресъхне морски бряг?
Не стават тези чудесии.
Нима надявате се вие,
че тези двата бесни лъва
(един веригата опъва)

не ще ви пият от кръвта,
не ще ви изядат плътта
и костите не ще ви глождят?
А смели мисли ме спохождат
и мене, отдалеч ли гледам.
Пазете се и стойте редом,
да знаете, ще ви погубят,
ще ви разкъсат, ще изскубят
ръцете ви, а и нозете —
от милост те не са обзети.
Над вас самия се смилете
и редом тука останете.
Че правите ужасна грешка,
нарочно на опасност тежка
излагате се сам при тях.“
А той отвърна им със смях:
„Сеньори, тъй съм задължен,
че се вълнувате за мен!
От обич и от доблест то е.
Към мен и всяко дело мое
не проявихте зло желание.
Но аз изпитвам упование:
от всичко бог ще ме закриля.
Ни мост, ни тъмна водна сила
по-страшни са от твърда почва.
Премеждието ми започва —
ще мина и ще продължа.
И на това до смърт държа.“
А двамата, като не знаят
какво да кажат — туй е краят,
го жалеха, в скръбта единни.
Пък той над бездната да мине
пригответи се добре отрано,
направя нещо много странно —
събу се и ръце заголи.
Не, няма в мъки и неволи
тъй читав да се добере.

А закрепил се той добре
на меча, от коса по-люто,
ръце заголил и събут —
тъй бездната ще му захване
нозете боси, без чорапи.
Не се смути, че има рани
от меча по крака и длани —
по-скоро с рани най-досадни,
но във водата да не падне,
излизане от нея няма.
А беше болката голяма,
но мина с мъка той отвъд.
Ръце, крака горят, пламтят,
но ги превърза Любовта,
водителката към целта,
и всички болки му отне.
С ръце, с нозе и колене
надмогна бездни вероломни.
Тогава отведнъж си спомни,
че в някакъв проблясък кратък
два лъва бе видял оттатък.
Огледа се, но не откри
ни плахо гущерче дори,
ни друга животинка блага.
Ръката вдигна си веднага
и поглед в пръстена си впери,
но лъв понеже не намери на
камъчето в някой ъгъл,
помисли, че се е излъгал.
Ни лъв, ни лъвски отпечатък.
Ония двамата оттатък,
като видяха да минава,
зарадваха се до забрава.
Не знаеха, че има рани.
Бе всичко страшно изпитание,
че зло къде ти по-голямо.
По ризата попи кръвта му

с гореща кървава следа.
И яка кула той видя,
не беше виждал ни една
такава яка твърдина,
и няма по-добра, изглежда.
А от прозореца поглежда
крал Бадмагю, човек вежлив,
и прозорлив, и разсъдлив,
за чел доброто и честта,
решил във всичките неща
почтен да е невероятно.
А неговият син, обратно,
в безчестни всякакви дела
се хвърляше със сила зла.
Ни подлост някаква презряна
и ни коварство, ни измяна
не го оставяха в покой.
До краля бе застанал той.
Видяха истината проста:
как рицарят минава моста
със мъки, с болки, с нрав корав.
Цвета от ярост и от гняв
си промени Мелеаган.
Разбра — ще му оспорят в бран
кралицата. Но рицар беше
той опитен, не се боеше
от никого, тъй горд и твърд.
И щеше да е най-добър,
но беше подъл и злораден.
Сърцето му бе камък хладен,
не бе го нежността познала.
Кое то тук зарадва краля,
сина му наскърби безкрайно.
На краля сигурно бе знайно,
че рицар, моста минал тук,
е по-добър от всеки друг.
Не би се осмелил да мине

тоз, който и дела безчинни,
и срам връз близките стоваря,
ни в чест, ни в доблест има вяра.
Не би могъл да бъдеш смел,
щом със злини си се заел,
не се съмнявайте, защото
по-лесно се извършва злото.
Говорих доста за това,
да спасявам своите слова.
Неща по-други ще подхвана,
към тях подтиква ме романа.
Та чуйте тука крал един
как само смъмри своя син:
„Случайност, сине, бе почти
да дойдем тука аз и ти,
прозорецът ни изненада,
така че сякаш за награда
сполучихме като на длан
да видим подвиг невидян,
какъвто и не ще сънуваш.
Признателен не ми се струваш
към този, който чудо стори.
Недейте помежду си спори,
а сам кралицата върни му.
Да търсиш бой е немислимо,
бедата идва неусетна.
Сега за мъдър ще те сметна
и за любезен, само ти
кралицата му изпрати.
В дома си окажи му чест —
това, което търси, днес
му дай, преди да го поиска.
Целта му, знаеш я, е близка —
тя е кралица Гениевра.
Недей в упорство потреперва
тъй глупав, горделив и зъл.
В земята ти е той дошъл,

срещни го както подобава.
Храбрец храбреца уважава,
любезности ще му окаже
и близък ще му стане даже.
Почиташ ли, ще си почитан.
Ще кажат, че си най-възпитан,
с услуга ако почетеш
ти рицаря, когото вец
и най-добър ще сметнем ние.“
Отвърна: „Бог да го убие
такъв — добър ли, най-добър ли!
Тъй кралските слова отхвърли,
по-лош не сметна се така: —
А с вързани ръце, крака
васал да щете да му стана,
да моля за една поляна?
По-скоро в роб ще се обърна,
отколкото да му я върна.
Че аз дори не се и каня,
ще я оспорвам, ще я браня
от всички, вече полудели
да идват в нашите предели.“
Но кралят рече думи чинни:
„Любезно ще постъпиш, сине,
ако с упорство не хортуваш.
И те съветвам да кротуваш.
Ти знаеш, че постъпка низка
за рицаря е да не иска
от теб кралицата в двубой.
Да я получи смята той
във битка, не с добри слова,
от всички знае се това.
Не иска, както го разбирам,
каквото му се дава миром,
за нея бой не ще спести.
А мъдро ще постъпиш ти,
ако от битка го лишиш.

И моля мирен да стоиш.
Презреш ли ми съвета — нека,
за мен е загубата лека,
злините са за теб тогава.
Кой в този рицар се съмнява?
Единствен ти, досадно то е.
От наше име и от мое
гостоприемство му дължа.
На честността си аз държа,
не знам измяна, зла шега,
та да се променя сега
заради тебе или друг.
Не ща да си ласкател тук,
но ти на него обещавай
на битките да туриш край —
оръжие и кон си няма, —
че смелостта му е голяма:
дотука да се добере!
Бе пътят преграден добре,
за друг бе непосилен жребий
освен единствено за тебе.
Та думата ми тук е тази:
ако от тебе се опази,
от никой друг не се налага.“
„Съветът ви не ме засяга —
отвърна му Мелеаган, —
пред приказки стоя смълчан,
но те не ме привличат много.
Съвсем не съм светец, ей богу,
ни щедър, нито благороден,
не искам почит, дар изгоден,
да дам, което най обичам.
За неговата цел се вричам:
не ще я той постигне лесно,
ни бързо, как — не е известно,
но както той не се надява.
Помогнете ли му, тогава

с вас няма да се спогодим.
Мирът ви, тъй необходим
за него, хич не ме засяга.
За него нужен е смелчага —
такъв съм, да ме пази бог,
от мене чака той урок.
Не ща да правите за мен
това, с което обвинен
ще сте като човек негоден.
Бъдете все тъй благороден.
Мен оставете ме жесток.“
„Задържаш я за дълъг срок?“
„Завинаги.“ — „Каквото знаеш
прави сега, но ще се каеш.
При рицаря ще ида аз,
да чуе по-любезен глас,
съвет и помощ му дължа,
на него истински държа.“
И кралят слезе долу вече,
кон да му оседляят рече.
На своя боен кон голям
от стремето качи се сам,
взе трима рицари добри
и двама стражници дори,
не повече, и ги поведе.
Заслизах, бе той отпреде,
докато стигнаха до моста.
Видяха рицаря, че доста
кръв бършеше от своите рани.
На гости кралят го покани,
за да го излекува, но това
не бе ли все едно вода
от прилив да се бърше?
От коня кралят слезе бърже,
пък рицарят със рани днешни
изправи се да го посрещне,
а не защото го позна.

Че по ръце и колена
гори го болка, си мълчеше,
като че здрав и читав беше.
Видя го кралят как търпи,
побърза да го подкрепи:
„Сир, за учудване не е ли,
че вие в нашите предели
проникнали сте чак дотук?
Добре дошли бъдете, друг
това не ще го предприеме,
не ще се случи в друго време
такава храброст, друг не може
на гибел тъй да се изложи.
Обикнах ви, защото смело
извършихте голямо дело,
не би го и помислил друг.
Ще бъда благосклонен тук,
за честност и за чест ме хвалят.
На тези тук земи съм кралят
и ви предлагам, ако щете,
услуги, помощ и съвети.
И струва ми се, че разбрах
какво сте търсили без страх:
кralицата е тук целта ви.“
„Сир — каза онзи, — чест ви прави,
съдбата тъй ми отреди.“
„Ще се измъчите, преди
да бъде ваша някой ден.
Но тежко вие сте ранен
и раните кървят. Не знам
дали ще ви се стори пряк
тоз, който я доведе. Той
не ще ви я даде без бой.
Но вие тук си починете,
за раните се погрижете,
та читав да се поздравите.
Мехлема най-добър на трите

Марии ще потърся сам,^[36]
а след това ще ви го дам —
и вярвам, чудеса ще стори.
Кралицата в добър затвор е,
не влиза вътре ни един,
тежи то и на моя син,
че там сама съм я оставил.
А никой не е побеснявал,
тъй както той е полудял.
Към вас с добро изпълнен цял,
аз ще ви дам, помилуй боже,
каквото и да се наложи.
Оръжия, и то какви!
Синът ми да се противи,
ще има също като тях,
и кон, какъвто ви избрах.
И вземам вас, че кой го пита,
и тези люде като свита.
И без съмнения в сърцето
освен във оногова, дете
кралицата доведе тук!
И тъй не съм заплашвал друг,
без много да се церемоня,
аз щях от гняв да го изгоня
далеч от моите земи —
да я държи си науми!
Това е моят син. Но той
не ви ли викне на двубой,
не бойте се, не би могъл
към вас да бъде с нещо зъл.“
„Благодаря ви, сир! Разбрах,
че много време пропилях,
а пък не исках. Та нали
хич нищо и не ме боли,
ни рана имам да ми пречи.
При него ме водете вече,
с оръжията, ето с тия,

готов съм с него да се бия,
да удрям, да ме удрят пак.“
„Я потърпете, друже драг,
две-три недели, да успеят
тук раните да заздравеят.
Ще се оправите съвсем,
две седмици ще ви дадем.
За нищо на света не мога
да видя гледката убога:
ранен и зле въоръжен
да се сражавате пред мен.“
„Ала оръжието мое,
със извинение, добро е,
ще почна с него да се бия,
не бих желал да има тия
отсрочки, мудности — комай
ще се проточат до безкрай.
Заради вас, да кажа прямо,
до утре ще изчакам само,
за мене някой да не каже,
че ден не съм изтраял даже.“
И кралят хич не го осъди:
тъй както иска, тъй да бъде.
И даде му подслон с отрада,
да го обслужат заповяда —
а те за негова утеха
грижовно с него се заеха.
И кралят, който само мир
да има искаше безспир,
се върна при сина си. Взе, че
като добър човек му рече,
поискал мир да има пак:
„Ти разбери се, синко драг,
най-после с рицаря без бой.
Не е дошъл на излет той,
да стреля с лък и да беседва,
ами кралицата да следва

и името си да прослави.
Нуждае се да се оправи
от раните, видях това.
След месец, може би след два,
в съвети вслуша ли се той, ще бъде здрав. Но днес за
бой готов е, само да те зърне! Кралицата да му се върне
— позор ли ще си навлечеш? Не се страхувай от брътвеж,
това ще одобрят горещо,

че грях е да задържаш нещо, щом нямаш право, нито
власт. Ти боя можеше тозчас да почнеш, както ти се
нрави, да бяха му ръцете здрави, а и нозете, не във рани.“
„Ами за глупости търчане — така отвърна му сина. —
Във свети Петър се кълна, че тези работи ми втръсват.
С коне дори да ме разкъсват, не ще остана убеден. Той
търси чест — и аз за мен, той търси слава — а и аз. Той
ако иска бой, от бяс на мене ми гори душата.“ „Да,
виждам, дириш си белята, ще я намериш, щом се периш.
Ти утре сили да премериш със рицаря се притъкми.“ „От
него поразен? Ами! — отвърна му Мелеаган. — Двубоя
днес е по-желан, а той за утре се отлага. И как се
натъжих веднага, тъй както никога преди! Сълза в окото
ми смъди, тъмнеят кръгове подочни. И боят докато не
почне, не ще съм радостен и мил, не бих и нищо одобрил.“

И кралят най-подир усети: не струват просби и
съвети, остави го като ужилен, взе кон добър и много
силен, оръжия — и ги изпрати

на онзи, които тъй сърцат е.
При него старец бе приканен,
добър и честен християнин.
Той знаеше с добро старание
по-леко да лекува рани
от всеки врач в Монпелие.^[37]
От него рицарят прие
в нощта отвари и мехлеми,
с поръка кралска да ги вземе.
Научиха до сутринта
безбройни рицари вестта,

и дами, и барони смели
от най-далечните предели.
Отвсякъде по светло рано
гъмжило цяло бе събрано —
и чужденци, и свои люде.
Препускали са като луди
през тази нощ със всички сили,
пред замъка са се стълпили
и логърци, и горци — как,
а и къде да сложиш крак!
И твърде рано стана краля,
тревога бе го завладяла.
При своя син се озова.
Той вече беше на глава
със шлем, в Поатие направен.^[38]
Отсрочка няма боят славен,
мирът не ще се възцари.
И краля сам се примири,
от безучастие обзет.
А тук пред кулата, на сред
поляната с тълпи събрани,
двубоят най-подир ще стане,
тъй както кралят повелява.
На него рицарят тогава
му се обади. И отведен
той, където в него вгледан
роякът логърски се сбира.
Тъй както ходят в манастира
да чуят органа чудесен
ведно със коледната песен
Или по други обичай,^[39]
тъй всички заедно комай
се бяха тука насъбрали.
Три цели дни не бяха яли,
във дрипи, в боси върволици
прокудениците девици
от крал Артуровото царство —

да се срази това коварство
със сила, да я дава бог
на рицаря за бой жесток,
да бъдат те освободени.
И горците, ведно сплотени,
се молеха за господаря —
победа в боя, чест без мяра
да му даде божата власт.
И рано в утринния час,
съвсем въоръжени — ето
ги двамата напред полето
с коне, покрити с брони тежки.
Бе с хубави черти младежки
Мелеаган, левента строен,
с ръце и със нозе на воин,
и шлема му, а и щита,
привързан горе на врата,
за вкус говореха самички.
На другия държаха всички,
без тези, викнали сами,
че всеки ще се посрами,
надмогат от Мелеаган.
Стояха двамата за бран.
Дойде и кралят. Той добре
се бе старал да ги възпре,
мир между тях да възцари.
Сина си само не смири.
И рече им: „Сега юздите в ръце
задръжете здраво свити,
на кулата да се кача.
Любезността ви да вгорча,
ще трябва тук да ви забавя.“
Разстроен тръгна си тогава
и при кралицата отиде,
не трябваше да я обиди —
помолила бе през нощта
да ѝ даде възможността

да гледа, отдалеч макар.
И той ѝ даде този дар.
Отиде да я доведе
и почит да ѝ отдаде,
услугите си да предложи.
И на прозореца я сложи,
до нея пък отдясно тук
облакът се той на друг.
Стояха край сина и госта
и логърци, и горци доста,
и рицари, и дами умни,
и тук родени деви шумни,
изгнаническо общество —
а то внимаваше какво
в молитва или реч ще каже.
Изгнаните в земите вражи
с молби надяваха се много
на своя рицар, а и богу
да им дарува свободата.
Извиха двамата тълпата
назад — кръгът бе много свит,
И блъснаха се щит о щит,
от кожените им вързанки
провиснаха едни останки,
а копията им, и двете,
проникнали през щитовете,
строшени полетяха. Смело
посрещнаха се чело в чело
конете пак като преди,
удариха гърди в гърди.
И щит о щит, и шлем о шлем
приличаше звукът съвсем
на гръмотевица, която
трещи на всички тъй познато.
Хвърчаха с пяна настрана
юзди, колани, стремена.
И лъковете на седлата

пречупиха се от борбата.
За срам не бива да се смята,
че сринаха се на земята
и двамата след сблъсък як.
Веднага скочиха на крак
и вкопчиха се без подкана
по-яростно от два глигана.
И меч въртяха без умора
в двубоя мълчалив на хора,
които мразят се до смърт.
Тъй сблъсъкът им беше твърд,
че броните сред бой такъв
и искри пръскаха, и кръв.
Голяма ярост ги обхвана,
не гледаха щета и рана
от ударите нечовешки.
И много удари, и тежки
по равно те си размениха
и никой в тази битка лиха
не даде никому превес.
Не можеше обаче днес тоз,
който минал бе по моста,
отпаднал да не бъде доста
от раните си по ръцете.
От изумление обзети
стояха неговите люде —
че той направо ги зачуди
със своя все по-слаб замах.
И струваше им се на тях,
че губи с грешки неумели,
а пък Мелеаган печели.
Тъй почна тук да се говори.
Но на един прозорец горе
една девица мъдроума
помисли си и си издума,
че рицарят не се сражава
заради собствената слава,

ни за ония люде дребни,
на туй позорище потребни,
и бой не води за двамина.
Кралицата ще е причина.
Да знаеше от сутринта
как на прозореца е тя,
от него как се е тешила —
би имал смелост той и сила.
Да знае неговото име,
ще викне думи несмутими
насам глава да вдигне вече.
И на кралицата изрече:
„Госпожо, но за бога, с воля
добра и за добро ви моля.
На този, който смел се бие,
кажете името му вие,
и ще му се помогне вещо.“
„Помолихте ме тук за нещо —
кралицата тогава каза, —
не е белязано с омраза
от мене, а с обратен знак.
Наречен Ланселот дел Лак^[40]
е този рицар според мене.“
„Какво щастливо утешение
е за сърцето и езика!“
И скочи тя и го повика,
да чуе всичкия народ,
със всички сили: „Ланселот!
Насам се обърни и виж
кому загриженост дължиш!“
И Ланселот не се забави,
обърна се и взор отпрати:
съгледа онова създание,
което с трепетно желание
бе търсил в толкова бедни,
как на прозореца седи.
Откакто в кулата я зърна,

обратно той не се обърна,
ни взор помръдна, ни уста,
а само меч назад въртя.
Нахвърли се Мелеаган,
от страшна сила обладан,
бе радостен, че няма как
врагът му да се брани пак.
Не бяха горци с радост тиха,
а логърци се разгневиха
и взеха да не се владеят,
и наземи да цепеняят
на колене или по гръб.
Голяма радост бе и скръб,
в едната всеки се заклева.
Провикна се онази дева
над цялата тълпа събрана:
„Ах, Ланселот! Какво ти стана,
та глупаво стоиш? Защото
сме свикнали, че на доброто
и храбростта си притежател,
до днеска никой не е смятал,
че рицар по света познава
такъв, че с теб да се сравнява
по доблест и по мъжество.
Какво ти е сега, какво?
Към кулата се обърни ти,
все тя да ти е пред очите
и бий се смело, взрян насам.“
И Ланселот го хвана срам,
да се намрази чак понечи,
че в боя доста време вече
е бил по-слабата страна
и не един това позна.
Отскочи той назад, да може
тук откъм кулата да сложи
не себе си — Мелеаган.
Пък той се силеше припрян

от другата страна да мине.
Без даже миг да си почине,
след него Ланселот вървеше
и силно както той си щеше
го блъскаше със щит и тяло.
Залитна оня отначало,
а после що не падна само.
Порасна много смелостта му,
че му помогна Любовта,
омраза страшна запламтя
към оня, който твърде зле го
принуди да се бие с него.
А от омраза обладан
и от любов, Мелеаган
от дива ярост изгоря,
не бе му никак до игра,
по-скоро страх го бе обзел,
че рицар по-сърцат и смел
ни беше срещал, ни познавал,
ни някой бе го изтерзавал,
тъй както този Ланселот.
Отместваше се за обход,
отдръпваше се по-далеч
със страх от неговия меч.
А Ланселот пък, занемял,
към кулата го бе подбрал,
че там кралицата седеше.
Нали в услуга нейна беше.
Тъй близо го доведе той,
че спря за малко тоя бой —
ще я изгуби от очи
след крачка само, го речи.
Тъй Ланселот пред много свят
разкара го напред-назад,
из който си поиска кът,
и спираше се всеки път
пред своята прекрасна дама,

разпалила в сърцето пламък.
Пред нея, спрял, за взор макар,
той вземаше такава жар
за боя си с Мелеаган,
че можеше като балван
да го търкаля с натиск слаб.
Като недъгав, като сляп
го водеше натам-насам.
Видя сина си кралят сам,
че се предава без отбрана.
И жал, и милост го обхвана.
Да можеше, би спрял двубоя.
Но за това с молбата своя
спря пред кралицата тогава
и почна да я умолява:
„Госпожо, много ви обичах,
с голяма почит ви се вричах
и защитавах ви горещо.
И няма под небето нещо,
с което днеска вам честта
достойно да не защитя.
И отплатете се накрая.
Да ви поискам дар желая.
Недейте слуша моя зов,
не го ли сторите с любов.
В двубоя, виждам го добре,
синът не ще му се опре.
Тежи ми то и срам дори е,
но само да не го убие,
в това е властен Ланселот.
Не искайте един живот —
и не че бил е благочинен,
пред него и пред вас невинен.
Заради мене милостта си
кажете, имам бели власи,
да се въздържа да го блъска.
Тъй след молбата моя дръзка

в услуга скланям аз глава.“
„Молбата, сир, е при това
от мене също тъй желана.
Омраза смъртна и да храня
към вашия противен син,
добре ми служихте един
и за да ви се угоди,
ще искам да го пощади.“
То бяха думи и за други —
и Ланселот тогава чу ги,
а и Мелеаган дори.
Обича да се покори,
да върши като роб последен
тоз, който е изцяло предан,
любимата каквото иска.
Целта на Ланселот бе близка,
с повече обич от Пирам^[41]
изцяло бе изпълнен там.
И чу го Ланселот това —
току последните слова
се ронеха — и той ѝ рече:
„Да спрем желаете ли, вече
желая същото и аз.“
И Ланселот и своя бяс
смири, и меч реши да скрие,
за да не би да го убие.
Смирен да бъде той не свари.
Не, удар оня му стовари,
от гняв и срам обезумял,
след като вече бе разбрал:
за него да се молят даже!
И кралят, за да го накаже,
от кулата направо слезе,
където тъй се биха тези,
и тука своя син подхвана:
„Че то какво, кажси ми, стана?
Един стои, друг меч върти.

Жесток и горделив си ти,
и храбростта ти е за зло.
Че то само не е дошло:
от тебе той е по-добрия.“
Мелеаган от проклетия
и гняв се изкриви пред краля:
„В плен слепота ви е държала!
А истината е такава:
да, сляп е, който се съмнява,
мен, по-добрия, лош изкарва.“
„Тъй смяташ ти, но кой ти вярва!
Добре от всекиго се знае
кое е тъй, кое лъжа е.
Видяхме истината вече.“
И на бароните си рече
сина назад да отведат.
Заповедта и този път
изпълниха — Мелеаган
веднага беше задържан.
На Ланселот по-трудно негли
му бе назад да се оттегли,
че оня с удар, непростимо,
голяма болка причини му.
И кралят рече на сина си:
„Ще трябва — и недей се въси
кralицата да върнеш ти.
И с тази свада се прости,
и от домогвания разни.“
„А приказките ви са празни!
Наслушах се на много думи.
Та всичко то е помежду ни,
махнете се, не се месете!“
Повтори кралят и потрети:
ще го убие по-добрият,
оставил му се да го бият.
„Да може той да ме убие?
Не, аз ще го сразя, но вие

не ни пречете най-подир
със него да се бием, сир.“
И рече кралят: „Да прощаваш,
но няма нищо да направиш.“
„Защо?“ — „Защото не желая.
На глупостта ти и на тая
надменност твоя аз съм сит.
Безумец само упорит
смъртта си търси като теб.
И знам, гнева ти е нелеп,
да те запазя се стремя.
Смъртта ти да ми е в ума,
пред взора ми — помилуй бог,
къде ти удар по-жесток.“
И тъй постигна най-подир
съгласие да има мир.
Да върне трябваше най-паче
кralицата, с обет обаче
от Ланселот, че призван
ако е от Мелеаган —
във срок една година цяла
от днес, от мирната раздяла, —
те да излязат на двубой.
Получи Ланселот покой.
Разпръснаха се всички хора
с мълва: двубоят ще е в двора
на крал Артур, управник смел,
крал на Бретан и Корнуел.^[42]
Двубоят, казваха, ще стане,
но по кralицино желание
и с Ланселотово съгласие;
ако помоли у дома си
тя с него да се прибере,
тук никой няма да ги спре.
И тя го пожела това,
а той го потвърди с глава.
Мирът за всички бе утеха —

оръжията им поеха.
Повеля имаха онези:
един оттук ако излезе,
излизат другите самички.
И Ланселот бе драг на всички.
И знайте, ще ви кажа сам:
голяма радост беше там,
и той бе нейно притежание.
А кой от чужденците сбрани
не се зарадва нему, кой?
Говореха — да чуе той:
„О, сир, зарадвахме се много
на името ви. Слава богу,
дошъл е истински мигът
свободни да сме този път.“
И плъпна хорският рояк —
и всеки мъчеше се как
да го докосне, драг и мил.
Пръв който бе го доближил,
бе най-щастлив на тоя свят.
Да, радост имаше — и яд,
че хората освободени
от радост бяха завладени,
но другите с Мелеаган
си бяха завистлива сган,
унили, смазани от скръб.
На тях обърна краля гръб,
на Ланселот подслон предложи.
А той помоли, ако може,
кralицата да посети.
„Изглежда най-добре почти,
не се ли лъжа — рече краля. —
И Ке е с нея, сенешала,
почудата ще е отрадна.“
И Ланселот едва не падна
в нозете му, от радост бледен.
От краля беше той заведен

сред залата, където в зрака
кralицата видя да чака.
Когато краля тук съзря тя,
държаш на Ланселот ръката,
пред него дума не отвори
и на сърдита се престори,
със взор към каменния под.
„Госпожо, вижте Ланселот,
при вас да дойде е понятно,
ще трябва да ви е приятно.“
„Приятно да ми е на мен?
Не знам с какво да е ценен.“
„Нима, госпожо? — рече кралят,
комуто доблестта захвалят. —
Сърцето ви сега къде е?
Една надменност ви владее,
обаче служил ви е вярно,
от изпитание коварно
до смърт за вас е бил терзан,
от моя син Мелеаган
ви брани той и извоюва,
за всички мъки чест томува.“
„Напразно, сир, било е всичко.
Е, да, признание едничко
изглежда, че му се дължи.“
А Ланселот се натъжи,
запита я, от мъка чер,
като изтънчен кавалер:
„Госпожо, дотежа ми то,
но и не питам аз защо.“
Обаче питаше се сам
дали го слуша тук мадам.
А за да го измъчи, тя
ни думица не прошептя
и си излезе мълчешката.
И проследи я до вратата
със взор и със сърдечен трепет.

Очите поглед не отлепят,
но вътре тя след миг се скри.
Не влезе погледът, дори
отвънка потъмня в несвяст.
Сърцето, с по-голяма власт,
по-господарски се държи —
оттатък с нея продължи.
Отсам е погледът сега,
със сълзи пълен и с тъга.
А кралят с тих и кротък глас
му каза: „Изумен съм аз,
защо е днешната промяна,
с кралицата ли нещо стана,
та думица не ви отроня?
Да е била неблагосклонна
към вас, сега е друго време,
та като чужд да ви приеме
след всичко, сторено за нея.
Сам да гадая не умея,
но поради каква злина
не чухте думица една?“
„Сир, тя не ме погледна даже,
не щя ни дума да ми каже,
не ме изслуша тя дори.
Това душата ми гори.“
„Тя — рече кралят — стори грешка.
Целта ви беше много тежка,
във странстване на смърт ви прати.
Приятелю, сега елате
да идем с вас при сенешала.“
„О, да, след дългата раздяла.“
И ето ги, при него те са.
Това съвсем не му хареса —
без много приказлив обход
направо смъра Ланселот:
„Опозори ме ти!“ — „Ала
с какви, кажете ми, дела?“

Какъв позор съм ви навлякъл?“
„Голям. Не си ме ти изчакал,
до края всичко си довел,
каквото беше моя цел.“
И кралят ги остави там,
от стаята излезе сам.
Попита Ланселот дали
Ке нещо още го боли.
„Ами боли не на шега
и ни веднъж като сега.
Отдавна аз да съм умрял,
ако не беше този крал.
Той с милосърдие голямо
приятелство дари ми само.
Да бъда в нужда, недобре
да съм, и той да разбере —
веднъж не ще пропуснат даже
това, което той им каже,
да се приготви начаса.
Но други тъй добри не са.
Мелеаган не е било
изкусно да не прави зло,
извикваше лукаво врача
и му отреждаше задача
да маже раните с мехлем,
от който бе ми зле съвсем.
При майка — мащеха да имам!
Щом само цяр добър да взимам
и да наложат моите рани
речеше кралят, със старание
да бъда час по-скоро здрав —
синът му, подъл и лукав,
веднага сменяше мехлема,
та вече да не се съвзема,
и яд му слагаше дори.
Но кралят нищо не откри,
със сигурност това го знам:

не би търпял подобен срам,
такава подлост и злонравие.
Услуга доблестна направи
на господарката, ще кажа,
че никаква сурова стража
не е опазвала човек
от Ноевия вехт ковчег
до днес, тъй както кралят нея,
от своя страдац син отне я,
оставяше го да я види,
но с други там ако отиде
или е там самият крал.
Тъй почит неведнъж отдал,
и днес отдава я на тази
красица наша с милостта си,
каквато свикна тя да иска.
И нямаше си дама близка,
той неин събеседник беше.
А той почитеността ценеше
у нея, рядка при това.
Но вярно ли е, чух мълва,
че тя била ви е сърдита,
пред всички нито да ви пита,
ни да говори пожелала?“
„Това е истината цяла —
му рече Ланселот. — За бога,
спасете ме от изнемога,
кажете ми, защо ме мрази?“
И Ке учуди се от тази
й странност, нищо без да знае.
„Да бъде както тя желае —
покорно Ланселот помръкна. —
Да се сбогуваме, ще тръгна
да търся монсеньор Говен,
насам се раздели със мен,
но врече се да се не бави,
към Воден мост да се отпрати.“

Напусна тука сенешала
и после се яви пред краля
да се сбогува този път.
Той рече му: „На добър път!“
Попитаха го много хора
какво да сторят — от затвора
и пленничеството спасени.
И каза им: „Да дойдат с мене,
които истински се канят.
Които искат — да останат
при нашата кралица драга,
да дойдат с мен не се налага.“
Които с него пожелаха,
поеха и доволни бяха.
А при кралицата дойдоха
девици в мила суматоха
и дами, рицари добри.
Един не пожела дори
да я остави тук сама
и да си иде у дома.
Попаднаха под неин плен
заради монсеньор Говен —
оттук не мръдвала от днес,
не дойде ли за него вест.
Бе новината бързоходна:
кралицата е пак свободна
и могат хората без страх
оттук да си вървят у тях
свободни, щом поискат само.
Това известие голямо
разнасяха безброй уста
по всички тукашни места.
Съвсем не бяха разгневени:
преградите са разрушени
и няма никакви принуди,
и най-подир са волни люде.
Когато горците разбраха —

ония, дето тук не бяха,
как всичко Ланселот направи,
запътиха се те злонрави
натам, където той се скри.
Да, кралят им ще одобри
те Ланселот да му пленят.
А хората му този път
вървяха невъоръжени
и доста бяха изумени,
че ги задържат горци днес. Но
да хванат Ланселот бе лесно,
че той не бе въоръжен,
поведоха го заловен,
под коня с вързани крака.
„С нас зле постъпвате така,
сеньори, кралят разреши ни
закрилян всеки да замине.“
А горци казаха: „Не знаем,
но всеки хванат обвиняем
ще трябва да се върне в двора.“
Вестта прелита без умора —
научи кралят: заловили
днес Ланселот и го убили.
На краля чак му стана зле,
в короната си се закле:
убийците му ще умрат,
не могат да се защитят,
щом хване синовете песи,
направо той ще ги обеси,
не, живи ще ги изгори.
И да отричат те дори,
да вярва ли? По никой начин.
Направиха духа му мрачен,
навлякоха му срам и негли
от трона сам да се оттегли,
остане ли без отмъщение.
Ще ги обеси без съмнение.

Навсякъде вестта ошета,
и при кралицата дойде тя,
на обеди ѝ се прокрадна.
Мадам за малко не припадна,
щом тук за Ланселот узна
измамливата новина.
Но мислеше си, че е вярна,
в сърцето тази вест я парна,
за малко да изгуби глас, но
заради всички каза ясно:
„Да, мъчно ми е за смъртта му.
Скръбта ми е простена, само
заради мен дотук вървя
и тежко ми е затова.“
А да не чуе никой, тя
едва-едва си прошептя,
че залък няма да понечи
в устата си да сложи вече;
ако е мъртъв Ланселот,
за нея нямаше живот.
Обърна на софрата гръб,
потъна цялата във скръб,
не чу ни глас, ни улици.
Решила бе да се убие,
за гърлото се тя ловеше
и себе си сама кореше,
и си признаваше вината,
разкайваше се тя самата
за оня грях самонадеян
към този храбър рицар, неин
през всичките си дни и ноци,
а щеше да е неин още.
От жал за думите си груби
взе красотата си да губи.
А от жестоката злина
лицето нейно потъмня,
пък взе нали и да гладува.

Наум злините заредува,
пред нея всяка се изпречи
и тъй кралицата си рече:
„Ах, бях безумна този ден —
възлюбленият бе при мен,
а пък не се зарадвах, даже
не слушах аз какво ще каже!
Към него не направих крачка,
не бях ли истинска глупачка?
Постъпих, да ме пази бог,
по начин подъл и жесток.
Шегата, мислех, е добра,
но той съвсем не ме разбра,
вината ми не е простил.
От мен, а не от враг немил
получи смъртоносна рана.
Усмихнат той пред мен застана
и мислеше, като го зърна,
на радостта му ще отвърна,
а пък не го погледнах аз.
Раних го смъртно в оня час.
Безмълвна като го отблъснах,
от себе си го аз откъснах
и от живота наведнъж.
Убих два пъти този мъж,
такъв храбрец от меч не пада.
Ще има ли за мен пощада,
че го убих, че сторих грях?
Не знам, по-скоро ме е страх,
че ще се пресуши морето.
Ах, щях да си спася сърцето
и щях да се теша безкрайно —
преди да бъде мъртъв, тайно
да го прегърнех, без да моли.
И как? Да сме изцяло голи,
за да му бъде по-удобно.
Но мъртъв той е и угодно

ще ми е да умра и аз.
Живот не ще е, а несвяст,
ако остана след смъртта му,
едничката ми радост само
ще бъдат мъките по него.
А след като смъртта отне го,
пред паметта му ще остана
сред скръб, от мен така желана.
Позор е смърт да пожелаеш,
вместо за него да страдаеш.
Ще ми хареса то на pewno
да ходя дълго време в черно.
Живот под удари нелеки,
отколкото покой навеки!“
Мадам сред скръб се потопи,
два дни не яде, нито пи,
помислиха я за умряла.
Вестта пристига закъсняла —
и лошата, а и добрата.
И Ланселот чу новината,
че дамата му мъртва днес е.
Това бездруго го потресе.
И нека всички разберат,
че стенеше с юнашка гръд.
И толкова бе нажален,
та бихте потвърдили с мен,
че сам презря живота свой:
реши да се убие той,
от възридания терзан.
Разпаса си един колан,
направи примка, без да чака,
и сам пред себе си изплака:
„Ах, смърт! Издебна ме сега
и разболя ме от тъга!
Не болка, мъка без забрава
в сърцето ми се настанява.
Скръбта прилича на смъртта,

но нека е такава тя
и да умра от нея, божже.
Нима да се умре не може,
не е ли рекъл господ-бог?
Ако към мен не бъде строг,
аз тази примка ще нахлузя
и вярвам, мил ще е съюза —
без волята му — със смъртта.
Друг край ли да предпочета?...
Смъртта е близо, как да стана
по-близък с нея? Да, колана
най-бързо ще я доведе,
а той си знае откъде,
попаднал ли е в моя власт.
Смъртта защо се бави, аз
прегръдката ѝ как желая!“
И без отлагане накрая
нахлузи примката желана,
на шията си я надяна.
И за да стане тука злото,
колана върза за седлото,
за неговия лък извит,
пред всички с най-безгрижен вид.
Отпусна се наведен — значи
остави коня да го влачи
чак докато го удуши.
На смърт такава се реши.
Щом прекатурен го видяха
ония, дето с него бяха,
помислиха си, че припадна.
Оная примка безпощадна
и не видяха как го стяга.
Изправиха го те веднага,
повдигнаха го, сбрани в куп,
и тъй видяха оня клуп —
бе враг, пред който ще се свъси,
а сам го сложил на врата си!

Охлабиха колана бърже,
но бе успяла да престърже
врата му примката, та даже
ни дума не можса да каже,
без малко врат да счупи или
да му се скъсат всички жили.
И не успя, на коня горе,
сам нищо лошо да си стори.
Тежеше му, че беше пазен,
и сам на себе си омразен,
да се убие би желал,
но бдяха те над него с жал.
Тъй злото дело тук не стана.
И каза си: „Ах, Смърт презряна,
защо не днеска, а тогава
ти бе със сила, с власт такава,
че да погубиш мойта дама?
Това, което стори, няма
да искаш да повториш вече!
Ти от коварство ми попречи,
но кой ще ѝ го каже, кой!
Какъв добър и благ покой!
Чудесно си я подредила!
Проклет да съм, ако за мила
услуга твоя сметна тази.
Не знам кой повече ме мрази:
Животът, който ме желае,
Смъртта ли — тя за мен нехае.
Убиват ме и той, и тя,
да ми помага бог в скръбта,
че жив съм мимо своята воля.
Да бях пробол гръдта си гола,
щом дамата ми ме наказва
със своя израз на омраза!
Не го направи без причина,
към мен без повод не изстина,
какъв бе той, не зная аз.

Да знаех в оня тъжен час
преди кончината, тогава
за нея щях да се поправя,
за да не е недостижима
и милост тя към мен да има.
А моята вина каква е?
Могла е просто да узнае:
в каруцата се бях качил.
За друго да не съм ѝ мил
не знам. Предаде ме това.
Ако ме мрази тя, каква
все пак ми е вината, боже?
Ще каже Любовта: не може
за туй да бъда укорен.
Пък и каквото е във плен
на Любовта — не заслужава
от никого стрела такава.
А за любимата готов
на жертви — значи то любов.
Но да не казвам аз «любима».
Дали пък друга дума има?
Не знам любима или не,
но ще си мисля тъй поне.
Все нещо знам за любовта,
не смятам, че е срамота
любимата да ме обича,
възлюблен свой да ме нарича.
Почтено и за мен това е,
което Любовта желае,
да се кача в каруца даже.
Да, Любовта ще ѝ подскаже.
И Любовта, дори не споря,
изпитва всички свои хора
и опознава ги докрай.
Не служих аз добре комай
на дамата си. Сам разбрах,
бездушна като я видях.

Като възлюблен неин, там
постъпих тѣй, че само срам
и хорски укори спечелих,
от упреци не се разделях,
дори терзаха ме със стръв.
Да, обичаят е такъв:
невежите във любовта
за срам ще вземат и честта.
Но който чест и срам събира,
за почит да не се и взира.
Невежите във любовта
презират тези тук неща,
издигат чувства неумели
дори над нейните повели.
А има по-добра надежда,
когато Любовта нарежда,
и е простимо всяко нещо.
Посмей да го извършиш нещо!“
Окайваше се Ланселот,
край него всичкият народ го
пазеше печален днес.
Ала дойде внезапна вест:
кralицата е жива. Боже,
да си отдъхне вече може!
И ако той преди това
смъртта си страстно призова,
сега бе сто пъти щастлив,
че също е останал жив...
Изникна крепостта. Не редом —
на левги шест или на седем.
А там на краля щом една
тѣй скъпа нему новина
за Ланселот му известиха,
изслуша я със радост тиха,
че тук се връща жив и здрав.
Като човек с пристоеен нрав,
разказа после на мадам.

А тя му рече: „Вярно, знам,
е, щом твърдите. Боже мой,
но ако беше мъртъв той,
от радост вече нямах нужда.
Тя щеше да ми бъде чужда,
ако ли рицаря, при мен
на служба, бе от смърт сразен.“
Оттука кралят си отиде,
а тя изгаряше да види
как идва нейният любим.
За спор мислим и немислим
прищявка не изпита тя.
Но без почивка е вестта,
лети незнайно накъде,
и при кралицата дойде:
без малко бил се Ланселот
лишил за нея от живот.
Повярва радостна, ала
наистина не пожела
и мъничко да е пострадал.
Забързан, всички изненадал,
дойде си Ланселот. Е, да,
щом като кралят го видя,
да го прегърне се завтече.
Като че ли летеше, вече
му даде радостта криле.
Ала я подкосиха зле —
те вързан рицаря му свалят.
Закани им се люто кралят,
че днес главите им ще вземе.
А в отговора им без време
и волята му се намесва.
„На мене не, то вам харесва,
на него му е все едно.
Не нему, срамното петно
тежи на мен; като приятел
оттука аз съм го изпратил.

Но няма с вас да се шегувам,
пред казън с вас ще се сбогувам.
Успя гнева му да смири,
с виновните да го сдобри —
заслужи Ланселот похвала.
Тогава го заведе краля
кralицата да посети.
Не рече тя да го смути
със взор или слова погрешни,
а стана с радост да го срещне,
почете го с обноски редни
и място стори му да седне.
Разменяха си след това
каквито искаха слова,
защото мисли и отради
доволно Любовта им даде.
Щом той видя любезността ѝ,
че думите му тя желае,
потихом рече ѝ тогава:
«Госпожо, тъй ме удивлява,
защо студено се държахте
преди, когато ме видяхте,
и думица не промълвихте?
За малко смърт не ми дарихте.
Тъй смел не съм бил откога,
но осмелявам се сега
да ви отправя своя зов:
да сторя всичко съм готов,
ала кажете ми вината,
която ми гори душата!»
Сега му обясни мадам:
«Нима не ви изгаря срам
за колесарката? С какви ли
терзания сте се качили,
щом сте прекрачвали едва?
И аз не исках затова
да ви говоря и погледна.»

«Това ми е вина последна,
от нея да ме пази бог
и нека ме накаже строг,
не сте ли права. В този час,
госпожо, обещавам аз
да се поправя. Щом решите
за злото да ме извините,
макар след време, ми кажете!»
«Тогава извинен бъдете,
приятелю, и ви признавам:
напълно аз ви извинявам.»
«Благодаря, госпожо. Но
не мога всичкото ведно,
което искам, да ви кажа.
Бих имал за това куража
на по-спокойно място само.»
А тя посочи му през рамо
с очи прозореца: «Елате
със своите слова познати
на него тази нощ, че всички
ще спят и тук ще сме самички,
и през градината минете.
Аз няма вътре, извинете,
да ви поканя, нощ нали е.
Отвътре аз, отвънка вие,
мълвата може да е злостна.
Аз бих могла да ви докосна,
но само с устни и с ръка.
От обич до зори така
ще съм досами вас съвсем.
Не можем да се съберем,
че в стаята лежи при мен
Ке, сенешалът, жълт-зелен
от раните — и ги пресмята.
Заклучена ни е вратата,
отвън е пазена добре.
Следете да не ви съзре

издайник някой най-накрая.»
«Госпожо, ще се постарая,
издайниците са били
все с помисли и думи зли,»
След тази уговорка тиха
те радостни се разделиха.
Излезе Ланселот навън
и вече сякаш бяха сън
бедите, лошите неща.
Но закъсняваше нощта,
денят безкрайно се простря,
като че в себе си побра
сто други дни, година цяла.
След драговолната раздяла
далече беше до съня.
Той дълго бори се с деня —
в леглото си нощта да може
по нощница да го положи,
та с черен мрак да го завива.
Видя деня да си отива,
престори се на уморен,
неспал от вчерашния ден,
поиска сам да си почине.
И вие търсите причини,
когато нещо ви принуди.
Заради всички къщни люде
престори се, че грохнал ляга.
Постелята не бе му драга
и там съвсем не си почина,
през ум дори не му и мина.
За мир в душата в този час
ни смелост имаше, ни власт.
Той скоро стана леко. Вече
в нощта съвсем не му попречи,
че няма месец и звезди
и че из къщи не мъжди
ни свещ, ни лампа, ни фенер.

Оглеждаше се в мрака чер,
пазач не би го забелязал,
а пък и всеки би си казал,
че вече е потънал в сън.
Без близък и водач навън,
той към овощната градина,
без никого да срещне, мина.
Отпред на неговия път
наскоро паднал бе зидът
и то на сгода му дойде.
Напила бързо откъде
да се промуши без подкана
и под прозореца застана,
но без да кашля и да киха.
Кралицата яви се тиха
и просия по риза бяла.
Върху плещите бе успяла
наметка къса да си сложи
от свила, подплатена с кожи.
Кралицата наведе лик,
а нежният му поздрав в миг
бе към прозореца изречен,
с дебели жезла препречен.
От нея поздравът бе върнат,
горяха те да се прегърнат —
тя него, както нея той.
За подлости, беди и бой
те думица не промълвиха.
Един до друг се доближиха
и хванаха се за ръце.
И всеки с горестно сърце
стоеше — бяха разделени
от тези жезла студени.
Но Ланселот ѝ зашептя,
че ако пожелает тя,
при нея вътре той ще влезне —
какво са пръчките жезли!

Кралицата му отговори:
«Но вижте желязата горе —
те ни се чупят, ни се гънат!
И както и да се опънат,
да се разклащат, да се стискат,
да се изтръгнат те не искат.»
«Госпожо, не берете грижа!
Аз малко ще ги пораздвижа.
И не желязни чудесии —
задържате ме само вие.
Съгласие ако дадете,
разчистен пътя ми отпред е,
но ако то не ви се дава,
така препречен е тогава,
че няма никога да мина.»
«Да, искам, и не е причина
да ви възпира мойта воля.
Да се не заседа на стола,
в леглото ще лежа безгласна
и от шума така нещастна.
Ще стане разправия цяла,
събуди ли се сенешала
и ако всичко разбере.
Да се отдръпна по-добре,
та да не ме съзре, понеже
все нещо тук ще забележи.»
«Госпожо, тръгвайте тогава,
ала недейте се съмнява,
не ще се вдигне шум до бога.
Тъй леко желязата мога
да ги изтръгна за почуда
и никого да не събудя.»
Оттегли се тогава тя,
а той се нагласи в нощта
прозореча ѝ да разбива.
Разклати, дръпна, заизвива,
огъна скоро желязата и

ги измъкна от гнездата.
От лютата им острота
той кутрето си до костта
на първата прегъвка сряза,
безименния пръст си смаза —
ръбът до ставата проникна.
И ни кръвта, която бликна,
ни раните си той усети
от мисли, с любовта заети.
Прозорецът високо зина,
но леко Ланселот премина,
като добре се закрепил.
Видя в леглото Ке да спи.
Той при кралицата отиде
с поклон и почит да я види,
невярващ в друго свято тяло.
Ръце протегна, цяла в бяло,
и го прегърна тя тогава,
притисна го до гръд корава,
привлече го, защо да крием,
в леглото с най-добрия прием,
какъвто идва непредвзето
от Любовта и от сърцето.
От обич беше драгостта ѝ.
Любов към него тя питае,
сто пъти повече гори
от обич той, стоят дори
сърцата пълни със съблазни —
сравнени с неговото — празни.
Любов — в сърцето му сто кълна,
любов — и от море по-пълна.
Постигна своето мечтание —
кралицата прие с желание
да бъдат ласките безброй,
в прегръдки я държеше той,
тя него в своите побра.
Бе нежна тяхната игра

с целувки жадни и милувки.
Споходиха ги, без преструвки,
и радости, и чудеса —
под най-далечни небеса
такива и не са познали.
Но ще ги премълча, едва ли
за казване са те в романа.
От радостите най-желана
и най-чудесна беше тая,
за нея дето ще си трая.
И много нежност най-отрадна
на Ланселот в нощта се падна.
Посрещна той зорите ранни
с досада — трябваше да стане.
И стана с вид на мъченик,
и дотежа му този миг,
бе мъка тръгването, негли
сърцето му насам го тегли —
нали кралицата остава!
Но власт той нямаше такава.
Миг още само, да я види,
безволен бе да си отиде:
ще тръгне тялом, духом — не.
Помръдна бавно колене.
Остана малко от кръвта му
леглото да изцапа само —
от пръстите му тя изтече.
Разстроен той си тръгна вече,
заронил сълзи и въздишки
тъй тежки, просто мъченишки,
но хич дори не ги и спря.
Навънка с мъка се провря,
навътре леко се оправя —
не бяха пръстите му здрави,
нали си нарани ръката.
Изправи после железата,
в гнездата вмъкна ги поред.

И ни отзад, и ни отпред,
отникъде не си личеше,
че всичко тук навън стърчеше,
превито, дръпнато встрани.
На тръгване се поклони
към стаята ѝ, сякаш тя
му бе свещен олтар в нощта.
Умислен тръгна си назад.
Не срещна никакъв познат.
Прибра се в стаята си, вече
за лягане се разсъблече,
като че цяла нощ е спал.
Най-последно тука бе разбрал,
че пръстите си наранил е,
че те са се разкървали.
Не се учуди, та нали
от железата го боли,
че нарани се на стената.
Защо за нещо да го смята —
не, да му отсекал ръцете,
дори да ги изтръгнал двете,
той пак ще се провре оттам.
На друго място ако сам
се бе така осакатил,
би бил ядосан и унил.
Кралицата на сутринта
успа се. Сладко спеше тя
във стаята си подредена.
Че доста е окървавена
постелята, не бе разбрала —
намираше я мека, бяла,
нали чаршафът е изпран.
Веднага щом Мелеаган
се нагласи, реши да иде
кралицата и днес да види.
Тя бе спокойна за беда.
А той завивките видя,

петната кръв свидетел чакат.
Побутна спътниците с лакът.
Видя, нали злоок си беше:
и дете сенешалът спеше,
петна от прясна кръв блестяха,
нощес отворили се бяха
завехналите мъжки рани.
«Госпожо — рече, — да остане
подобен знак така желях!
То бива, вярно е, за смях
тоз, дете се хаби за тази,
която с много мъки пази,
че я изгубва той, не този,
хич който с туй не се тормози.
Добре ви пазиха от мен.
Нощес е пазил дръзновен
Ке, сенешала, и сега
получил е от вас блага —
свидетелството е пред нас.»
«Нима?» — «Намерих тука аз
по вашите завивки кръв,
къде свидетел по такъв.
И знам, та истина не е ли —
кръвта по вашите постели,
че е от неговите рани;
нещата са докрай разбрани.»
Тогава смаяна видя тя
за първи път, че по леглата
стояха кървави петна.
От срам съвсем поаленя
и каза: «Бог ми е свидетел,
че Ке дори не се е сетил
при мен да идва, а кръвта
е от носа ми, през нощта
насън е текла, то се знае.»
И сметна даже, че така е.
Мелеаган не се сдържа:

«Кълна се, всичко е лъжа!
Ненужни са притворни речи,
съвсем сте уличена вече
и всичко тук ще се докаже.
Подсети верните си стражи: —
Оттука никой да не мърда.
Докато дойда, с воля твърда
пазете нейния чаршаф!
Да види кралят, че съм прав
за тези двама лицемери.»
Потърси го и го намери
и коленичи най-подир:
«Елате и узнайте, сир,
от вас кралицата се пази,
а волята ви тя погази.
И чудеса ви чакат там,
каквито аз видях за срам,
в сърцето мое като шип са.
Сега не ме корете в липса
на справедливост или чест:
известно ви е как до днес
заради нея аз съм патил,
от мене като неприятел
я пазехте със дни и ноци.
Отидох да я видя още
в леглото и каквото там
видях, ми стига, за да знам:
Ке всяка нощ със нея спи.
Сир, повече не се търпи,
не негодувайте от мен,
защото аз съм възмутен,
пък тя ме мрази и презира,
а всяка нощ до Ке примира.»
«Мълчи, не вярвам!» — рече кралят.
«Пред вас постелки ще се валят,
Ке ги е подредил добре.
Неверие ли ви възпре

и усъмните ли се в мене,
чаршафите окървавени
от раните на Ке са там.»
«Да идем, за да видя сам —
поиска кралят. — Право, криво —
ще хвърля поглед предвидливо.»
Към стаята ѝ плащ разпери
и там кралицата намери,
че тъкмо станала бе тя.
Видя в леглото ѝ кръвта,
в постелята на Ке надникна.
«Госпожо, виждам — той възкликна,
че моя син е имал право.»
«Такова лъжене дребнаво
не може, боже помози,
като змия да изпълзи.
А сенешала Ке е честен
и с благородство е известен,
извън съмнения изцяло.
За показ и за продан тяло
аз нямам. Ке такъв човек
не е и даже с намек лек
да ме обиди не посмя,
а нямам и сърце сама
да го извърша в миг коварен.»
«Сир, ще ви бъда благодарен —
синът поиска от бащата —
да си изкупи Ке вината,
кралицата да се засрами.
С едничка просба е речта ми:
бъдете справедлив без жал.
Сеньора си е Ке предал,
на крал Артур е изменил.
Той с вяра бе му поверил
най-драгоценното си нещо.»
«Сир, оправдание горещо
да кажа — рече Ке — си струва,

Бог вечни мъки да ми струпа,
ако съм аз изгубил мярка
и спал със своята господарка.
И мъртъв по-добре, но не
с най-отвратително спане
да имам грях към господаря.
И нека бог да не затваря
едничка моя рана, даже
със смърт сега да ме накаже,
помислял ли съм за това.
Но знам, че тази нощ едва
кръвта от раните си спрях,
петната тука са от тях —
и от сина ви нямам мира.
Без право той ме подозира.»
Отвърна му Мелеаган:
«Лукавия без капка свян
докрай издаде ви, ей богу.
Нощес загрели сте се много,
от мъките така желани
сега с отворени сте рани.
И нямам камък в своята пазва —
кръвта самичка го доказва,
че виждаме я по леглата.
Ще си изкупите вината,
доказана е, ето на.
А рицар с вашата цена
не се е тъй излагал сам,
навлякохте си срам голям.»
«Сир, сир — пред краля Ке застана,
аз нея, себе си ще браня,
синът ви ме набежда само,
боли ме от жестокостта му,
греши, като ме мъчи той.»
«Не сте готов сега за бой —
му рече кралят — с тези рани.»
«Сир, ако може, с ваше знание,

тѣй както болен съм, не крия,
желая с него да се бия.
Ще видите, не съм виновен
за упрека му тѣй отровен.»
Кралицата, с умелост скрита
успяла Ланселот да пита,
сама на краля извести,
че рицар смел ще защити
за всичко сенешала в бран,
посмее ли Мелеаган.
Мелеаган веднага каза:
«Аз мога тука в бой да вляза
със всеки рицар — той от мен
докато бъде победен.
И с великан ще се разправя.»
Дойде и Ланселот тогава.
А пълна беше тази зала,
тълпа от рицари събрала.
Щом той се появи, без страх
кралицата пред всички тях
разправи станалото там
и рече: «Ланселот, за срам
Мелеаган ще ме направи.
Вини ме той във леконравие
пред всички, стига да не вземе
назад словата си без време.
Нощес, той казва, Ке лежал
при мен, защото бил видял
в леглата ни петна от кръв.
Злодей наричали такъв,
не ще ли да се защитава
или не се ли задължава
да му помогне някой друг.»
«Молбите се ненужни тук,
където се намирам аз —
отвърна Ланселот. — Във вас
и в него има вяра бог.

Готов съм за двубой жесток
и нека никой да не смята,
че нямам сили за борбата.
Не, сили няма да спестя
за боя, да го защита.»
Мелеаган напред веднага
изскочи: «Бог да ми помага,
доволен съм, това желая,
дори олекна ми накрая.»
«Сир — каза Ланселот, — аз знам
закона, има съд, а там —
защитни речи и присъди:
без клетва може ли да бъде
един двубой за подозрение!»
Мелеаган без двоумение
им даде да се разбере:
«Да има клетва е добре,
реликвите да донесат,^[43]
знам, че съм прав и този път.»
А Ланселот му възрази:
«Не смятам, боже опази,
че сенешала бил е сам
способен на позор и срам.»
Доспехите си пожелаха.
Изведени конете бяха.
И пажове ги улесниха,
до зъби ги въоръжиха.
Изнесоха светите мощи.
Напред Мелеаган — и още
до него Ланселот. И тук
на колене едни до друг.
Над мощите протегнал длан,
закле се пръв Мелеаган:
«Свидетели са вси светии,
че не сполучи Ке да скрие:
бе при кралицата, каквото
поиска, стори го в леглото.»

«Това е — Ланселот се свъси —
лъжлива клетва, и кълна се,
лежал е сам в далечен ъгъл.
На този, който е излъгал,
бог нека да му отмъсти
и истината да весте.
А още аз обет ще дам,
направо се заклевам сам:
и да съм страшно затруднен, но
ако ми бъде позволено
Мелеаган пак да надвия,
помогнат ли ми бог и тия
реликви, дето са пред нас —
безмилостен ще бъда аз.»
И клетвите му чул в отмала,
съвсем не се зарадва краля.
На двамата, в омраза клетки,
изведоха навън конете,
нагиздени преди двубоя.
И всеки се качи на своя.
Подир препуснаха направо
един към друг, и то стремглаво.
И в бесния галоп присвити,
удариха се храбреците.
Останаха след удар мъжки
от копията само дръжки.
Събориха се на земята,
но кой за победен се смята —
изправиха се на нозе
и всеки с меч обнажен взе
да мушка другия жестоко.
До облаците нависоко
искри от шлемове хвърчаха.
Връхлитаха се с гняв, въртяха
два меча — както с мах и пад
те блясваха напред-назад,
тъй сблъскаваха се тези двама

без отдих, с упоритост няма,
а дъх поемаха едва.
На краля дотежа това
и към кралицата стаена,
която бе облакътена
над него на един прозорец,
обърна се и рече с горест,
за бога, да ги раздели.
«Ако ви то задоволи —
отвърна тя, — ще го направя,
и мойта просба е такава.»
Чу Ланселот добре отгоре
кралицата как отговори
на кралската молба. И той
не пожела да влиза в бой
и ударите спря веднага.
Не спря за миг да го налага
Мелеаган, не бе го грях.
Застана краля между тях,
възпря сина си — той не ще
за мир да чуе въобще:
«Аз искам бой, и то докрай.»
А кралят му отвърна: «Трай
и слушай, мъдро ще направиш.
Срам и позор не ще познаваш,
повярвай, вярата те грабва
да вършиш сам, което трябва.
Не си ли спомняш, своя спор
с бой в крал Артуровия двор
се сдумахте да разрешите?
Нима сега се усъмни ти,
че чест не е за теб, а срам,
ако двубоя бъде там?»
Тъй рече кралят, за да може
да стресне и да уталожки
сина си, да ги раздели.
А Ланселот — припрян, нали

ще търси монсеньор Говен —
дойде, сбогува се освен
със краля с милата кралица.
След него тръгна върволица
с бърз ход към Воден мост — и доста
отбрани рицари към моста
го следваха, докато тук
остана не един и друг —
и най-добре за тях самите.
На път не пропиляха дните,
до Воден мост ще им остане,
кажи го, левга разстояние.
Преди при моста да отидат
така, че всички да го видят,
едно джудже изскочи в миг
върз едър ловен кон, с камшик,
да може то да шибя коня,
да го подкарва и подгоня.
И то попита мигновено,
тъй както бе му наредено:
«Кой тук от вас е Ланселот?
Аз съм от вашия народ,
не крийте, право ми кажете,
изпълнен съм с добри съвети.»
А Ланселот издигна глас:
«Да, този същия съм аз,
когото търсиш ти по име.»
«Ах, Ланселот неустрашими,
ти хората си остави,
съвсем самичък с мен върви,
че ще те водя в чуден кът.
И с поглед да не те следят,
припрени тука да не са,
ще се завърнем начаса.»
Не подозирайки позора,
остави всичките си хора
и тръгна, за да го измамат.

И чакаха го до безпамет,
по-дълго — докато посърнат,
но нямаше да им го върнат
онез, които го плениха.
И всички тук се натъжиха,
ни идва, ни се вества той,
какъв бездеен непокой!
Джуджето бе дошло с лъжа,
измамата им дотежа,
бе лудост рицаря да търсят.
В скръбта си искат да побързат,
ала къде да го открият,
в коя посока те да свият?
И посъветваха се дружно.
Съгласието бе им нужно,
решението мъдро — взето:
да стигнат прохода, където
е Воден мост, най-близък брод,
и там да търсят Ланселот
със монсеньор Говен, нали е
там някъде, ще се открие.
Съвета одобриха в хор,
не почнаха излишен спор.
Към Воден мост поеха. Щом
го наближиха яздешком,
видяха монсеньор Говен,
по моста стъпваше вдървен,
залитна, падна във водата,
ръце в дълбокото замята,
ту плува, ту потъва с вик.
Дойдоха с пръти, а след миг
протегнаха му върбов слъп.
Бе само с ризница на гръб,
със стегнат под брадата шлем,
сега неоценим съвсем,
железните обуца само
ръждиви бяха от потта му,

защото много беше страдал,
нападан бе и бе нападал,
познал победата и стона.
Щита му, копие, коня
останаха на оня бряг.
Измъкнаха го те, но пак
не вярваха да се свести.
Вода нагълтал, труп почти,
той докато не я повърна,
ни думица не им отвърна.
Но щом гласът, речта му тиха
в гърдите се освободиха,
та да го чуят те отново,
рече ли да подхване слово,
подхвана дума речовита
и за кралицата попита
изправените отстрани
дали са чули новини.
Те съобщиха му вестта:
при краля Бадмагю е тя.
Да тръгва още не желае,
почитана от него тя е.
«А някой да я търси в плен?» —
попита ги месир Говен.
Разказаха като на свой:
«Да! Ланселот дел Лак, и той
самичък Мост на меча мина.
Освободи я, юначина,
и всички ни — жени, мъже.
Измами ни едно джудже
и гърбаво, и гърчоляво,
докрай излъга ни лукаво,
пред всички Ланселот отвлече.
Напакостило му е вече.»
«Кога, кажете най-подир!»
«Джуджето днес го стори, сир,
когато с него преди час

дохождахме да търсим вас.»
«Не взе ли той да ни срами,
щом влезе в чуждите земи?»
Те заразправяха му тук,
разказваха един през друг,
без разказа да се протака,
че там кралицата го чака,
че който иска да се чуди:
не може нищо я принуди
без него да си тръгне днес
и няма ли за него вест.
А пък месир Говен предложи:
«Нали оттук, от моста, може
да търсим всички Ланселот?»
Откриха му по-тънък ход:
кралицата сега намират,
тя краля моли да го дирят —
синът му, вероломство сторил,
ненавистно го е затворил,
Мелеаган от злост беснее.
Ако научи кралят где е,
ще нареди да се докара.
Ще трябва да изчакат с вяра.
И тези тъй единни хора
веднага тръгнаха за двора
и към мадам и краля благ.
Поеха бързешком — и пак
Ке сенешалът беше там —
подлец да срещнат най-голям,
изпълнен целия с измами,
пред всички как не се засрами
да лъже Ланселот с джуджето.
Погубен смятат го, което
безкрай тежи им на душата.
Не бе приятна новината,
кралицата се наскърби.
А ней просветна може би

едничък лъч през този ден:
то бе за монсеньор Говен,
макар и малка, радостта ѝ.
Но ѝ личеше, че страдае,
а пък и как да скрие тя
и мъката, и радостта:
за Ланселот сърцето тръпне,
за монсеньор Говен ѝ шъпне
гласът на радостната среща.
И всеки, чул вестта зловеща,
се натъжи и се отчая —
на Ланселот това е края.
Бе кралят просто възхитен,
че е дошъл месир Говен,
че с него се е запознал.
Ала и много бе му жал
за Ланселот, бе просто смаян
и от измамата отчаян.
Кралицата — и неведнъж —
прикани го: нашир и длъж
да прати да го търсят днес,
да не протакат до безвест,
месир Говен и Ке след него —
че някой има ли, къде го,
да не отправя просби клетки!
«На мене всичко оставете,
не говорете — кралят рече, —
молби отдавна слушам вече.
Ще наредя да го потърсят
и без предумки да побързат.»
И подчиниха се с поклони,
а кралят пратеници конни
далеч по кралството разпрати,
сержанти с мъдрост всепризнати,
по всичките земи от днес
затърсиха от него вест.
Навред за него те вестиха.

Ни истината те откриха,
ни него. Всеки изтерзан
се върна в рицарския стан.
Говен и Ке, и всички с тях,
на хълбок с копие, без страх
сами, решиха, се захващат,
след него няма друг да пращат.
Следобед в залата събрани
препасват мечове ковани,
със шлем е всеки, с броня здрава,
да тръгнат само им остава.
Но влезе вътре паж и мина
край тази рицарска дружина
и пред кралицата застана.
Тя беше бледа и смълчана,
за Ланселот скърбеше тя
и все не идваше вестта,
затуй бе цяла пребледняла.
Той поздрави я, а и краля,
до нея седнал, след това
и другите с добри слова,
и Ке, и монсеньор Говен.
Писмо държеше изтънчен.
И взе го кралят и реши:
тоз, който няма да сгреши,
на всички да го прочете.
От пергаментта чуха те —
четецът в него нос забожда, —
че поздрав Ланселот провозжда
на краля-господар, дори
за почитта благодари,
а и за приема последен
като човек изцяло предан
на всички негови повели.
А питат ли се той къде ли
е, при крал Артур го приютили
напълно здрав, със свежи сили,

а на кралицата предлага
да се отпрати в път веднага
с месир Говен и Ке. Защото
със знаци тайни бе писмото,
повярваха му всички тук.
Ликуваха един през друг,
шумеше дворът лъчезарен.
А те на следващата заран
ще тръгнат, казаха, на път.
И щом настъпи вѣн денят,
се нагласиха с радост тиха
и на конете се качиха.
А кралят с явно одобрение,
със радост и за развлечение
изпрати гостите сърдечни
накрай земите си далечни.
И там, отдето друг царува,
с кралицата се той сбогува
и наведнѣж със всички други.
За искрените му услуги
кралицата благодари,
за всичките дела добри.
С ръце на плещите му тя
предложи и му обеща —
а с по-голяма благодарност
не би могла — безкрайна вярност.
Говен и Ке, като на стар
приятел и на господар,
и всички — вярност обещаха.
А краля длан след тях размаха
и тримата благослови,
и всички други поздрави,
назад си тръгна натѣжен.
Кралицата не спря ни ден
през седмицата, упорита,
а с нея цялата ѝ свита.
Тѣй в двора стигна вест къде са,

на крал Артур се тя хареса:
кralицата не ще се бави.
И племенникът му прибави
в сърцето още радост само —
той мислеше, че смелостта му
кralицата е отървала
и Ке, и свитата ѝ цяла.
Бе друга истината май.
Опразни се градът докрай,
да срещне своята кralица,
възкликна всеки срещнат рицар
или човек непросветен:
«Добре дошъл, месир Говен,
кralицата доведе ти,
пленени дами защити,
мъже избави от затвори.»
Говен обаче отговори:
«Хвалби напразни, господо,
ще кажа в собствена вреда:
не съм извършил нищо там.
От почитите ме е срам,
не бях навреме, в точен час,
а закъснял пристигнах аз.
Пристигна Ланселот навреме,
възхвали нека той приеме
и почести надлъж и шир.»
«Но той къде е, скъпи сир,
видяхте ли дали дойде?»
Говен се смая: «Как къде!
Че в крал Артуровия двор
не е ли?» — «Не, от ничий взор
не е видян ни тук, ни там.
Откак отведоха мадам,
не сме го мярвали, къде ти.»
И пръв месир Говен се сети:
измамени са те, защото
фалшиво е било писмото

и лъгал ги е всеки знак.
И заизмъчваха се пак,
а в двора влязоха безславно.
Поиска кралят незабавно
да му разкажат новините.
Разказаха му речовити
как бе постъпвал Ланселот —
мадам, пленения народ
как бе освободил и ето
как и с каква лъжа джуджето
поведе го и го отвлече.
Това не се хареса вече
на краля, много домъчня му,
но болката за миг бе само,
в сърцето радостта преля:
кralицата си е дошла!
Постигна своето, престижа,
за другото не го бе грижа.
Кralицата докато бе
под чуждоземното небе,
госпожиците знатни, мили,
които бяха се решили,
че всяка трябва да си вземе
желан съпруг в най-близко време,
взаимно бяха се разбрали
и уговорка бяха дали
да има битка и турнир.^[44]
Срещу Помльоглоа подир
застана тази от Ноаз.^[45]
Пред неуспелите — в прехлас
те няма дума да дадат;
на тез, които победят,
ще кажат те, че ги обичат;
това да викат и изричат
не само в този край, ами
и по далечните земи.
Отдавна беше известен

турнирният очакван ден,
народът — да се хиляди.
Кралицата дойде, преди
да мине срокът. Въздържаха
девиците, като разбраха,
кралицата че е дошла,
да тръгнат всяка пожела
към двора, сбрал тълпата цяла.
Замолиха те вкупом краля
благодаяние да свърши,
молбата им като не скърши.
Тогава кралят обеща,
узнае ли каква е тя,
каквото молят да направи.
Поискаха му да остави
мадам, ако реши, да иде
и техния турнир да види.
А кралят откази не знае
и разреши ѝ, щом желае.
Зарадвани от него там,
отправиха се при мадам,
от чувства предани обзети:
«На нас, госпожо, оставете,
каквото краля днес ни даде.»
«Какви са тези изненади? —
попита тя. — Недейте кри!»
«Госпожо, с помисли добри
на нашия турнир елате,
съгласен кралят ни отпрати,
друг няма кой да ви попречи.
Склони, че ще отиде вече,
щом имат думата на краля.
И бързо из страната цяла
госпожиците пращат вест:
кралицата във тяхна чест
турнир ще гледа в тоя ден,
на който той е обявен.

И литна новината вече
наблизо тук и там далече,
и завладя такъв простор,
че влезе даже в кралство Гор
държаха чужденците там,
но днеска, който иска, сам
си влиза и излиза, даже
без някой нещо да му каже.
Летя из кралството вестта
и стигна от уста в уста
до сенешала обигран
на подлия Мелеаган,
да ври дано в катрана цял!
Той Ланселот бе задържал —
Мелеаган му беше пратил
омразния си неприятел,
затворник вечен да го смята.
А за турнира новината
най-точно Ланселот узна
и погледът му овлажня,
сърцето му се сви в беда.
Печален като го видя,
стопанката на този дом
да го съветва взе с добром:
„Сир, чуйте, в името на бога,
каква е вашата тревога,
та толкова се променихте?
И днес ни ядохте, ни пихте,
ни радост ви обзе, ни смях.
Но доверете ми без страх
и мислите си, и бедите.“
„На болките ми ядовити,
госпожо, ах, не се дивете.
И мъка ми е, разберете,
не мога аз да бъда там
на новия турнир голям,
а най-добрите ще отидат

и всички хора ще ги видят.
Понеже доброта се крие
у вас, то позволете вие
и аз да ида на турнира,
а после, както се разбира,
и с бой да наруша мира,
в затвора ще се прибера.“
„Направила го бих завчас,
ако в това не виждах аз
смъртта си — то ще я докара.
Не, страх ме е от господаря
Мелеаган, изедник лош,
и смелост не събрах за грош,
ще ми погуби той съпруга.
Уплахата не е заслуга,
но подъл е, и аз разбрах.“
„Госпожо, ако ви е страх,
че след турнира ще пришпоря
далече коня от затвора,
да ви се закълна тогава,
и клетвата ме задължава
през тежък път и тежък час
в затвора да се върна аз
подир турнира начаса.“
„Добре, но ще се съглася
срещу обет.“ — „Какъв е той?“
„Сир, след последния двубой
да дойдете се закълнете,
а след това ме уверете,
че ще получа любовта ви.“
„Госпожо, ако ви се нрави,
като се върна, ваша тя е.“
„Не ще я имам, то се знае —
отвърна дамата със смях. —
На друга, както аз разбрах,
сте си обрекли любовта,
отдавна тя ви увеща.

Но нищо, пак ще се заема,
каквото мога, ще го взема.
Стремя се към каквото може,
обета ви приемам тоже:
да се стремите без умора
към мен, да дойдете в затвора.“
А Ланселот не стори зле,
в светата църква се закле:
ще дойде и през куп прегради.
Веднага дамата му даде
доспехите ясночервени,
от господаря ѝ ценени,
кон силен за езда изкусна.
Качи се и напред препусна,
и звъннаха за бой готови
оръжия блестящо нови.
И тъй пристигна до Ноаз.
Извън града спря в този час
и в ханче подслони се тук.
Не зърна благородник друг,
защото жалък беше ханът,
пък и не щеше да застанат
пред него никакви познати.
Куп рицари добри и знатни
из замъка се насъбраха,
а повече отвънка спяха,
дошли са чета подир чета,
ала дори едната пета
не може вътре си почина,
вместо един са по седмина,
където за един е тясно.
Кралица ще ги гледа, ясно.
Града на левги обкръжили,
барони са се настанили —
един в колиба, в шатра друг.
И дами, и девици тук —
с любезност не една се слави.

Щита си Ланселот остави
отвън на портата на хана
и без доспехите остана,
за да си легне по-свободно
в едно легло, почти негодно,
тъй тясно и с дюшек-коруба,
с конопена завивка груба.
Та без доспехите в покой
се бе опънал вече той.
И тъкмо с тази бедност свикна,
един измамник в миг изникна.
Един херолд, по риза само,^[46]
оставил в пиене голямо
из кръчми дрехи и обуца,
към хана бързо бос се спуща,
развява ризата му вятър.
Видя щита върху вратата.
По лицевата му страна
ни герб, ни господар позна,
ни кой го носи. Не изтрая,
съзря отворената стая
и влезе вътре. И защото
съгледа Ланселот в леглото,
позна го, ха да стори кръст.
А Ланселот си сложи пръст
на устните — да не разправа
за туй, каквото и да става.
Рече ли, че го е познал,
по-скоро нека сам без жал
врата си да строши, ей богу.
„Сир, уважавал съм ви много —
херолдът рече — и до днес.
Докато имам още чест,
ще бъда ням, със злото скаран,
да сте ми вечно благодарен.“
Но щом изскочи вън от хана,
със цяло гърло той подхвана:

„Дошъл е мярка да ви вземе!
Дошъл е мярка да ви вземе!
Така негодникът крещеше.
Отвсякъде народ търчеше
и питаха какво крещи.
Не бе тъй смел да съобщи,
но се понесе пак викът,
все този, тук за първи път:
«Дошъл е, мярка ще ви вземе!»
Херолдът нека се приеме
като един добър учител,
да ни подсети пръв опитал.
И напливът сега голям е —
кralицата и всички дами,
и рицари, и други хора,
сержанти кралски — без умора
тълпа подир тълпа напира.
Където утре е турнира,
издигат подиум голям,
кralицата да седне там
до дами и девици. Няма
от тази ложа по-голяма
и с по-голяма красота.
Заеха я на сутринта
с достойната кralица своя —
те искаха да видят боя,
кои кога ще се намесят.
Тук десет рицари след десет,
по двацет там, по трийсетина
с едната, с другата дружина,
отляво сто и сто отдясно...
И сборището стана тясно
пред ложата и покрай нея,
от чакане не им додеа.
Тълпа грамадна се събра,
изникна истинска гора
от копия — със тях се стичат

мъжете, за да се развличат.
И копията се вишат,
и стяговете им трептят.
А всеки рицар на турнира
познати най-добри намира,
дошли и те да се сражават.
И всички се приготвяват
да си покажат храбростта.
По всички околни места —
орници, целини, поляни —
не може сметка да се хване
на струпалия се народ.
А нямаше го Ланселот
по многолюдните ливади.
Ала когато се зададе,
херолдът го видя, езика
не си сдържа и се развика:
«Дошъл е да ви вземе мярка!
Дошъл е да ви вземе мярка!»
Попитаха го: «Кой е той?»
Не пожела да каже кой.
Щом в боя Ланселот влетя,
за двадесет се развъртя,
сражаваше се тъй добре,
че всеки взора си да спре
на него, да се възхищава.
А за Помльоглоа тогава
сражаваше се рицар смел
на кон и пъргав, и умел,
по-бърз от див елен: един
храбрец, ирландски кралски син,
и биеше се най-сърцат.
Но оня рицар непознат
пет пъти по им се понрави.
Въпросът им не се забави:
«Кой тъй се бие страховито?»
Кралицата повика скрито

девица веша и с държание:
«Госпожице, едно послание
да предадете вие срочно,
накратко, устно, а и точно.
От ложата сега слезнете,
при онзи рицар отидете —
а той зад ален щит се крие —
и скришом му кажете вие:
най-зле не иска друг, но аз.»^[47]
И умно девата завчас
изпълни нейните слова.
При рицаря се озова,
ала на боя без да пречи.
Тя умно и умело рече,
та да не чуе никой друг:
«Сир, нашата кралица тук
изпраща ви за този бой
повеля: най-зле!» Щом чу, той
се съгласи, от коня сведен
като човек изцяло предан.
Към рицар с коня полетя,
но нещо сбърка скоростта
и не улучи своя враг.
И до часа вечерен чак
се би най-зле, със сила вяла —
мадам така бе пожелала.
А тоз, когото той нападна,
отвърна с ярост безпощадна,
нанесе удари веднага
и го принуди да избяга.
Днес шията на коня свой
към рицар не обърна в бой.
Не се помъчи да умре,
ни своя срам прикри добре,
ни своя тъй позорен грях
да дава вид, че го е страх
от всички рицари край него.

Един ли тук на подбив взе го,
и неведнъж го подиграха
онези, дето го ценяха.
Херолдът с вик не се и мярка:
«На всички той ще вземе мярка»
сега бе тъжен и отчаян,
че слуша присмеха безкраен
на хората: «Мълчиш, нали
аршина му се развали.
Да вземе мярка ли? Едва ли.
А толкова ни го разхвали!»
Не спираха: «Какво му става?
Той беше храбър до забрава,
а вече страх го е, смелчака,
не смее рицар да дочака.
Меч не е виждал — може би
затуй така добре се би,
затуй, като дойде, бе силен,
а бягаше като ужилен
от него всеки, бе умел,
да удря с бяс се бе заел.
Но меч видя и въобще
той, докато е жив, не ще
поиска меч да хване тук. Не,
би трябвало да му се пукне
сърцето от такъв позор.»
Кралицата сред този хор
се радваше, понеже беше
разбрала, ала си мълчеше,
че този тук е Ланселот.
До мрак пред всичкия народ
като страхливец се въртя,
но раздели ги вечерта.
И пламна спор със всички сили
кои най-храбро са се били.
А тоз ирландски кралски син
си мислеше, че е един

храбрец безспорен и герой.
Но страшно се излъга той,
бе сам от себе си прехвален.
Тъй също оня рицар ален
бе драг на дами и девици,
най-благородни хубавици —
те нему в празничната треска
надявали се бяха днеска,
добре видели как изцяло
се хвърли в боя отначало
и смел, и храбър бе пред тях.
А после тъй го хвана страх,
че рицар срещна ли, избяга
и всеки можеше веднага
да го събори и засрами.
Разбраха се мъже и дами
да дойдат утре сутринта
пак на полето на честта,
а девите да вземат тез,
които се покриват с чест.
Тъй рекоха без суетни
и взе, за да се настани,
тълпата да се разотива.
Но срещаха се и такива,
които казваха без свян:
«Къде е рицаря презрян
и жалък, както се разбра?
Къде изчезна, где се свря?
Къде след него да отидем?
Навярно няма да го видим —
от Подлостта обсебен нещо
и сам прегърнал вече нещо,
с което подло ще живее.
И не греши, и по-добре е
сто пъти повече подлеца
от воина и от храбреца.
Пригодно Подлостта общува,

а той нозете и целува,
каквото има тя е взел.
На Храбростта не ще е цел,
не ще се тя опозори
при него да се спре дори.
Но в него се е приютила
изцяло Подлостта. Закрила
й дава, в нея тъй се влюби,
че за честта й свойта губи.»
Тъй гавреха се цяла ноц,
гърла деряха с присмех лош.
Но който ближния си хули
и мрази злобно, да сте чули
по-свестен малко да е бил?!
Бе всеки лют като бодил.
Щом утрината се пробуди,
отправиха се всички люде
на този тук турнир голям.
Пак бяха в ложата мадам
и дамите, и деви рой,
и доста рицари на брои,
изцяло невъоръжени:
и кръстоносци, и пленени.^[48]
А те към рицарите с почит
и към оръжието сочат:
«Я вижте среща тъй приятна —
щита червен със лента златна
не ви ли спомня в тоя миг
за Говернал дьо Робердик?»^[49]
Отзад я вижте онзи — взел
щита си с дракон до орел,
върхлита, без да си почине!
На краля арагонски син е,^[50]
самичък е дошъл тъдява
да завоюва чест и слава.
Я вижте този отстрана,
добър в езда и изпитня,

със щит, зелен наполовина,
с изписан леопард, а синя
останалата част сияе.
Ами че Игнорес това е,^[51]
приятна личност и желана!
Я вижте, този с два фазана,
настръхнали на щит нелек,
е Когуанс дьо Мотирек.^[52]
Я вижте оня там и оня
със двата им петнисти коня
и лъв на всеки щит златист!
Да, този е Семирамис,^[53]
дошъл с приятеля си драг,
с еднакви щитове са пак.
Я вижте, този извъртя
щит с нарисувана врата,
а там елен слухти в тревога.
Това е крал Идер, за бога!»^[54]
И всеки беше речовит:
«В Лимож е правен тоя щит,
донесъл го е Пиладес,^[55]
той пламенно желае днес
да бъде на турнира славен.
В Тулуза другият е правен
със сбруята, излъскан цял,
донесъл го е граф Д'Естрал.^[56]
А онзи — от Лион на Рона,
и няма по-добър под трона
небесен, даром даден, зер
е на Толас дьо ла Дезерт,^[57]
добре се с него отбранява.
А другият пък е направа
английска, Лондон ги кове,
на него лястовички две
аха да литнат без подкана,
но поатийската стомана

ги удря през крилете с бяс.
Държи го младия Тоас.»^[58]
И тъй не спираха устати
за рицарите си познати.
Но не видяха оногова —
тоз, който ги разочарова.
И всеки взе да го презира:
от страх избягал от турнира!
Мадам не го видя. И нея
желание сега обзе я
да го потърсят нейни люде.
Кого да прати се зачуди.
Да го потърси ще проводи
онази, дето вчера ходи.
Извика я и тъй ѝ рече:
«Госпожице, вървете вече,
на стремето сложете крак.
При рицаря от вчера пак
ви пращам, пак го потърсете,
открийте го, не се бавете,
и го предупредете вие
най-зле и днеска да се бие.
Недейте бърза после, даже
изчакайте какво ще каже.»
И девата не се забави —
от снощи сметка щом направи
той на чия страна ще бъде,
съвсем уверена разсъди:
при него ще я пратят пак.
Сред рицарския гъст рояк
намери рицаря и щом
го зърна, каза шепнешком
най-зле да се представи там,
за да получи от мадам
и любовта, и милостта ѝ.
И рече той: «Щом тъй желае,
кой волята ѝ ще погази!»

Веднага тръгна си онази.
А пажове, сержанти врява
до бога вдигнаха тогава,
и щитоносци: «Боже мой,
я вижте аления, той
се върнал! Дреме най-покорно?
Не, няма нищо тъй позорно,
презряно, пълно с пустота.
Обзела го е подлостта,
безсилен е невероятно.»
Девицата пое обратно
и пред кралицата изникна,
а тя наблизко пък я викна,
за да я чуе по-добре.
Бе радостна да разбере,
че несъмнено този беше,
комуто тя принадлежеше,
тъй както той на нея вече.
На девата тогава рече
да иде бързо да му каже:
нарежда и го моли даже
той най-добре да се сражава.
Отвърна девата тогава,
че тутакси да тръгне смята.
Под ложката по стъпалата
тя слезе при слугата — оня
там долу пазеше ѝ коня.
Възседна, после полетя
и рицаря намери тя
и извести му най-подир:
«Кралицата нарежда, сир,
че може вече най-добре.»
«Кажете ѝ да разбере:
да сторя всичко е удобно,
на нея щом и е угодно.
Каквото иска, ми се прави.»
И девата не се забави

сега след тези му слова,
че силно вярваше: това
ще се хареса на мадам.
Препусна девата оттам
към ложата ѝ без подкана.
Кралицата веднага стана,
да чуе по-скоро вестта.
Ала не слезе долу тя,
изчака я на стъпалата.
А тази, дето хвърковата
предаде нейното послание,
се заизкачва с почитание,
пред нея горе спря накрая:
«Госпожо, аз до днес не зная
друг рицар, толкова чутовен,
да прави тъй безпрекословен,
каквото вие наредите.
И ще река слова открити:
еднакво — тъй не е било —
приема и добро, и зло.»
«Да, има всякакви неща» —
и в ложата се върна тя,
към рицарите взор отпрати.
А Ланселот, без да се бави,
щита за дръжките му хвана
и пламна цял от страст желана
да видят храброст непреклонна.
Изправи шията на коня,
пред тях препусна с настървение.
И всички бяха изумени —
обезсърчените и тия,
които с много олелия
присмиваха му се нощес,
които с неговата чест
се забавляваха злонраво.
Отпред щита си стиснал здраво,
срещу му впусна се един

познат ирландски кралски син,
стремглав, да го свали от коня.
Така удариха се с оня,
че винаги синът на краля
двубоите ще избикаля —
строши си копие, мъх
не срещна неговия връх,
а щит с дъската си корава.
И хватка Ланселот тогава
показа му във този бой —
ръката му притисна той,
изви я, без да се смиле,
и на земята го свали.
Веднага рицари от двете
страни пришпориха конете —
едни на помощ, а пък други
да ги възпират от услуги.
А помощта не беше проста —
опразниха седлата доста
във битката през този ден.
Изобщо през деня Говен
не влезе в боя ни веднъж,
макар да беше храбър мъж.
По му харесваше да гледа
как от победа към победа
летят червените доспехи.
А други подвизи, успехи
бледнееха му от страни,
щом с неговите ги сравни.
Херолдът скочи с престарание,
завика на всеослушание:
«Днес този мярка ще ви вземе!
Ще стори днес дела големи,
ще блесне с храброст най-изкусна.»
Тогава рицарят се впусна
на коня, копие навел,
към рицар опитен и смел

и с удар лош ли, със добър ли,
но на сто стъпки го отхвърли.
Чудесно служеше си той
със меча, с копието в бой.
И рицар нямаше почти
тук да не му се възхити.
И тез мъже въоръжени
от него бяха удивени,
че радост е да виждаш как
накарва да се сринат в бяг
коне и рицари ведно.
Остават на седлата, но
онез, които не нападне.
В бой кон спечелен му се падне,
обаче той го подари.
Един ли, дето го кори,
говореше: «Позор за нас!
То нашето бе просто бяс,
презирахме го без пощада.
Той струва колкото хиляда
от тези хора сред полето.
Надмина рицарите, дето
се бият даже най-добре,
и кой ли да му се опре!»
А омагьосаните деви
редяха като на запеви:
ще трябва той за всички тях
да се ожени, че без страх
коя ли може да разчита
на зестра, хубост, власт честита —
с богатство, с прелест несравнима
не може никоя да има
безстрашен рицар като тоя.
И вричаха се след двубоя:
която днес не е готова
да се омъжи за тогова,
не ще потърси скоро друг

свой господар и свой съпруг.
Кралицата, която чу ги
как му се вричат за съпруги,
усмихна се и се присмя,
защото знаеше сама:
харесваният тъй признато
за всичкото арабско злато
не би избрал от тях девица,
дори най-знатна хубавица.
Те са с мечта еднакво близка,
понеже всякоя го иска.
Ревнува го една от друга,
като че ли му е съпруга.
Тъй вещь и храбър го изкарват,
че нито мислят, нито вярват
да им хареса рицар друг
и да е като този тук.
Той всичко свърши тъй добре,
та свой и чужд да разбере,
че нямало е равен нему,
човека с ален щит, блазе му.
Тъй всички казваха — и с право.
На тръгване щита си здраво
не стисна — с хитрина изкусна
в тълпата гъста го изпусна.
И копието си, и плаща.
А никой да не го изпраца,
в галоп препусна коня вран.
И си замина невидян
и неусетен от тълпата.
Пое по пътя бързешката,
по-бързо и не би могъл,
натам, отдето бе дошъл,
заради клетвата избяга.
Потърсиха го там веднага,
за него питаха безброй,
ала изчезнал беше той,

сполучи, непознат остана.
И рицарите скръб обхвана,
от радост биха просияли,
ако го бяха задържали.
На тях ако им беше мъка,
че той така им се измъкна,
госпожиците, щом разбраха,
от мъка чак се разболяха,
в свети Йоан закле се всяка:
щом няма този, ще изчака
и таз година без съпруг,
като отблъсне всеки друг.
Турнира свърши. Ни една
за мъж дори не спомена.
А Ланселот не се забави
и към затвора се отправи...
Ала след два-три дни раздяла
дошъл си беше сенешала,
на Ланселот да се обади.
А дамата, която даде
доспехи алени тогава,
красиви и с добра направа,
и сбруята, и коня-хала,
разказа тук на сенешала
как бе изпратила героя
там, дето бе се водил боя —
на славния турнир в Ноаз.
«Госпожо, да ви кажа аз:
по-лошо от това не може.
На мъки сам ще ме подложи
сега месир Мелеаган,
по-зле от злия великан»^[59]
към корабкрушенец клет.
Смърт ме очаква или гнет.
Когато за това научи,
най-лошото ще ми се случи.“
„Недейте се отчайва, сир.

Да се страхувате безспир —
му рече тя — не ви отива.
Не могат да се спрат такива,
в светците се закле пред мене
и ще се върне без съмнение.“
Прехапа сенешалът устна,
при господаря си препусна,
разказа му от край до край.
Успокои го много май,
след като му разправи само,
че клетва дал е пред жена му
в затвора да се върне сам.
Мелеаган му рече: „Знам,
той няма да се провини,
но мъки пак ми причини
жена ви, без да се съветва —
не исках, с клетва и без клетва,
да се явява на турнир.
Вървете си и щом подир
се върне, хич не се бавете,
в затвор такъв го затворете,
че колкото и да се мъчи,
от него да не се отлъчи.
Да ми се прати вест веднага.“
„Ще бъде, щом ни се възлага“ —
и пак препусна коня морен.
Намери Ланселот затворен
във своя сенешалски двор.
Веднага щом му хвърли взор,
вестта си сенешалът прати
направо в кралските палати,
че Ланселот си е дошъл.
Мелеаган се смръщи зъл,
взе дърводелци и зидари,
къде кого успя да свари,
и всеки му се покори.
Извика майстори добри

и рече им, че срок им дава
да му издигнат кула здрава
на морския пустинен бряг
и цялата от камък як.
Забил до Гор наблизо рог,
течеше проток див, широк.
Там остров имаше смълчан,
известен на Мелеаган.
Там той на всички нареди
да струпат камъни, греди.
За петдесет и седем дена
бе тази кула съградена
висока и грамадна, здрава.
А щом я извиси такава,
побърза своето да стори:
там Ланселот да се затвори,
вратите да се заковат,
а всички да се закълнат —
от тях за кулата отново
да се не чуе нито слово.
И недостъпна да е тя,
ни вход остави, ни врата,
а само мъничък прозорец.
Там Ланселот да чака с горест.
Храна му даваха едва —
и сетят ли се за това —
през малкото прозорче с глума
(за него вече стана дума).
Тъй бе им наредил известен
на нас един подлец безчестен.
И след делата си лукави
Мелеаган се сам отпрати
към крал Артуровия двор.
И ето го надменно горд,
пред краля той като застава,
несдържан своята реч подхвана,
не каза думица с добром:

„Кралю, пред тебе, в твоя дом
условили сме си двубой.
Не виждам Ланселот, а той
приел е да се бие с мен.
За битката съм задължен
пред всички аз да се представя,
нали пред вас това и правя.
Я да излезе преbledнял,
тъй както бе ми обещава —
преди година беше то.
Да са ви казали защо,
при обстоятелства какви
облогът ни се появи?
Но виждам рицари, които
видяха всичко най-открито,
чрез тях до правдата добре
тук всеки ще се добере.
Но вземе ли да се отмята,
наемник няма да му пратя,
а ще му го докажа лично.“
Кралицата благоприлично
към себе си придърпа краля,
да му говори пожелала:
„Сир, знаете ли кой е тоя?
Мелеаган с лъжата своя.
От сенешала Ке отне ме,
злини ми върши доста време.“
Отвърна кралят в този дух:
„Госпожо, аз добре ви чух.
Добре познавам кой е този,
в плен хората ми изтормози.“
Кралицата се бе смълчала.
Тогава се обърна краля
и каза на Мелеаган:
„Приятелю, пламтя от свян,
не знаем где е Ланселот,
скърбим със целия народ.“

„Кралю — Мелеаган му рече, —
но Ланселот ми каза вече,
че аз ще го намеря тук.
Във двора ваш, а не във друг
да сблъскаме коне и брони.
И нека всичките барони
да потвърдят: почти година
от обещанията мина,
които с него разменихме,
когато заедно се бихме.“
А миг след думите на госта
месир Говен, разсърден доста,
избърса капчиците пот
и каза: „Сир, но Ланселот
не е по нашите земи.
Ще го потърсиме сами
успешно, щом е рекъл бог,
преди да мине този срок,
не е ли мъртъв или в плен.
Ако не дойде, то на мен
ми разрешете да се бия,
ще сложа меч и щит на шия,
не се ли върне, аз ще мога.“
„Добри ми сир, кралю, за бога,
да бъде неговата воля:
каквото иска, аз ви моля,
че няма рицар на света,
когото аз така да ща
като самия Ланселот.
Да знае всичкия народ:
не се ли срещне във двубоя
със мен я Ланселот, я тоя,
не искам с другото облог.“
Склони тук кралят, ако в срок
не бъде Ланселот видян.
И тръгна си Мелеаган,
получил кралското съгласие.

Безспирно бърза до баща си —
крал Бадмагю — с юзда в ръката.
Пред него, тъй като бащата
бе храбър и почтен човек,
започна на добър и мек
Мелеаган да се преструва.
Събрал бе двора да празнува
в Бад, своя град, тогава кралят[^]
в деня рожден да го възхвалят..
Бе дворът шумен и богат,
бе надошъл различен свят,
в излишък бе се насъбрал.
Претъпкан бе дворецът цял
от рицари и от девици.
Бе между тези хубавици
една, за нея аз припрян
(сестра бе на Мелеаган)
ще кажа няколко слова.
Но ще отложа май това,
че не подхожда на целта ми
да изхажявам думи прями,
ни образа ѝ да променям,
да го кривя или засеням,
а пътя прав да ви проправя.
Та да ви кажа: Щом тогава
сред тях Мелеаган пристигна,
над всички гости глас издигна
и на баща си рече той:
„Бог да ви пази, татко мой,
кажете ми, човек такъв
дали не е щастливец пръв
и със заслугите си горд,
щом в крал Артуровия двор
с оръжие е всявал страх?“
Прекъсна го пред всички тях,
баща му и му отговори:
„Доброят, сине, ще да стори

услуга, добрина такава
на този, който заслужава,
и двамата ще се сдружат.“
Подир помолен бе синът
да му разкаже по каква
причина спомни си това,
къде е бил, какво; желае.
„Сир, стара работа това е —
отвърна му Мелеаган, —
двубой ми беше обещан,
бе потвърдено то от мене,
когато бяхме помирени
от вас и Ланселот, и аз.
Да, спомняйте си онзи час,
че казахте ми пред мнозина
да бъдем след една година,
готови за последен спор
във крал Артуровия двор.
Отидох там, готов съвсем
последно да се разберем.
Каквото трябваше, го сторих.
Потърсих Ланселот, повторих —
нали срещу му ще изляза.
На близо той не се оказа:
ами избягал бе от страх!
Обърнах се към всички тях
и сам Говен ми се закле,
че ако Ланселот е зле
и в уговореното време
не се завърне — ще поеме
облога, ще се срещнем ние
и той самият ще се бие
заради Ланселот със мен.
Артур не ще е сподобен
със равен нему рицар друг.
Преди бъзът да цъфне тук,
ще видя, стигнем ли до бой,

със смелост, с име ли е той,
и как ли ще му се размине.“
Бащата рече: „Сине, сине,
държиш се тук като глупак.
И чуждият научи чак
от тебе днес за глупостта ти.
Човек с добро сърце си пати,
надменния до бели власи
не ще изгуби глупостта си.
Не, сине, не оставай глух,
характер имаш твърд и сух,
сърце — ни нежно, ни отраднo,
а прекалено безпощадно,
не се от глупост отърва.
И те презирам затова.
А низостта не те издига.
Ако си храбър, то ти стига
да го доказва добротата
в часа на истинска отплата.
Сърцето няма да си каляш,
та делото си да възхвалиш.
Само на всички то говори.
А чучулигата нагоре
не мери с полет нас самите.
За пет пари ми са молбите.
Предупреждавам те. Но кой
безумец ще послуша: стой!
Напразно ще се блъскаш само,
за да избиеш глупостта му:
Да учиш и да поучаваш,
на вятъра труда си даваш,
не го ли плеснеш — все е тая.“
Мелеаган съвсем се смая,
от тези думи бе влуден.
До днес от майка мъж роден —
и колко само аз съм прав! —
така не е пламтял от гняв.

От ярост чак се задуши,
сговорността си наруши,
съвсем не бе любезен вече
с баща си, а така му рече:
„Бълнувате — и се срамя.
Изгубил съм си бил ума,
защото ви се изповядах?
Като на свой сеньор се надах,
дойдох като при свой баща.
А пък каква излезе тя?
Да ме охулите решихте
и струва ми се, прекалихте.
Не може и да обясните
защо тъй с мене се държите.“
„Дърдориш.“ — „Говорете вие.“
„У тебе виждам да се крие
безумство само, бяс нелеп.
Познавам дързостта у теб —
тя сложила ти е ярема.
Проклет да съм, ако приема,
че Ланселот, любезен мъж,
сразявал силни неведнъж,
от страх пред тебе ще избяга.
По-скоро мисля, че го стяга
килия на затвор — и тя
е със заключена врата,
без помощ той не ще излезе.
А без да се съмняваш, тези
неща ме правят тъй сърдит:
да бъде мъртъв или скрит.
И всички ни ще хвърли в смут,
ако такъв човек прочут,
прекрасен, храбър, чист — да вземе,
че да загине тъй без време.
Лъжа е, бог ми е свидетел.“
Бе нещо Бадмагю усетил
и млъкна. Но каквото рече,

успя добре да чуе вече
една девица — дъщеря му.
За нея споменах ви само
във разказа си по-преди.
Не се зарадва — че беди
това за Ланселот вещае.
Да, някъде е скрит, това е,
ни вест, ни кост от него няма.
„Да онемея аз от срама,
да нямам миг покой от днес,
докато не открия вест
за него сигурна и вярна.“
И без да чака, вѣн се мярна
без шум край бащините кули
и се качи на своѣто муле,
красиво и със нрав смирен.
И да научите от мен:
не знае пътя накѣде
от двора ще я заведе,
къде и как да стигне вече.
По пътя, който се изпречи,
пое и впусна се в галоп,
на случая да бѣде роб,
без рицари, сержанти знатни.
През миговете безвъзвратни
преследваше без дѣх целта,
вървеше, търсеше я тя.
Не взе без сили да проклина
и никѣде не си почина,
не спря за ден или за два —
докрай ще доведе това
със своя бѣрз упорен ход:
да, ще измѣкне Ланселот
зад яките стени и дѣвери.
Но знам, преди да го намери,
ще ходи из безброй земи,
ще дири и ще се стреми

да чуе и словце едничко.
Защо да ви разправям всичко
сега за нейните несгоди?
Но много пътища преброди
нашир и дълж, насам-натам,
че мина месец цял невям,
но не научи, общо взето,
повече отпреди, което
бе нищо, казано направо.
Веднъж, пресичайки направо
полето, с мисли тъжни пак,
съгледа край далечен бряг
на морски проток кула няма.
На левга покрай нея няма
ни къща, ни подслон, ни хан.
Строил я бе Мелеаган
и Ланселот там прикова.
Но тя не знаеше това.
Веднага още щом добре я
видя, загледа се във нея
без погледа си да отмести.
Сърцето ѝ подсказа вести:
което търси тя, това е,
целта ѝ ще се увенчае.
Вървяла беше без победи,
но тук Фортуна я доведе.
Вървя направо и не мигна,
докато кулата не стигна.
Обходи я, ухо нададе,
готова бе за изненади,
надежда взе да се прокрадва,
че нещо все ще я зарадва.
А кулата да те замае —
висока и грамадна тя е.
И за учудване неща —
нито прозорци, ни врата
освен един прозорец тесен.

По целия ѝ стан отвесен —
ни стълба, нито стъпала.
Нарочно сякаш е била
строена, и е вътре той.
Преди да има миг покой,
ще види истина дали е.
Ще викне вътре кой се крие
и Ланселотовото име.
Но чу слова неутешими
и се заслуша мълчалива
скръбта си как гласът излива
от кулата чудесна, яка
и как смъртта едничка чака.
Обричаше се на смъртта
чрез мъката си и скръбта.
И тяло, и живот презрял
ведно говореше с печал
по-глухо и не би могло:
„Фортуна, твойто колело
тъй зле сега ме завъртя!
И го обърна подлостта.
Сега съм долу, горе бях.
Сега съм зле, добре живях,
преди бе смях, днес плач нелеп.
Затворнико, защо бе с теб
Фортуна, а те изостави?
За кратко време тъй лукави
и висини, и низини!
Тежи ми, че ми измени
Фортуна, но сега какво ли
човеку трябва, за да моли.
Ах, кръст свети и дух свети,
погибел страшна ме гнети!
Говен, от всички тъй ценен
и неведнъж вървял до мен,
по добрина с малцина равен,
не знам защо съм изоставен,

не ми помагате, защо?
Да, закъсняхте, а пък то
не е любезно хич, така е.
От помощта ви се нуждае
от вас обичаният, ето.
Отсам или отвъд морето,
ще кажа ясно всеки път, че
не бих оставил скрито кътче,
където да не ви подиря,
с години сам бих нямал мира,
науча ли, че сте в затвора,
аз чудеса за вас ще сторя.
Защо са тези ми слова?
На вас не ви е до това,
не ви привлича мъка чужда.
Но казва го народът: в нужда,
приятелят ти се познава.
И много лесно е тогава
да бъде дружбата разбрана.
Уви, година вече стана,
сврян в кула като какавида.
Говен, приемам за обида
как никой не ме отърва!
Дано не знаете това,
дано напразно ви упреквам.
И вече почвам да омеквам,
обидих ви, почти в несвяст,
че изоставен съм от вас.
И както облаците идат,
ще дойдат тук и ще ме видят
и ваши хора, а и вие,
и край на тези ужасии.
Но само ако сте узнали.
И всичко вие бихте дали
от обич, с доблестно чело.
А друго и не би могло...
Мечтата само идва лека.

Ах, от свети Силвестър нека^[60]
проклет да бъде, който вече
на срам отдавна ме обрече!
Твори най-лошите дела
Мелеаган, от воля зла
злини най-много той ми стори.“
Успокои се, млъкна горе
тоз, който в мъки се хабеше.
Но тази, дето долу беше,
каквото той изрече, чу го.
И не изчака нищо друго,
разбра: дошла е до целта.
Понеже умна беше тя,
извика: „Ланселот!“ Повтори:
„Приятелю, хей, вие горе,
обажда ви се ваша близка.“
Не чу, или пък не поиска.
И викна тя от яд и жал,
а той, съвсем изнемощял,
я чу най-после, удивен
кой въвн го вика в този ден.
Дочул бе глас, дочул бе вик,
но кой го вика в този миг?
Не е ли призрак, сянка бледа?
Навред наоколо огледа,
но няма от човек следа.
Стени и себе си видя.
„Какво е туй, което чувам?
Говори се, да не бълнувам?
Кълна се, страшно съм учуден,
нали не спя, нали съм буден.
Ако ми бе дошло насън,
ще кажа: нищо няма въвн.
Но буден, то ме притеснява.“
Едва надигна се тогава
и при пролуката едва
отиде той подир това.

И там под светлината бледа
облегнат кулата огледа.
Отвън, щом погледът му свикна
със светлината, той надникна
и зърна дева непозната,
повикала го през стената.
А тя веднага го позна:
„Дошла съм, Ланселот, с една
цел, търсейки ви отдалече.
След като ви намерих, вече
безкрай съм благодарна богу.
Аз съм онази, дето много
за дар ви молеше. Вървяхте
към Мост на меча и успяхте
да бъдете любезен с мен:
на оня рицар победен
главата да ми подарите,
та мойта мъст да утолите.
За тази дарствена услуга
наех се аз да сторя друга:
от кулата да ви извадя.“
„Благодаря, девице млада —
затворникът се окопити, —
добре ще ми се отплатите
за дара, драговошно даден,
оттука бъда ли изваден.
Изкарате ли ме, накрая
да бъда ваш ще обещава,
за вас най-трудното направил.
Кълна се тук в апостол Павел:
от днес до сетния си час
за вас ще върша всичко аз,
щом наредите, ден след ден.
Не ще поискате от мен,
на мен каквото се полага,
без да го имате веднага.“
„Съмненията да замлъкнат —

оттук ще бъдете измъкнат
и тежко то да се окаже.
И за хиляда ливри даже^[61]
за утре няма да отложа.
Подслон ви чака, ще ви сложа
да си починете удобно.
Каквото бъде вам угодно,
желаете ли го, е ваше.
Недейте нищо да ви плаши.
Но трябва вече в някой дом,
из този край да търся лом
и като го осигуря,
прозорчето да разширя,
та да излезете тогава.“
„Дай боже, само то остава —
се съгласи, — ще е добре то.
Аз имам тук въже, което
сержанта с мене го затвори,
храната да изтеглям горе —
твърд хляб, водата много пъти
е мътна и ума ми мъти.“
Тя за приятеля си скъп
намери лом четириръб,
веднага му го даде тука.
А той заудря и зачука,
тъй тежко в процеп заблъска
с усилия и воля дръзка,
докато се провря оттам.
И му олекна много, знам.
И се зарадва, че излезе,
че се измъкна той от тези
дебели каменни стени,
където тъй се притесни.
Сега е посред шир, която
за всичкото прекрасно злато
от близък и далечен кът —
накуп да му го съберат

и да му го предложат в хор —
не би сменил срещу затвор.
Освободен е Ланселот,
едва се връща към живот,
ветрец да духне — ще залитне.
А мулето със крачки ситни
пое под тях с усилен ход —
отпред тя сложи Ланселот.
За да не ги съзрат, встрани
доброто муле отклони
далеч от път и людска стряха.
Открито ако те вървяха,
ще им напакости тъдява
все някой, който я познава,
а тя не искаше това.
Встрани от хорската мълва!
До къща стигнаха, която
приемала я бе богато —
удобна, светла, с двор голям.
Изцяло всички хора там
на нея бяха задължени.
А зеленчуци засадени
предлагаха им пресен плод.
И там пристигна Ланселот.
Щом влезе в хубавата гостна
и робата на стола просна,
със нежност девата го сложи,
да легне на високо ложе,
изкъпа го добра и строга —
аз половината не мога
от всичкото да ви разправа.
С любов го нагласи тогава,
като че беше ѝ баща.
И дрехите смени му тя,
а той във новата премяна
като същински ангел стана.
Страдания и глад забрави,

красив и млад се оборава.
Момата, просияла цяла,
за него роба бе избрала,
щом стана той, му я облече —
такава лекокрила бе, че
зарадва ѝ се без преструвка.
Прегърна девата с целувка
и каза ѝ с любезен глас:
„На бога само и на вас,
приятелко, съм благодарен,
че здрав съм аз от тая заран.
Освободихте ме изцяло.
Сърцето ми и мойто тяло,
имота, моето старание
са вече ваше притежание.
За всичко сторено съм ваш.
Но казвам ви, събрах кураж:
у крал Артур, сеньора мил
и драг, не съм отдавна бил.
И работа се насъбра.
И тъй, приятелко добра,
с любов ви моля, позволете
да тръгна, и не ме корете
за драговолния хомот.“
„Добри ми, скъпи Ланселот,
съгласна съм, защото днес
за вашето добро и чест
милея аз и тук, и там.“
Чудесен кон, такъв не знам,
му даде, оседлан за бой.
Отгоре му се метна той
за миг един — и само как
на стремето не сложи крак!
И сбогом, както тъй стояха,
един на друг си пожелаха.
И тръгна Ланселот на път:
с препълнена от радост гръд,

че даже и да вложа страст,
не мога я описа аз,
загдето от ужасен плен
най-после бе освободен.
И пътем често си повтаря,
че в лош час вътре там го вкара,
предателят, петнящ рода си.
Измамен, има да се въси.
„Излязох, в яд да се обеси.“
В сърцето божие закле се»
в създателя на тоя свят:
за златото на всеки град
от Вавилон, та чак до Ганд,^[62]
ако държи Мелеаган
в ръцете си, се обзалага —
не ще го пусне да избяга.
Че стори му и зло, и срам.
Нещата по света голям
въртят се като колело —
Мелеаган, самото зло,
което бе решил да смаже,
във този ден да вземе даже
да дойде непоканен в двора.
Поиска той от кралски хора
да види монсеньор Говен
И го разпита него ден
за Лаиселот, изменник черен,
видян ли е или намерен,
като че нищичко не знае.
Пък и не знаеше, това е,
но вярваше си той блажено.
Говен му каза откровено:
от него още няма вест.
«Добре, че тук сте вие днес —
Мелеаган му каза, — впрочем
двубоя нека да насрочим,
омръзна ми да чакам вече.»

«Съгласен съм — Говен му рече,
и ако е угодно богу,
не ще е чакането много.
С вас ще се разплатим накрая.
На зарове ако играя
и по-големи са числата,
да ми помагат небесата —
каквото има във залог,
го вземам, да ме пази бог.»
И без да чака, несмутим
Говен им нареди: килим
да изнесат и да постелят.
И сърчно, време да печелят,
без шум, дори без дума тиха
оръженосци го развиха.
И всичко тука да е в ред,
килима сложиха отпред,
да греят шарките му скъпи.
Там заповеднически стъпи:
доспехите да му дадат,
по-бързо да го облекат
те, пажсовете, на килима.
Те бяха братовчеди трима
или пък племенници — смели,
добре възпитани, умели.
С доспехите го сподобиха —
за нищо на света не биха
могли да ги упрекнат, че
друг някой ще го облече
по-притъкмено и без грешка.
Един след бронята му тежка
испански боен кон докара —
такъв препуска в надпревара
по хълми, през води и кал
по-бързо и от Буцефал.^[63]
На коня, чухте колко бяга,
качи се рицарят веднага,

и да не кажа няма начин:
Говен, от всички най-юначен.
Щита си тъкмо улови,
пред него в миг се появи,
а и пред всичкият народ,
без да се крие, Ланселот.
Встреци се, че е тук, дори
ще кажа, че го озари
и мисълта за чудеса
днес от самите небеса —
като че паднал бе оттам.
А и нуждаеше се сам
май тъкмо от едно видение.
Да, Ланселот е, без съмнение,
не беше паднал от небето —
върви, ръце протегнал, ето
прегръща го и го целува.
Говен направо заликува,
побратим имаше в куража.
И истината ще ви кажа,
че аз не съм лъжец умел:
Говен сега не би приел
да бъде крал на цял народ,
но да изгуби Ланселот.
Научи кралят, а и двора:
бил дълго Ланселот в затвора,
безкрай му пречели лукаво,
но върнал се е живо-здро.
Голяма радост ги обхвана,
събра ги празнична камбана —
очакван бе от дълго време.
И всички — малки и големи,
се радваха. И радостта
върху лицата зачерта
напряко скърбите предишни.
Побягнаха злините скришни,
изгряха радостните сили.

Кралицата не сподели ли
всеобщата им радост? Знам,
наистина бе първа там.
Но божже, а къде е скрита?
Безкрайна радост тя изпита,
щастлива тръпна да го види,
ала при него не отиде.
А бе наблизо, при това
дъха си сдържаше едва
сърцето си да не последва.
А то любовната си клетва
току на Ланселот изрече.
А тялото ѝ не понечи.
Не бе ли обща радостта им?
Омраза ли е взело в заем?
Не, нямаше такова нещо,
добре е да се каже нещо:
край нея свитата и кралят
го гледат само и го хвалят,
ще забележат те, дребнави,
какво желае да направи —
сърцето нейно както иска;
умът ѝ ако не потиска
желание, от бяс обзето,
ще ѝ надникнат те в сърцето,
а чиста лудост е това.
И разумът затуй скова
сърцето, лудо затуптяло,
и само ѝ подхвърли вяло
по-късно срещата да стане,
за миговете ѝ мечтани
да търси по-добри места,
пристанища на нежността,
и никой да не ги усети.
А кралят Ланселот почете,
нарадва му се и му рече:
«Приятелю, аз слушах вече

за вас приятни новини
и неведнъж ме осени
голяма радост. Но къде ли,
дивих се, из кои предели
се губихте тъй чудновато!
И цяла зима, цяло лято
разпрацах рицари добри,
но ни един не ви откри.»
«Накратко вам, прекрасни сир,
да кажа мога най-подир,
че бях насила задържан.
Да, хвърли ме Мелеаган,
измамник подъл, във затвора,
след като всички наши хора
освободени бяха. Там
ме тури за позор и срам
във кула край морето. В нея
зазидаха ме да живея.
До днес да страдам в таз тъмница,
ако не бе една девица.
Аз на предишната страдалка
направил бях услуга малка,
услуга дребна, за която
се отблагодари богато:
тя чест голяма ми оказа.
А и на тоз, когото мразя,
понеже той позор и срам
безкрайни ми навлече там,
отплата също му глася,
без да отлагам, начаса.
Щом дойде, ще си я получи,
каквото да върти и суче,
наблизо е и аз го чакам.
Готов съм, няма да протакам.
Не ще се отърве от мен.»
Тогава рече му Говен:
«Молбата ми към вас е лека:

дълга ви към ищеца нека,
приятелю, да върна аз.
На коня вече съм от час
и както виждате, готов.
С приятелската си любов
днес този дар ми направете.»
Отвърна му, че даже двете
очи извадил би си той,
откаже ли се от двубой.
Закле се: дойде ли мига,
ще си му върне сам дълга,
тъй както дума беше дал.
Говен най-после бе разбрал,
че няма тук какво да каже.
Свали си ризницата, даже
оръжията махна тоже.
Тогава Ланселот си сложи
доспехите, и то веднага.
Помисли, че ще му избяга
часа дългът да се плати.
Не би могъл да си прости..
Мелеаган бе просто смаян
и гледаше почти отчаян:
това пък чудо откъде е?
За малко да не полудее,
ума да си загуби чак.
«Комай — си рече — бях глупак,
дойдох, а трябваше да ида
при кулата и там да видя
стои ли в тъмния ѝ ъгъл
тоз, който днес ме е излъгал.
Но там защо да ходя, божсе?
Защо да мисля аз, че може
да се измъкне някой път?
И здрав не беше ли зидът,
а и не бе ли без прозорец?
Оттам през оня тесен прорез

не би излязъл и насън,
не го ли улеснят отвън.
А може би са го открили.
Зидът се е пропукал или
са рухнали стените, но
той би пострадал с тях ведно,
пребит и смазан, и убог.
Да ми помага още бог,
да беше паднал, би умрял.
Зидът да се порути цял,
ще трябва и морето цяло
нанейде да се е изляло,
не би останала могила
под разрушителната сила.
Не е излязъл той така,
помогнала му е ръка,
не може да хвърчи, признавам.
От туй направо побеснявам.
Навън е той, какво да сторя.
Да бях опазил аз затвора,
не би успял — бе най-добре —
дотука да се добере.
Но стига вайкане и гняв!
Да, селянина май е прав
да каже истината стара:
в яхъра кон не се затваря,
изведен ли е на кушия.
Аз пред срама не ще се скрия,
изложен ще съм на обиди
и да търпя, каквото иде.
Но да понасям, да си трая?
Ще се държа, и то докрая,
и ще му дам да разбере,
помогне ли ми бог добре.»
И тръгна, сякаш бе с крила,
едничко нещо пожелала:
да влязат двамата в двубой.

*И стана както иска той —
и Ланселот, в ръка с юзди,
решил бе да го победи.
Преди за бой да се разпалят,
пред всички нареди им кралят
да слязат под самата кула,
що с хубост беше се прочула,
й както каза, тъй и стана —
а там се ширеше поляна.
И кралят, без да се стърпи,
мъже, жени, деца, тълпи —
запътиха се всички. Горе
стои прозорец до прозорец
със дами, деви и народ —
да гледат всички Ланселот.*

*Там долу имаше смокиня,
такава знаят, но малцина.
Тя беше хубава, клоната,
а пък наоколо тревата
бе равна, неизменно свежа
и млада, нека отбележа.
А под смокинята зелена,
в библейски времена садена,^[64]
най-бистроструйната чешма
си разговаряше сама.
Сребристият чудесен пясък
сияеше със нежен блясък.
А чучурите несмълчани —
от чисто злато изкована.
Под сенки и сред злак водата
изтичаше към долината.
И кралят настани се там,
от всичко очарован сам.
Да гледа свитата бе жадна.
Веднага Ланселот нападна
Мелеаган със дива стръв*

като човек, жадуващ кръв.
Преди да го удари с бяс,
му каза с горд и силен глас:
«Оръжието пригответе
и знайте, за дела проклети
пощада няма в тоя свят.»
Пришпори коня си назад
накрай затворения кръг,
един от друг на хвърлей с лък“
И пуснаха безумно тук
конете си един към друг
и тъй удариха стремглави
сега по щитовете здрави,
че ги пробиха — според мен:
не беше никой тук ранен
по недокоснатата плът.
Разминаха се, без да спрат.
Един към друг с конете пак
се върнаха за удар як,
и пак по щитовете здрави.
И силата не изостави
не само рицарите, не,
ами и бързите коне.
А копията щитовете,
увиснали на вратовете,
най-после с удар ги пробиха,
но този път не се строшиха,
под ризниците този път
достигнаха до гола плът.
И рицарите хвърчешката
се строполиха на земята,
и ремъци и стремена
разкъсаха се с леснина
при двата удара опасни,
останаха седлата празни.
А и конете им хвани —
разбягаха се настрани

и ритат, хапят с вид зловец —
о, да, мирише им на леш.
А падналите по-сурово
за битка скочиха отново,
просветне меч, но меч го дебне,
изписан също с букви дребни.
Със щитовете се прикриха
и вкопчиха се в битка лиха,
най-после пира стар настана
на мечовете от стомана.
А Ланселот не се и стресна —
фехтовката му бе известна
от детски дни. Мелеаган
не беше в нея издържан.
Ехтяха удари корави
и все по щитовете здрави,
по шлемовете, украсени
със златни ленти драгоценни.
Но Ланселот най-после свари
с голяма мощ да го удари,
зад неговия щит така
откри му дясната ръка
и тъй желязна я посече.
Мелеаган ранен бе вече
и викна от немай-къде,
че скъпо ще я продаде.
И в сгода със съдбата своя,
реши да продължи двубоя.
Обзет от болка, гняв и бяс,
обезумял, почти в несвяст,
но пак на участта сега
решен да прави зла шега.
И пак се хвърли да убива.
Но Ланселот не се прикрива,
а с меча остър без уплаха
дълбоко мушва го в стомаха.
Мелеаган с такива рани

до месец жив не ще остане.
А след забралото строши му
три зъба най-неумолимо.
Мелеаган от ярост даже
ни дума не можса да каже,
да проси милост със ръце —
да, глупавото му сърце
го беше впримчило в лъжи.
А Ланселот се приближи
и с мах главата му отряза.
Не ще го мами той с омраза,
да, мъртъв, край, ръце разпери.
И ни един не се намери
от цялата тълпа и свита
към него жалост да изпита.
И кралят, а и всички там
се радваха с възторг голям.
Свали доспехи Ланселот
и тръгна, а щастлив народ
с веселие го обсади.
Да бях го казал по-преди,
от смисъла бих кривнал негли,
към края затова ме тегли:
конец да сложа с разум бистър.
Да, Годфроа дьо Лейни, писар,^[65]
„Каруцата“ завърши. Даже
не би за упрек да се каже —
работи според Кретиен,
от волята му вдъхновен,
бе дело негово подето.
Оттам започна, откъдето
сам Ланселот затворник стана,
разказа края на романа.
Ни ред не слагва, да не би
романът да се похаби.

Така свършва романът за Ланселот от каруцата.

[1] Любезна дама от Шампан... — става дума за Мари дьо Шампан, съпруга на фландърския граф Филип и покровителка на Кретиен дьо Троя. Нейната майка — Алиенор д'Акитен (от Аквитания — област в Южна Франция) — френска и английска кралица, също е била покровителка на литературата и изкуствата. Дядото на Алиенор, Гийом IX д'Акитен, е първият голям френски трубадур. ↑

[2] ... освен усърдие и бдениe... — Това е краят на въведението. Прологът е многозначна структурна съставка на всички романи на Кретиен дьо Троя, важен (и почти единствен) „документ“ за живота и творческата му дейност. ↑

[3] ... И казва, че на Възнесение... — Възнесение господне, четиридесетият ден след Великден. ↑

[4] ... бе двора крал Артур събрал... — крал Артур — митичен крал на Британия, син на Утер Пендрагон (Утер Драконовата глава). Като реална историческа личност Артур е бил келтски племенен вожд, водил борба с англо-саксонските нашественици през VI век. С течение на вековете от обикновен военачалник Артур се превръща според легендата в предводител на всички келтски племена, а по-късно и във владетел на целия западен свят, нуждаещ се от свой мит, както древният Рим — от Еней. За поета Артур е крал на британците, но кралството му няма реални граници, защото е измислено — то се разпростира върху цяла Европа. Държавата на Артур е недостижим идеал за разпокъсана феодална Европа, добродетелта, доблестта и благородството на поданиците му — далеч от средновековните нрави. ↑

[5] ... с богата и красива свита... — свитата на крал Артур включва рицарите на Кръглата маса. Първ споменава за нея нормандският поет Вас в книгата си „Роман за Брут“ (1155 г.). Смисълът на този символ е търсен и в келтския култ към слънцето, И в космогоническите възгледи на Платон. А значението му може би е в идеала за равноправие — на Кръглата маса не е имало почетни места, всеки е сядал на нея независимо от своя ранг. По-известни рицари на Кръглата маса са: Говен, Ерек, Ланселот дел Лак (Езерний), Горнеман дьо Гор, Мелиан дьо Лис, Модюи льо Саж (Мъдрия), Доден льо Соваж (Дивия), Ганделю, Ивен льо Прьо Храбрива), Тристан, Блюберис, Карадек, Идиер, Гаерие, Жирфлет, Толас, Лоолт, Сагремор, Лот,

Галегантен льо Галоа, Лефевр д'Арм, Каверн дьо Робенсак, Грен, Горневен, Тор, Калогренан, Люкан, Кардиолан. ↑

[6] ... Кралицата стоеше в зала... — кралица Гениевра, съпруга на крал Артур. ↑

[7] ... А след шетнята Ке седеше... — Ке е главен дворецов управител на крал Артур, негов млечен брат. ↑

[8] ... до конетаблите ядеше... — конетабъл през XII в. е дворецов офицер. От XIII до XVII век това е титла на върховния главнокомандуващ на френските кралски войски. ↑

[9] ... до кралските сержанти седна... — сержанти — стражници, въоръжени лица от охраната, от неблагоороднически произход. Сержанти са били и полицейските чинове в градовете. ↑

[10] ... Недейте, драги сенешале... — сенешал — отначало лице, което поднася ястията на господарската трапеза; от XI-XII век — главен дворецов управител. ↑

[11] ... Сир — каза Ке, — ще си замина... — сир — почтително обръщение към благородник или крал: господарю. В повечето рицарски романи Ке е представен като самонадеян, но побеждаван рицар. ↑

[12] ... но граф Гинобъл чу това... — граф от двора на крал Артур. ↑

[13] ... Единствен бе месир Говен... — Говен е един от най видните рицари на Кръглата маса, племенник на крал Артур. Месир, монсеньор — обръщение-титла към знатен благородник. Говен и Ивен са единствените от известните рицари, които в средновековните текстове носят титлата „монсеньор“. В ранните рицарски романи Говен е сочен за образец на рицарско съвършенство. ↑

[14] ... да идва рицар с кон, потънал... — този рицар е Ланселот, но поетът ще го назове по име чак в средата на романа. ↑

[15] ... със щит на шия, с меч по мярка... — освен двата къси ремъка за ръката рицарският щит е имал и един дълъг ремък за носене през рамо. ↑

[16] ... за тез, двубой които губят... — става дума не за турнир, а за двубой в оградено пространство, чрез който в някои случаи се е доказвала нечия невиновност. Победеният бил виновен. ↑

[17] ... затвори в кралство Гор и нея... — кралство Гор — владение на крал Бадмагю и сина му Мелеаган. Не съществува

конкретно исторически и географски. В известна степен то символизира злото, дори смъртта, задгробните владения, защото от него никой не се завръща. ↑

[18] ... Към залез слънцето клонеше... — за обозначаване на времето в средновековието се е използвало църковното разделение на денонощието на четири части — прим, тиерс, нон и веир. В случая „нон бас“ е късният следобед преди заника на слънцето. ↑

[19] ... път зърна днес: „Васал такъв...“ — васал — дребен благородник, феодал, намиращ се в подчинено положение спрямо друг (сюзерен), от когото е получил земите си. ↑

[20] ... освен за този — пукнат грош... — в оригинала е мизано „дори една трета от анжерски денарий“. Денарий — стара френска монета. Дванадесет денария се равняват на едно су, двадесет су — на една ливра. ↑

[21] ... във кралство Логър отпреди... — кралство Логър са владенията на крал Артур. ↑

[22] ... на великана Изоре... — легендарен великан, крал на Коимбра (в Португалия). Според героичния епос от XII век обсадил Париж по времето на Луи I (син на Карл Велики). ↑

[23] ... Презря сега рецепти древни, срещу плеврит мехлема благ... — в оригинала е казано „диамаргаретон, плеврит, Тириаск“ — средновековни „вселекуващи“ лекарства. ↑

[24] ... светиите Мартин и Жак... — свети Мартин — един от покровителите на Галия, прочут с милосърдието си; свети Жак (Яков) — един от дванадесетте апостоли. ↑

[25] ... на панаира във Ланди... — Ланди — ливада под хълма Сен Дени (днес в очертанятията на Париж), където се е провеждал няколко пъти годишно известен в средновековието панаир. ↑

[26] ... на коня си испански, алест... — през средните векове в Испания били отглеждани породисти, високи и силни коне, които можели да носят тежко въоръжените рицари. Всички страни, притежаващи тежка конница, купували тези испански коне. ↑

[27] ... А на коне ирландски само... — за разлика от испанските коне ирландските били дребни, с малка глава. Явно противопоставяне, което изразява авторовото отношение. ↑

[28] ... до Донб и до Памплона даже... — Донб — област в Бургундия, стара френска провинция; Памплона — столица на

провинция Навара в Испания. За средновековния човек Испания е била нещо безкрайно отдалечено. ↑

[29] ...„Тук ще почива сир Говен, тук Леонес, а тук Ивен“... — рицари на Кръглата маса, едни от най-прочутите. ↑

[30] ... И дами дават Амиен... — Амиен — град близо до Париж, голям и богат през средновековието. ↑

[31] ... И този дребен благородник... — в оригинала е казано „вавасьор“ — васал на васала. ↑

[32] ... оръженосците са трима... — в оригинала е казано „вале“-та. Думата е означавала млад, непосветен в рицарско звание благородник. Тази дума се е употребявала и със значение на паж, оръженосец, щитоносец. ↑

[33] ... Мелеаган, синът на краля... — Малеаган е син на Бадмагю, краля на Гор. ↑

[34] ... по-лоши и от сарацини... — сарацини са били наричани испанските маври, а и изобщо всички мюсюлмани. ↑

[35] ... Но вместо да ми плащаш бач... — бач е такса за преминаване по мост или път. ↑

[36] ... Мехлема най-добър на трите Марии ще потърся сам... — трите Марии са Мария Магдалена, Марта и Мария, майката на Яков, дошли да помажат с благовонни масла тялото Христово, преди да бъде положено в гроба. ↑

[37] ... от всеки врач в Монпелие... — град в Южна Франция със стар университет и прочут медицински факултет. ↑

[38] ... със шлем, в Поатие направен... — град в Централна, Франция (център на древната провинция Поату), известен с леярни и оръжейни работилници. ↑

[39] ... или по други обичай... — в оригинала „Панте-кот“ — Петдесетница, чествана петдесет дни след Великден. ↑

[40] ... Наречен Ланселот дел Лак... — тук за пръв път поетът назовава главния герой на романа — Ланселот Езерний. Според преданията той е син на крал Бан дьо Беноек и е бил отгледан от една фея на дъното на езеро. През XIII век Ланселот ще стане един от най-популярните герои на рицарските романи. ↑

[41] ... с повече обич от Пирам... — от мита за Пирам и Тизбея. Повярвал, че годеницата му е разкъсана от лъвица, Пирам се самоубива от любов. ↑

[42] ... крал на Бретан и Корнуел... — Бретан е означавало както островна Британия (днешна Великобритания), така и полуостров Бретан в Западна Франция; Корнуел — полуостров в Югозападна Англия. ↑

[43] ... реликвите да донесат... — реликви — останки от светия, мощи. ↑

[44] ... да има битка и турнир... — турнирите съществуват от XI век. В началото, като истински битки, са се провеждали с бойни оръжия. Впоследствие се използват боздугани без шипове, мечове без остриета, копия с тъп връх. Победените загубвали не живота, а оръжията и конете си. ↑

[45] ... Срещу Помльоглоа подир застана тази от Ноаз... — неустановени географски имена. „Ноаз“ на старофренски значи „най-зле, най-лошо“. Този смисъл е свързан с по-нататъшното поведение на Ланселот. ↑

[46] ... Един херолд, по риза само... — херолд — глашатай, вестител, познавач на науката за гербовете — хералдиката. Гербовете са се появили през XII в. като отличителни рицарски знаци. ↑

[47] ...най-зле не иска друг, но аз... — Ланселот ще се бие „о ноаз“, по най-лошия възможен начин, за да изпълни волята на Гениевра. В поетическия превод — опит за привнасяне на нов вътрешен смисъл. ↑

[48] ... и кръстоносци, и пленени... — кръстоносците са се въоръжавали само по време на походите. ↑

[49] ... за Говернал дьо Робердик... — участник в турнира в Ноаз. Второстепенен герой и в други рицарски романи. ↑

[50] ... На краля арагонски син е... — Арагон е средновековно кралство в Североизточна Испания. ↑

[51] ... Ами че Игнорес това е... — участник в турнира в Ноаз. Името му не се среща в други рицарски романи. ↑

[52] ... е Коганс дьо Мотирек... — участник в турнира в Ноаз. Среща се и в други рицарски романи. ↑

[53] ... Да, този е Семирамис... — участник в турнира в. Ноаз. Среща се и в други рицарски романи. ↑

[54] ... Това е крал Идер, за бога... — участник в турнира в Ноаз. Второстепенен герой в романа „Ерек и Енида“. ↑

[55] ...донесъл го е Пиладес... — участник в турнира в Ноаз. ↑

[56] ... донесъл го е граф Д'Естрал... — героят се среща в романа „Ерек и Енида“. ↑

[57] ... е на Толас дьо ла Дезерт... — участник в турнира в Ноаз, един от рицарите на Кръглата маса. ↑

[58] ... Държи го младия Тоас... — участник в турнира, второстепенен герой и в други рицарски романи. ↑

[59] ... по-зле от злия великан... — според някои изследователи става дума за великана Динабюк, срещан в произведението на Вас „Роман за Брут“ (1155 г.), тероризирал населението на Монт Сен Мишел. ↑

[60] ... Ах, от свети Силвестър нека... — Силвестър I, папа от 314 до 335 година. ↑

[61] ... И за хиляда ливри даже... — ливрата е мярка за тежина — около половин килограм. Монетата е имала стойността на около половин килограм сребро. ↑

[62] ... от Вавилон, та чак до Ганд... — Вавилон по онова време се нарича Кайро; Ганд — град в Източна Фландрия (днес в Белгия). ↑

[63] ...по-бързо и от Буцефал на Александър Македонски. ↑

[64] ...е библейски времена садена, но „от времето на Авел“. ↑

[65] ... Да, Годфроа дьо Лейни, писар... — за него се знае само това, че е завършил романа „Ланселот, Рицаря на каруцата“ със съгласието на Кретиен дьо Троя. Писар — в оригинала е казано „клерк“ — така през средновековието са наричали и духовно лице, приело тонзурата, и обикновения писар при нотариус, и накрая — всеки грамотен човек. ↑

Издание:

Кретиен дьо Троя. Ланселот, рицарят на каруцата

Библиотека за европейска средновековна литература „Ариел“

Редакционна колегия: Александър Шурбанов, Андрей Данчев,
Борис Парашкевов, Кую Куюев, Стоян Атанасов

Предговор: Симеон Хаджикосев

Превод: Димитър Стефанов Стефан Бъчваров Валентин Маринов

Бележки: Стефан Бъчваров, Валентин Маринов

Народна култура, София, 1986

Chretien de Troye. Lancelot ou le chevalier a la charette

Paris, Librairie ancienne, 1958 Honore Champion, editeur

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.